

DET KONGELIGE
FINANSDEPARTEMENT

Ot.prp. nr. 20

(2000-2001)

Om lov om endringer i lov om foretakspensjon mv.

Tilråding fra Finansdepartementet av 17. november 2000, godkjent i statsråd samme dag.

1 Proposisjonens hovedinnhold. Sammendrag av lovens nye bestemmelser

1.1 Innledning

Finansdepartementet fremmer i denne proposisjonen forslag til lov om endring av lov om foretakspensjon. Endringsforslagene er basert på NOU 2000: 13 Årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon - Innskuddssikret foretakspensjon.

Det er gjennom flere år nedlagt et betydelig arbeid for å modernisere regelverket for kollektive pensjonsordninger i arbeidsforhold med skattemessig gunstig behandling. Ny lov om foretakspensjon ble vedtatt 24. mars 2000, og skal tre i kraft 1. januar 2001. Loven erstatter de någjeldende regler om private tjenestepensjonsordninger som er gitt i de såkalte 1968-reglene. Lov om foretakspensjon innebærer en omfattende modernisering, opprydding og utfylling i forhold til 1968-reglene. Samtidig innebærer loven en formalisering av den praksis som har blitt etablert, særlig på områder som tidligere ikke har vært regulert eller hvor reguleringen har vært uklar eller mangelfull. Loven er i stor grad basert på føringer som lå i Velferdsmeldingen og Stortingets behandling av denne. Lov om foretakspensjon dannet også utgangspunktet for arbeidet med lov om innskuddspensjon. Målsettingen var å oppnå at de sentrale hovedretningslinjene skulle være felles i de to ordningene.

Lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold ble fremmet 16. juni 2000, og ble vedtatt i Stortinget 31. oktober. Innskuddsbaserte pensjoner vil være noe nytt innenfor skattefavouriserte pensjonsordninger i Norge. Det er særlig opp-tjenings- og innbetalingsprinsippene som skiller dem fra foretakspensjon. Stortinget har lagt til grunn at også denne loven skal tre i kraft 1. januar 2001, jf. bl.a. Innst. O. nr. 50 (1999-2000). Finansdepartementet anser at det forslag om engangsbetalt foretakspensjon som omhandles i denne proposisjonen, medfører at regelverket for supplerende pensjonsordninger i hovedsak nå er komplett. Bestemmelser om engangsbetalt foretakspensjon vil åpne for pensjonsordninger som ligger mellom de som er regulert av gjeldende lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon. Formålet med arbeidet er å sikre et tidsmessig regelverk for forsikringsbaserte pensjonsordninger som ivaretar fordelingspolitiske målsetninger, hensynet til yrkesdeltakelse og foretakenes behov for fleksibilitet.

Den vedtatte lov om foretakspensjon er bygd opp med sikte på å gi arbeidstakerne bestemte pensjonsytelser. Pensjonsytelsene sikres i et livsforsikrings-selskap eller i en pensjonskasse. Retten til disse ytelsene tjener arbeidstakerne opp gradvis, etter et lineært system. Når medlemmet har nådd pensjonsalder, vil medlemmet ha ervervet rett til fulle ytelser, vanligvis slik at ytelsen fra foretakspensjonsordningen, sammen med pensjon fra folketrygden, tar sikte på en bestemt andel av sluttlønn. De endringene som her foreslås i lov om foretakspensjon berører i hovedsak to forhold. For det første foreslås at premiereserven og premiefondet i ordning med ytelsesbasert alderspensjon skal kunne opprettes med investeringsvalg for foretaket. Optjent

pensjon foreslås i ordninger med investeringsvalg for premiereserven sikret ved at foretaket og institusjonen får et økonomisk ansvar for at forutsetningene som er lagt til grunn i det forsikringstekniske beregningsgrunnlaget, skal oppfylles, jf. lovforslaget § 11-1 fjerde ledd. Det foreslås videre en adgang til å opprette pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon basert på at foretaket forplikter seg til å betale en bestemt årlig innskuddspremie, dvs. et opptjeningsprinsipp for pensjon som i større grad ligner på det opptjeningsprinsipp som er fastlagt i lov om innskuddspensjon, jf. Ot.prp. nr. 71 (1999-2000).

Disse endringene foreslås innarbeidet ved å ta inn et begrenset antall nye bestemmelser i lov om foretakspensjon. De foreslåtte bestemmelsene knytter seg i hovedsak til endringer som er nødvendige som følge av opptjeningssystemet i engangsbetalt foretakspensjon, og de regler som er foreslått om kapitalforvaltningen i ordningen.

1.2 Nærmere om foreslåtte lovendringer

Lovens kapittel 1 Virkeområde. Definisjoner

I lovforslaget § 1-2 bokstav i)-l) er det foreslått tatt inn definisjoner av fire nye sentrale begreper: ytelsesbasert alderspensjon, engangsbetalt alderspensjon, innskuddspremie og innskuddspremieplan.

Lovens kapittel 2 Opprettelse av pensjonsordninger

Av lovforslaget § 2-1 tredje ledd framgår det at foretakspensjon kan utformes enten med ytelses- eller med engangsbetalt alderspensjon. Av lovforslaget § 2-3 første og annet ledd framgår det at pensjonsordningen skal ha en pensjonsplan. Pensjonsplanen skal angi vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene. Det framgår at ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert av institusjonen, med mindre ordningen er opprettet med investeringsvalg for det enkelte medlem. I § 2-8 er det foreslått en ny bestemmelse om informasjon til arbeidstakerne, som for øvrig foreslås også å få anvendelse for ytelsesbasert foretakspensjon. Bestemmelsen innebærer at foretaket skal gi arbeidstakerne en skriftlig oversikt over regelverket i ordningen. Kongen foreslås gitt hjemmel til å fastsette nærmere regler om hvilken informasjon som skal gis.

Lovens kapittel 3 Medlemskap i pensjonsordningen

Pga. ulike opptjeningsprinsipper har lønnsøkning for eldre medlemmer ikke samme konsekvenser for årets innskuddspremie som det har for premien i en ytelsesbasert ordning. Adgangen til å holde eldre nyansatte arbeidstakere utenfor ordningen foreslås derfor beholdt ytelsesbaserte ordninger. Dette framgår av lovforslaget § 3-9 fjerde ledd. For øvrig er medlemskapsreglene felles i ytelses- og engangsbetalte ordninger. Bestemmelsen i lov om foretakspensjon § 3-11 annet ledd om pensjon for arbeidstakere som fortsatt mottar lønn fra foretaket, foreslås innarbeidet i § 5-1 tredje ledd om rett til alderspensjon.

Lovens kapittel 4 Opptjening av pensjon

En engangsbetalt pensjonsordning er karakterisert ved at foretaket plikter å betale innskuddspremie som fastsatt i regelverket. I lovforslaget § 4-2 annet ledd defineres opptjent pensjon i en engangsbetalt pensjonsordning. Opptjent pensjon skal til enhver tid utgjøre summen av de rettigheter til pensjon som medlemmet har ervervet.

Uavhengig av den nærmere utformingen av ordningene skal opptjent pensjon sikres ved en tilhørende premiereserve. Sikringen vil imidlertid ha ulik karakter, avhengig av regelverkets utforming. Dersom ordningen er opprettet *uten investeringsvalg*, består opptjent pensjon av garanterte pensjonsytelser, jf. lovforslaget § 2-3. Dersom ordningen er opprettet uten investeringsvalg, garanterer institusjonen for beregningsgrunnlaget, herunder beregningsrenten, etter ordinære prinsipper.

I *ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg* vil det være foretaket som foretar investeringsvalget. Fondsforsikringsselskaper opererer vanligvis ikke med et beregningsgrunnlag for framtidige ytelser. Av lovforslaget § 2-3 og § 4-2 følger det imidlertid at også ordninger opprettet i fondsforsikringsselskaper skal ha et slikt beregningsgrunnlag. I ytelsesbasert alderspensjon med investeringsvalg er dette beregningsgrunnlaget foreslått gjort forpliktende for foretaket og institusjonen etter nærmere regler i lovforslaget § 11-1 fjerde ledd. Beregningsgrunnlaget må bl.a. inneholde enkelte renteforutsetninger. For forsikringskontrakter uten investeringsvalg og for investeringsvalgskontrakter med garanti opereres det med en årlig garantert rente, kalt grunnlagsrenten. Denne grunnlagsrenten angir den minste garanterte finansielle avkastning som livforsikringsselskapet eller pensjonskassen gir på forsikringskontrakten. Grunnlagsrenten vil som oftest ikke framgå direkte av kontrakten, men - på lik linje med forutsetninger om risiko og kostnader - være lagt til grunn for institusjonens beregning av forholdet mellom premie (innskudd) og ytelse. Det er denne grunnlagsrenten som også benyttes som diskonteringsrente etter forsikringsvirksomhetsloven ved beregning av nødvendig premiereserve. I forslaget til regler om ytelsesbasert pensjon med investeringsvalg åpner en opp for at medlemmene får en tilsvarende garantert rente på midlene, men at denne renten i første rekke skal garanteres av foretaket, og sekundært garanteres av institusjonen. Den renten forsikringsselskapet/pensjonskassen garanterer ovenfor foretaket, er den ordinære grunnlagsrenten. Men siden medlemmene i dette tilfellet kan være garantert en høyere avkastning enn det forsikringsselskapet/pensjonskassen garanterer ovenfor foretaket, er forsikringsselskapet/pensjonskassen etter forslaget (§ 4-2) pålagt å diskontere etter en rentesats som er lik den rente medlemmene er garantert, og som altså her kan være forskjellig fra grunnlagsrenten. Premiereserven skal altså kapitaliseres iht. forutsetninger i ordningens beregningsgrunnlag, og uavhengig av hvilken rentegaranti foretaket har kjøpt hos institusjonen. I den grad foretaket ikke har kjøpt en slik garanti, er det foretaket som er ansvarlig for at et eventuelt manglende beløp blir innbetalt til forsikringsselskapet/pensjonskassen, primært ved å trekke på innskuddsfondet, alternativt ved at foretaket betaler det selv. Det følger av forslaget § 11-1 at i siste instans er forsikringsselskapet/pensjonskassen ansvarlig for det manglende beløp (en sekundær garanti). Når det kan være aktuelt for foretaket å

gi en slik høyere garanti ovenfor medlemmene, henger det sammen med at foretaket kan være interessert i å ta risikoen ved en investeringsvalgportefølje (med lav eller ingen garanti fra forsikringsselskapet/pensjonskassen), i håp om å tjene på dette fremfor å inngå en tradisjonell kontrakt.

I ordning med *engangsbetalt pensjon med investeringsvalg* vil medlemmet selv kunne bestemme sammensetningen av investeringsporteføljen. Har medlemmet selv investeringsvalg, bestemmes premiereserven av verdien på tilhørende investeringsportefølje. Også i ordninger hvor medlemmet selv har investeringsvalget foreslås opptjent pensjon å knyttes til framtidige ytelser, jf. lovforslaget § 4-2 annet ledd. Størrelsen på opptjent pensjon vil i slike ordninger på en direkte måte bero på investeringsporteføljen. Det forutsettes derfor også i slike ordninger etablert et beregningsgrunnlag for framtidige ytelser. Det er imidlertid ikke foreslått at dette beregningsgrunnlaget skal være bindende for foretaket eller institusjon. Forutsetningene i beregningsgrunnlaget, herunder de renteforutsetninger som benyttes ved beregning av pensjonens framtidige størrelse, vil derfor i en ordning med individuelt investeringsvalg ikke være bindende for foretaket eller institusjonen med mindre annet er avtalt mellom partene. I ordning hvor medlemmet selv har investeringsvalget er opptjent pensjon derfor ikke den minste pensjonsytelse som medlemmet er sikret på bakgrunn av vedkommendes premiereserve, men den pensjon som premiereserven, gitt visse forutsetninger, vil gi grunnlag for. Av lovforslaget § 4-2 annet ledd framgår det at den eventuelle avkastningen som tilføres medlemmet, skal benyttes som engangspremie for forhøyelse av opptjent pensjon.

Reglene om opphør av medlemskap, medregning av tjenestetid i annet foretak og retten til opptjent pensjon og premiereserve blir i det alt vesentlige like for engangsbetalte og ytelsesbaserte pensjonsordninger. Når det gjelder engangsbetalt alderspensjon, foreslår departementet i § 4-9 annet ledd en bestemmelse om at det ikke kan betales inn mer i årlig premie på en fortsettelsesforsikring enn det som ble innbetalt for medlemmet siste år arbeidstakeren var medlem av pensjonsordningen. Premien på fortsettelsesforsikringen kan likevel reguleres i henhold til utviklingen i folketrygdens grunnbeløp. Dette er i samsvar med lov om innskuddspensjon § 6-5.

Lovens kapittel 5 Alderspensjon

Lov om foretakspensjon § 3-11 annet ledd foreslås innarbeidet i lovforslaget § 5-1 tredje ledd. Bestemmelsen innebærer at en arbeidstakers rett til utbetaling av pensjon avkortes i samme forhold som arbeidstakeren mottar lønn fra foretaket. § 4-5 tredje ledd om omregning av pensjon, når pensjon ikke utbetales, foreslås også inntatt i lovforslaget § 5-1 tredje ledd.

Alderspensjonens størrelse vil ikke være målstørrelsen i en engangsbetalt ordning på samme måte som i ytelsesbaserte ordninger. I lovforslaget § 5-2 annet ledd framgår det at i en engangsbetalt pensjonsordning kan alderspensjonen fastsettes til størrelsen av de pensjonsrettigheter som et medlem etter regelverket hvert år erverver som følge av innbetaling av årlig innskuddspremie tillagt årlig avkastning. Av lovforslaget § 5-2 fjerde ledd framgår det at innskuddspremieplanen skal utformes i samsvar med de regler som gjelder for tilsvarende innskuddsplan, jf. lov om innskuddspensjon kapittel 5. Det følger videre av lovforslaget § 5-2 fjerde ledd at det i den enkelte innskuddspremie-

plan skal framgå hvor stor del av årlig avkastning som i ordningen skal tilføres premiereserven og benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsrettighetene. Bestemmelsen får ikke virkning for en ordning med individuelt investeringsvalg, hvor all avkastning tilføres premiereserven, jf. lovforslaget § 11-2 tredje ledd.

Lovens kapittel 6 Uførepensjon. Premiefritak ved uførhet og lovens kapittel 7 Pensjoner til etterlatte

I lovens kapittel 6 og 7 foreslås bare mindre endringer.

Lovens kapittel 8 Alminnelige regler

I ytelsesbasert foretakspensjon tilføres overskudd som tilfaller pensjonsordningen til premiefondet. Dette gjelder likevel ikke overskudd på premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling, som skal overføres til pensjonistenes overskuddsfond. Reglene om dette framgår av lov om foretakspensjon § 8-5 om fordeling av overskudd. I lovforslaget § 8-5 tredje ledd foreslås regler som muliggjør annen fordeling i engangsbetalt ordning for så vidt annet ikke følger av regler gitt med hjemmel i § 9-7, eller av reglene om avkastning av investeringsporteføljer i kapittel 11.

Lovens kapittel 9 Premie. Premiereserve

I lovforslaget § 9-6 foreslås inntatt en bestemmelse som fastslår at ordningen hvert år skal tilføres innskuddspremie i samsvar med innskuddspremieplanen. Kostnader etter beregningsgrunnlaget skal dekkes i tillegg til den innskuddspremie som fastsettes i innskuddspremieplanen.

Etter lovforslaget § 9-7 kan Kongen fastsette at premiereserven skal tilføres en bestemt del av eventuelt overskudd eller annen avkastning. Bestemmelsen må bl.a. ses i sammenheng med at lønnsendringer ikke har samme virkning på opptjent pensjon i engangsbetalt som i en ytelsesbasert pensjonsordning. I lovforslaget § 9-8 gis Kongen hjemmel til å fastsette maksimale innskuddspremier.

Lovens kapittel 10 Premiefond

I lovens kapittel 10 foreslås tekniske tilpasninger som følge av de endringer som foreslås i lovens øvrige kapitler.

Lovens kapittel 11 Pensjonsordning med investeringsvalg

Lovforslaget inneholder et nytt kapittel 11 om pensjonsordning med investeringsvalg. Lovforslaget § 11-1 vil komme til anvendelse dersom *ytelsesbasert foretakspensjon opprettes med investeringsvalg*. Etter forslaget skal styringsgruppen i pensjonsordningen gis anledning til å uttale seg før foretaket endrer sammensetningen av en kollektiv investeringsportefølje. Avkastningen på den kollektive investeringsporteføljen overføres til premiefondet. Avkastning på premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling skal overføres til pensjonistenes overskuddsfond.

Lovforslaget § 11-1 fjerde ledd er en sentral bestemmelse i forslaget, og som definerer og plasserer det økonomiske ansvaret for den pensjon medlemmene har opptjent i en ytelsesbasert ordning med investeringsvalg. Det følger av bestemmelsen at institusjonen overfor de forsikrede svarer for den pensjon som medlemmet har opptjent. Bestemmelsen er knyttet til at institusjoner svarer for at premiereserven for opptjent pensjon utvikler seg som forutsatt i ordningens beregningsgrunnlag såfremt ordningen ikke har opphørt eller medlemmet har fått utstedt fripolise. Også foretaket har her et økonomisk ansvar for at forutsetningene i beregningsgrunnlaget oppfylles. Dersom avkastningen på investeringsporteføljen er lavere enn forutsatt i beregningsgrunnlaget, og foretaket ikke har tegnet en avkastningsgaranti som svarer til differansen, har foretaket et økonomisk ansvar overfor institusjonen til å foreta de nødvendige tilskudd. Foretaket vil således ha et direkte økonomisk ansvar for det beregningsgrunnlag som er benyttet i ordningen.

Lovforslaget § 11-2 omhandler engangsbetalt foretakspensjon *med individuell investeringsportefølje*. Er ordningen opprettet med slike individuelle investeringsporteføljer, vil avkastning, og eventuelle tap, på investeringsporteføljen gjenspeiles i premiereserven og den pensjon medlemmet har opptjent. Det følger videre av bestemmelsen at pensjonskontoen ikke kan flyttes fra den institusjon hvor ordningen er opprettet så lenge arbeidstakeren er medlem av ordningen.

Lovforslaget § 11-3 inneholder regler for de tilfeller hvor *ordningens premiefond* plasseres med investeringsvalg. Det vil være foretaket som foretar investeringsvalget for premiefondet. Etter forslaget er adgangen til å forvalte premiefondet med investeringsvalg uavhengig av hvordan premiereserven for alderspensjon forvaltes.

Lovforslaget § 11-4 inneholder regler om *sammensetningen av investeringsporteføljen*. En investeringsportefølje kan etter forslaget bestå av andeler i verdipapirfond eller andeler i en særskilt investeringsportefølje, foruten av kontanter og tilsvarende likvider. Bestemmelsen innebærer at en investeringsportefølje tilknyttet lov om foretakspensjon må ha et minimum av diversifisering.

Lovforslaget § 11-5 inneholder regler om *registrering og endring av investeringsportefølje*.

Lovens kapittel 15 Opphør og avvikling

Det foreslås ingen nye regler om opphør og avvikling. Departementet går inn for å lovfeste at omdanning mellom ytelsesbasert og engangsbetalt pensjonsordning kan skje ved regelverksendring i pensjonsordningen. Dette framgår av forslaget til § 15-5. Bestemmelsen inneholder også en presisering av minstekravene til overført premiereserve der opptjent premiereserve skal tas inn i den nye planen.

Lovens kapittel 16 Ikrafttreden. Overgangsregler. Endringer i andre lover

I lovens kapittel 16 foreslås bare mindre endringer.

1.3 Om enkelte andre endringer i lov om foretakspensjon

Departementet fremmer også forslag om enkelte andre endringer i lov om foretakspensjon. Forslagene er i hovedsak rene tekniske endringer, herunder rettelse av trykkfeil, og endringer i bestemmelser en har sett behov for å presisere.

Departementet foreslår en endring i reglene om medregning av tjenestetid og opptjent pensjon fra medlemskap i annen privat pensjonsordning. Endringen sikrer at medlemmer ikke taper rett til tidligere opptjente pensjonsrettigheter i de tilfeller det praktiseres medregning etter en forenklet beregningsregel, ved overgang til ny foretakspensjonsordning.

Departementet foreslår videre en endring knyttet til medlemskap i pensjonsordningen for å bringe lov om foretakspensjon i samsvar med lov om innskuddspensjon. Endringen fjerner den muligheten Kredittilsynet har til å samtykke i at arbeidstaker i annet foretak kan tas opp som medlem i pensjonsordningen. Forslaget har bakgrunn i skatterettslige forhold.

1.4 Endring i forsikringsvirksomhetslovens bestemmelser om forsikringsfond

Departementet fremmer i denne proposisjonen forslag om en endring i forsikringsvirksomhetslovens bestemmelser om forsikringsfond, jf. lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet (forsikringsvirksomhetsloven) § 8-2 annet ledd. Etter forslaget åpnes det for muligheten til å anvende en retrospektiv metode for avsetninger til forsikringsfondet for livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti. Lovendringen anses å være en ren teknisk endring som er nødvendig for å sikre at lovbestemte avsetningskrav kan oppfylles for alle typer forsikring. Endringen er i tråd bestemmelser fastsatt i tredje livsforsikringsdirektiv, jf. Rådskdirektiv 92/96/EØF, artikkel 18.

2 Bakgrunnen for lovforslaget

2.1 Innledning

Utarbeidelsen av nye lovregler om engangsbetalt foretakspensjon må ses på bakgrunn av den løsning som ble foreslått i NOU 1999: 32 Utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, som bygger på at kapitalen i oppsparingsperioden er plassert i sparekontrakter. Utvalget uttalte imidlertid at det som et alternativ til spareordningene, bør være anledning til å etablere en pensjonsordning der alderspensjon bygges opp gjennom årlige kjøp av forsikringspoliser, dvs. kjøp av ferdigbetalte poliser (engangspremie). Utvalget var imidlertid delt i synet på om en slik forsikringsbasert løsning burde innarbeides i lov om foretakspensjon eller i lov om innskuddspensjon. Utvalgets flertall la vekt på at en slik ordning ville ha mange fellestrekk med foretakspensjon, og at den derfor mest naturlig burde innarbeides i denne loven, jf. NOU 1999: 32 side 37. Flertallet foreslo at departementet utarbeidet forslag til slikt tillegg i lov om foretakspensjon. Høringsuttalelsene til NOU 1999: 32 viste at det var noe ulike synspunkter på spørsmålet om hvor slike lovregler eventuelt burde innarbeides.

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) side 39 sluttet Finansdepartementet seg til utvalgets vurdering av at det bør være anledning til å etablere pensjonsordninger der pensjon gradvis bygges opp gjennom årlige kjøp av forsikringspoliser med engangspremie. Departementet pekte bl.a. på at dette vil gi foretakene mulighet til å ha en forsikringsbasert pensjonsordning med dødelighetsarv, uten den usikkerhet om framtidige premieinnbetalinger som ligger i en ytelsesordning etter lov om foretakspensjon. Under henvisning til flertallets oppfatning i lovutvalget, gikk departementet inn for at løsningen ble innarbeidet i lov om foretakspensjon. Departementet uttalte videre på side 39:

«Departementet har merket seg at enkelte høringsinstanser mener at en slik ordning bør kunne tre i kraft på samme tidspunkt som lov om foretakspensjon og ny lov om innskuddspensjon. Departementet oppnevnte derfor 24. februar i år 2000 en arbeidsgruppe ledet av professor Erling Selvig for å utarbeide utkast til lovregler om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon i pensjonsordning opprettet etter lov om foretakspensjon.»

2.2 Arbeidsgruppens mandat

Arbeidsgruppen som skulle utarbeide utkast til lovregler om engangsbetalt foretakspensjon ble gitt følgende mandat:

«1.

Arbeidsgruppen skal utarbeide en rapport med utkast til lovregler om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjonsforsikring i pensjonsordning opprettet etter lov om foretakspensjon, jf. omtale av slik ordning i NOU 1999: 32 avsnitt 3.4.3.

Arbeidet skal ta utgangspunkt i de felles hovedhensyn som lå til grunn ved utarbeidelse av forslag til lov om innskuddspensjon i ar-

beidsforhold og lov om foretakspensjon. Det skal bl.a. legges særlig vekt på at et flertall i sosialkomiteen ved behandlingen av Velferdsmeldingen uttalte at tjenstepensjonsordningene skal støtte opp under folketrygden, at skattefavoriseringen berettiger at det stilles visse fordelingspolitiske krav til ordningen og at pensjonsordningen skal stimulere til yrkesdeltaking. Det vises i denne sammenheng til NOU 1999: 32 og til Ot.prp. nr. 47 (1998-99) Lov om foretakspensjon.

2.

Arbeidsgruppen skal foreslå regler hvor arbeidsgiver tillates årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon med dødelighetsarv med de skattemessige virkninger dette vil ha etter lov om foretakspensjon. Pensjonsopptjening for det enkelte medlem i ordningen skal foregå løpende med endelig virkning, ved at medlemmet bygger opp en rekke i prinsippet uavhengige forsikringskrav, et for hvert medlemsår. Opptjeningsprinsippet skal således baseres på at arbeidsgiver ikke er forpliktet til ytterligere innbetalinger til medlemmet som følge av f.eks. lønnsendringer.

Arbeidsgruppen skal foreslå regler om ordningens «premiebetalingsplan», som bidrar til forholdsmessighet i opptjeningen av alderspensjon for medlemmer med ulik lønn på kjøpstidspunktet. Departementet viser i denne sammenheng til de vurderinger som er gjort i NOU 1999: 32 avsnitt 4.5.3 Forholdsmessighetsprinsippet, og til de innskuddsprofiler som er foreslått tillatt i utkast til lov om innskuddspensjon § 5-3. For å ivareta hensynet til at pensjonsytelsene skal være rimelige sett i sammenheng med den alderspensjon medlemmene kan motta fra folketrygden skal gruppen videre utarbeide forslag til regler om maksimal årlig premiebetaling/ytelsesoppbygging. Departementet viser i denne sammenheng til de vurderinger og siktemål som er gjort i NOU 1999: 32 avsnitt 4.5.4 Innskuddsgrenser.

Lovreglene skal så vidt mulig kunne innarbeides som alternative regler til lov om foretakspensjon kapittel 4 «Opptjening av alderspensjon». I likhet med det som er lagt til grunn i utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold skal det tas utgangspunkt i at opptjening av pensjon foregår fra medlemmet fyller 20 år, og så lenge medlemmet mottar lønn. Ved opptjening av pensjon skal det i den enkelte ordning kunne tas hensyn til at det er ulik levealder for kvinner og menn, slik at forventet pensjon for sammenlignbare personer av ulikt kjønn beregningsmessig blir like stor. Alderspensjonen i ordningen skal være livsvarig.

Arbeidsgruppen skal vurdere om årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon bør kunne etableres med individuelle konti tilknyttet investeringsvalg.

Ut over de føringer som er gitt ovenfor skal arbeidet baseres på lov om foretakspensjon slik den vedtas av Stortinget.

3.

Utkast til lovregler må ligge innenfor de forpliktelser som følger av EØS-avtalen.

4.

Arbeidsgruppen kan etablere kontakt med forsikringsbransjen og andre interesse- eller faggrupper etter behov.

5.

Arbeidsgruppen skal utarbeide utkast til høringsnotat. Fristen for arbeidsgruppens arbeid settes til 1. mai 2000.

6.

Finansdepartementet kan gjøre endringer, utdypninger og tillegg i mandatet.»

Ved behandlingen av Ot.prp. nr. 47 (1998-1999) om lov om foretakspensjon, uttalte et bredt flertall i finanskomiteen, jf. Innst.O. nr. 50 (1999-2000):

«Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Sosialistisk Venstreparti, mener det er mye som taler for å gi adgang til investeringsvalg i ytelsesbaserte ordninger, og stiller seg positiv til en slik adgang. Flertallet viser samtidig til at det etter departementets syn reiser seg «store og kompliserte problemstillinger» i tilknytning til en slik adgang. Samtidig synes det ikke å være uenighet om at en adgang til investeringvalg i ytelsesbaserte ordninger vil kreve endringer i regelverket, blant annet knyttet til avkastningsgaranti m.m. Flertallet mener derfor det kan være hensiktsmessig at spørsmålet utredes før eventuell adgang til investeringsvalg iverksettes. Flertallet legger videre til grunn at departementet utarbeider nødvendige endringer og utfyllende bestemmelser, slik at det eventuelt kan gis adgang til investeringsvalg med avkastningsgaranti, også slik at det på dette området sikres størst mulig grad av likebehandling mellom livselskaper og pensjonskasser. Et annet flertall, alle unntatt medlemmene fra Kristelig Folkeparti, Senterpartiet, Sosialistisk Venstreparti og Venstre, ber Regjeringen komme tilbake til dette i forbindelse med proposisjonen om innskuddspensjoner. På denne bakgrunn foreslår flertallet at § 2-2 (4) utgår. Dette flertallet viser til at mange høringsinstanser går mot utvalgets og departementets forslag om at foretakspensjonsordning ikke kan inngås som livsforsikring med investeringsvalg. Det er blant annet påpekt at en adgang til investeringsvalg vil kunne bedre foretakenes mulighet for å finansiere ordningene, gi mulighet for en bedre risikostyring og redusere livsselskapenes konkurranseulempe i forhold til pensjonskassene. Dette flertallet viser også til at Kredittilsynet mener det bør vurderes modeller for livsforsikring med investeringsvalg med avkastningsgaranti.»

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) side 40 opplyste Finansdepartementet at arbeidsgruppen, på bakgrunn av finanskomiteens merknad i Innst.O. nr. 50 (1999-2000), også utredet muligheten for investeringsvalg i ytelsesbaserte ordninger.

2.3 Arbeidsgruppens sammensetning og arbeid

Arbeidsgruppen har hatt følgende sammensetning:

- Professor Erling Selvig, leder
- Avdelingsdirektør Hilde Olsen (Finansdepartementet)
- Rådgiver Per Øystein Eikrem (Finansdepartementet)
- Førstekonsulent Torjus Moe (Finansdepartementet)

Arbeidsgruppen har avholdt i alt 4 møter.

Arbeidsgruppen opprettet en referansegruppe hvor berørte parter har hatt mulighet til å komme med merknader underveis i arbeidsgruppens arbeid. Referansegruppen har hatt representanter fra Akademikerne, Akademikernes Fellesorganisasjon, Finansnæringens Hovedorganisasjon, Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon, Landsorganisasjonen i Norge, Norske Pensjonskassers Forening, Næringslivets Hovedorganisasjon og Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund. Det har vært avholdt ett møte i referansegruppen.

Arbeidsgruppen avleverte sin rapport til Finansdepartementet 23. mai 2000. Rapporten ble senere trykket som NOU 2000: 13 Årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon - Innskuddssikret foretakspensjon.

2.4 Høring

Arbeidsgruppens rapport ble sendt på høring 23. mai 2000. NOU 2000: 13 ble i trykt form ettersent 21. juni 2000. Høringsfristen var satt til 1. august 2000.

Følgende høringsinstanser har hatt merknader til arbeidsgruppens rapport:

- Akademikerne
- AktuarKonsulenters Forum
- Arbeids- og administrasjonsdepartementet
- Bedriftsforbundet
- Den norske Advokatforening
- Den norske Aktuarforening
- Finansnæringens Hovedorganisasjon
- Forbrukersamvirket
- Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon
- Kommunenes Sentralforbund
- Kredittilsynet
- Landsorganisasjonen i Norge
- Likestillingsombudet
- Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening
- Norges Skogeierforbund
- Norske Pensjonskassers Forening
- Norske Sivilingeniørers Forening
- Nærings- og handelsdepartementet
- Næringslivets Hovedorganisasjon
- Rikstrygdeverket
- Sparebankforeningen
- Utenriksdepartementet
- Verdipapirsentralen

Følgende høringsinstanser har opplyst at de ikke har hatt merknader til arbeidsgruppens rapport:

- Barne- og familiedepartementet
- Brønnøysundregistrene
- Datatilsynet
- De selvstendige kommunale pensjonskasser
- Den norske Revisorforening
- Finansieringsselskapenes Forening
- Forbrukerrådet
- Fiskeridepartementet
- Forsvarsdepartementet
- Justis- og politidepartementet
- Kirke-, utdannings- og forskningsdepartementet
- Konkurransetilsynet
- Landbruksdepartementet
- Norges Bank
- Norsk Oppgjørssentral ASA

- NSB
- Olje- og energidepartementet
- Regjeringsadvokaten
- Riksadvokaten
- Samferdselsdepartementet
- Skattedirektoratet
- Sosial- og helsedepartementet
- Statistisk sentralbyrå

2.5 Stortingets behandling av forslag til lov om innskuddspensjon

I arbeidet med utkast til lovregler om engangsbetalt alderspensjon tok arbeidsgruppen utgangspunkt i vedtatt lov om foretakspensjon og forslag til lov om innskuddspensjon, jf. Ot.prp. nr. 71 (1999-2000). Stortinget vedtok ved behandlingen av lov om innskuddspensjon enkelte endringer i forhold til det forslaget som var lagt fram, og Regjeringen ble på enkelte områder bedt om å utarbeide nye forslag, eller foreta vurderinger, jf. Innst.O. nr. 2 (2000-2001). Dette gjelder i første rekke:

- Regjeringen ble bedt om å fremme lovforslag som åpner for adgang til at enkelte arbeidstakere er medlem i en ordning etter lov om innskuddspensjon mens øvrige arbeidstakere er medlem av en ytelsesordning (parallele ordninger), samt å vurdere å utarbeide retningslinjer som muliggjør sammenligning av pensjon fra innskuddsordninger med pensjon fra ytelsesbaserte ordninger i den hensikt at forholdsmessighet og krav til likebehandling av ansatte i hovedsak blir oppfylt.
- Regjeringen ble også bedt om å vurdere muligheten for å legge innskuddspensjon på toppen av ytelsesbasert pensjon. I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) var det foreslått at alle ansatte i et foretak skulle være medlem av samme ordning, og at et foretak bare skulle kunne ha én ordning for alderspensjon.
- I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) var det foreslått et alternativ med kollektivt investeringsvalg på foretakets hånd. Det var da lagt til grunn at arbeidstakerne skulle ha en garanti for at verdien på kapitalen ikke ble redusert i løpet av året. Stortinget ba Regjeringen komme tilbake med et forslag om kollektivt investeringsvalg uten årlig 0-garanti.
- Stortinget har bedt Regjeringen komme tilbake med forslag som tillater såkalt lukking av pensjonsordning for nye medlemmer. I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) var det foreslått å åpne for at de med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder kunne fortsette i den gamle ordningen.
- Stortinget har bedt Regjeringen om å utarbeide regler om fleksible muligheter til å variere innskuddene. I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) var det lagt opp til et innskuddsfond som skulle kunne benyttes som et fond til utjevning eller annen tilpasning av premiebelastningen til foretaket.

Stortinget ber for øvrig Regjeringen så raskt som mulig komme tilbake til spørsmålet om investeringsvalg i foretakspensjon og til endringer i virksomhetsreglene i forsikring.

Departementet legger opp til at lov om innskuddspensjon skal tre i kraft fra 1.1.2001, slik Stortinget har lagt stor vekt på, jf. bl.a. Innst.O. nr. 50 (1999-2000). Når det gjelder opprettelse av parallelle ordninger, forutsetter det unntak fra de generelle medlemskapsbestemmelsene i lov om foretakspensjon og

lov om innskuddspensjon. Etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 4-2 første ledd kan Kongen, som et unntak fra hovedregelen om at en pensjonsordning opprettet etter lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold skal omfatte alle arbeidstakere som har fylt 20 år, i forskrift fastsette at enkelte arbeidstakere i foretaket ikke skal være medlem av pensjonsordningen. Departementet foreslår i dokumentet her tilsvarende forskriftshjemmel tatt inn i lov om foretakspensjon § 3-3. I det utkastet til forskrifter til lov om innskuddspensjon som ble sendt på høring 27. oktober 2000, er det for øvrig tatt inn unntaksbestemmelser om medlemskap for foretak som oppretter parallelle ordninger. Bestemmelsene er tenkt lagt til grunn inntil departementet har gjort en nærmere vurdering av de forhold Stortinget har tatt opp i Innst.O. nr. 2 (2000-2001), og som vil legges fram for Stortinget senere. Når det gjelder spørsmålet om investeringsvalg i ytelsesbasert foretakspensjon, vises det til kapittel 5 i denne proposisjonen. Det vises også til at virksomhetsreglene i forsikring er under utredning av Banklovkommisjonen, og vil bli fulgt opp i den sammenheng.

3 Kollektive pensjonsordninger i Norge. Hovedlinjer

Ved utformingen av lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon er det lagt til grunn at ordningene skal støtte opp om folketrygden, i tråd med retningslinjer som ble gitt ved Stortingets behandling av Velferdsmeldingen.

Et viktig trekk ved pensjonsordningene i arbeidsforhold er følgelig at de er supplerende pensjonsordninger, som kommer i tillegg til pensjon fra folketrygden. I tillegg til et minste pensjonsnivå, yter folketrygden pensjon basert på tidligere inntekt. Alderspensjonen i folketrygden ytes fra fylte 67 år og er livsvarig. Kompensasjonsgraden i folketrygden er fallende, slik at det prosentvise inntektsbortfallet i forhold til tidligere inntekt blir større jo større pensjonsgivende inntekt var for medlemmet.

Arbeidet med lov om foretakspensjon og lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold har innebåret en betydelig endring og modernisering av regelverket for pensjonsordningene i privat sektor. Dette forslaget til endring av lov om foretakspensjon - for å åpne for engangsbetalt foretakspensjon - er en del av denne endrings- og moderniseringsprosessen. Felles for disse ordningene er at de innrømmes skattefordeler, og at det derfor ut fra sosial- og velferdspolitiske hensyn legges visse føringer på hvordan ordningene utformes. Av viktige felles krav kan nevnes:

- kollektivt medlemskap, i den forstand at alle arbeidstakere i foretaket som oppretter slike ordninger i all hovedsak skal omfattes,
- det skal fastsettes et skriftlig regelverk for pensjonsordningen, som skal gjelde og anvendes i forhold til alle arbeidstakere som er medlemmer,
- det skal være et rimelig forhold mellom pensjonsrettighetene og lønn og antall arbeidsår for de enkelte medlemmer,
- pensjon i ordningen kommer i tillegg til pensjon fra folketrygden, og opptjeningsystemet ses i sammenheng med folketrygden, bl.a. kan ordningen utformes under hensyntagen til at kompensasjonsgraden i folketrygden er avtakende,
- rett til alderspensjon opptjenes gradvis fram til pensjonsalder. Utbetaling starter først når pensjonsalderen er nådd,
- alderspensjonen skal utbetales over en periode av en viss varighet eller så lenge pensjonisten lever,
- ordningen skal inneholde alderspensjon, men kan også inneholde etterlattpensjon, uførepensjon og premiefritak ved uførhet,
- opptjente pensjonsrettigheter skal til enhver tid være sikret gjennom fondsavsetninger. Fondet skal holdes adskilt fra foretakets økonomi, noe som skjer ved oppbygging av tilstrekkelig pensjonskapital i en institusjon.

Lov om foretakspensjon

Det skilles ofte mellom såkalte innskuddsbaserte pensjonsordninger og ytelsesbaserte pensjonsordninger. Lov om foretakspensjon regulerer ytelsesbaserte kollektive tjenestepensjonsordninger med skattefavorisering for ansatte i foretak med skattepliktig virksomhet. Loven avløser fra 1. januar 2001 regler for private tjenestepensjoner fastsatt i forskrifter fra 1968 og 1969. Det har

vært bred enighet om at ny lov om foretakspensjon innebærer en nødvendig modernisering og presisering av regelverket for ytelsesbaserte pensjonsordninger.

Hovedregelen i vedtatte lov om foretakspensjon er at arbeidstakerne skal sikres *bestemte årlige pensjonsytelser*. Pensjonsytelsen kan beregnes på ulike måter, hvor det vanlige er at ytelsen fastlegges ut fra lønn, tjenestetid og beregnet folketrygd. En pensjonsordning etter lov om foretakspensjon kan således ha som siktemål å gi arbeidstakerne en alderspensjon, som sammen med beregnet folketrygd utgjør en bestemt andel av medlemmets sluttlønn i foretaket. Dette opptjeningsprinsippet gjør det vanskelig å anslå foretakets framtidige forpliktelser, både fordi en på forhånd ikke kjenner til sluttlønnen, og derfor ikke vet hvilket beløp som på pensjoneringstidspunktet vil være tilstrekkelig for å sikre pensjonen, og fordi det er usikkerhet knyttet til avkastningen på de midler som er avsatt.

Lov om foretakspensjon innebærer at foretaket hvert år skal betale en premie slik at forsikringsselskapet eller pensjonskassen garanterer for den pensjon som er opptjent for medlemmene. Opptjent pensjon er således sikret i institusjonen, og eventuell avkastning ut over det som følger av beregningsgrunnlaget tilfaller premiefondet. Slik avkastning (tildelt overskudd) reduserer foretakets framtidige kostnader ved å ha pensjonsordning.

I privat sektor er om lag 34 prosent av de sysselsatte anslått å være medlem i en tjenstepensjonsordning, jf. NOU 1999: 32. Denne andelen gir imidlertid ikke et helt dekkende bilde på hvor stor andel av de framtidige pensjonistene fra privat sektor som vil ha supplerende pensjon ved pensjonsalder. Dette skyldes særlig at en del av de som ikke er medlemmer på et gitt tidspunkt har opptjent rettigheter i et tidligere arbeidsforhold, mens andre kan tjene opp slike rettigheter i framtiden. I tillegg kommer også at enkelte i privat sektor er tilknyttet ulike former for pensjonsordninger utenfor skatteloven, selv om det er grunn til å anta at slike ordninger har relativt begrenset utbredelse.

Lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold

Det er blitt anført at viktige argumenter for innføring av innskuddspensjon blant annet er at slike ordninger kan gi bedriftene bedre oversikt, større forutsigbarhet og mindre risiko for framtidige utgifter til pensjonsordningene enn ytelsesbaserte ordninger.

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) ble det fremmet forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Innskuddspensjon skiller seg fra foretakspensjon først og fremst ved at den bygger på et annet opplegg for opptjening av alderspensjon. Det bærende prinsippet er at foretaket gjennom de innskudd som betales, beregnet ut fra regler fastsatt i en innskuddsplan for pensjonsordningen, skal bygge opp en pensjonskapital for arbeidstakerne. Medlemmenes pensjon i ordningen avhenger av innskuddene og av den avkastning som tilføres pensjonskapitalen.

Kapitalforvaltningen i en innskuddspensjonsordning kan være utformet uten investeringsvalg. Kongen kan ved forskrift gi nærmere regler for deling av avkastningen mellom innskuddsfondet og pensjonskapitalen i slik ordning. Det er også åpnet opp for at pensjonsordningen kan etableres med investe-

ringsvalg for det enkelte medlem. Da vil arbeidstakeren i utgangspunktet selv måtte bære risikoen ved forvaltningen, men også ha uavkortet rett til avkastningen på midlene.

I en innskuddspensjonsordning opparbeider medlemmet rett til en pensjonskapital. For å sikre denne pensjonskapitalen er bl.a. følgende virkemidler tatt inn i lov om innskuddspensjon:

- ordningen skal være fullt ut fondert,
- pensjonskapitalen skal holdes adskilt fra foretakets midler,
- i tilfeller med investeringsvalg foreligger det et krav om en viss diversifisering av investeringene, bl.a. for å forhindre at pensjonskapitalen blir for ensidig avhengig av utviklingen hos en enkelt utsteder, og
- Kredittilsynet fører tilsyn med pensjonsordningene.

I tillegg til ovennevnte virkemidler kan medlemmet selv og foretaket redusere usikkerheten bl.a. ved å:

- diversifisere porteføljen mer enn det som kreves etter loven,
- i større grad basere porteføljen på «sikre» eiendeler, f.eks. bankinnskudd eller statspapirer,
- kjøpe en avkastningsgaranti.

Det kan imidlertid være en avveining mellom tiltak som reduserer risikoen og framtidig forventet avkastning.

Engangsbetalt foretakspensjon

Arbeidsgruppen som utarbeidet utkast til lovregler om «årlig kjøp av ferdig betalt alderspensjon», hadde i oppdrag å utarbeide et grunnlag for en innskuddsbasert pensjonsordning som er fullt ut forsikringsbasert. Samtidig skulle ordningen være uten den usikkerhet for foretakene når det gjelder størrelsen av framtidige premiebetalingen som knytter seg til foretakspensjon med ytelsesbasert alderspensjon. Det er derfor lagt opp til en ordning hvor innskuddene fastsettes på tilsvarende måte som i lov om innskuddspensjon. I en viss forstand står således den foreslåtte ordningen i en mellomstilling mellom innskuddspensjon og ytelsesbasert foretakspensjon. Sett i sammenheng vil de nye lovene om kollektive pensjonsordninger i arbeidsforhold således åpne for utforming av tre former for supplerende alderspensjon i privat sektor:

1. forsikrings- og ytelsesbasert alderspensjon (Ytelsesbasert foretakspensjon),
2. forsikrings- og innskuddsbasert alderspensjon (Engangsbetalt foretakspensjon), og
3. innskuddsbasert alderspensjon uten dødelighetsarv i oppsparingsperioden, og hvor dødelighetsarven i utbetalingsperioden er frivillig (Innskuddspensjon).

Uavhengig av hvilke av de tre nevnte alternativene som velges for alderspensjon, vil ordningene etter forslagene kunne suppleres med ytelsesbaserte uføre- og etterlattedekninger samt premiefritak utformet i samsvar med reglene i lov om foretakspensjon kapittel 6 og 7.

En engangsbetalt pensjonsordning vil etter forslaget inneholde en innskuddspremieplan. Innskuddspremieplanen fastsetter foretakets plikt til bidrag til medlemmenes pensjon. Det foreslås at medlemmene i en engangsbetalt ordning skal kunne erverve rett til garanterte pensjonsytelser. Dette vil

gjelde dersom ordningen opprettes uten investeringsvalg. Rett til garanterte ytelser i en slik ordning tjenes opp gradvis gjennom premie betalt av foretaket, og ved at den avkastning som tilføres medlemmet benyttes som engangspremie for ytterligere ytelser. Reglene om fordeling av avkastning mellom medlemmer og foretak i ordningen er for øvrig svært lik tilsvarende regler i lov om innskuddspensjon, likevel med unntak av at premiereserven for opptjent pensjon skal tilføres midler etter ordningens beregningsgrunnlag. Dersom ordningen er opprettet med individuelt investeringsvalg, vil medlemmet ikke erverve rett til garanterte ytelser, og vil selv, i den utstrekning medlemmet ikke har kjøpt en avkastningsgaranti, bære avkastningsrisikoen knyttet til investeringsporteføljen. Medlemmet vil imidlertid da også ha uavkortet rett til finansiell avkastning på porteføljen.

Ytelserbasert foretakspensjon med investeringsvalg

Det har ikke vært adgang til å tegne tradisjonell foretakspensjon med investeringsvalg. Dette må ses i sammenheng med kravet om at opptjent pensjon for medlemmet skal være sikret, og at dette har vært vanskelig å oppnå uten et beregningsgrunnlag og en grunnlagsrente. Under Stortingets behandling av forslaget til lov om foretakspensjon ba imidlertid et flertall i finanskomiteen om at slikt investeringsvalg ble utredet, jf. avsnitt 2.2. Arbeidsgruppen har lagt til grunn at innføring av adgang til investeringsvalg ikke bør medføre selvstendige endringer i opptjeningsprinsippet i ytelsesordninger og i den sikkerheten for opptjent pensjon som loven legger opp til. Arbeidsgruppen uttaler bl.a. (NOU 2000: 13, side 16):

«Finanskomiteens bemerkninger må sees på bakgrunn av at ytelsesbasert foretakspensjon bygger på en forhåndsfastsatt ytelsesplan, og at pensjonsnivået bestemmes ut fra lønnsnivå og tjenestetid ved nådd pensjonsalder uavhengig av faktisk oppnådd avkastning ved kapitalforvaltningen.»

Arbeidsgruppen peker på at dette medfører at det i første rekke er foretaket, og ikke medlemmene, som etter den vedtatte lov om foretakspensjon har direkte økonomisk interesse av oppnådd avkastning på pensjonsordningens midler. Arbeidsgruppen foreslår derfor at investeringsvalget i ovennevnte tilfelle bør tillegges foretaket, og ikke den enkelte arbeidstaker. For nærmere omtale vises det til omtale i kapittel 5.

4 Engangsbetalt foretakspensjon

4.1 Generelle merknader til lovforslaget

4.1.1 Innledning

Foretakspensjon og innskuddspensjon bygger på forskjellige finansielle produkter. Foretakspensjon har forsikringselement i form av dødelighetsarv, og død før nådd pensjonsalder vil innebære at den pensjonskapitalen som sikrer retten til alderspensjon tilfaller forsikringskollektivet. Innskuddspensjon er lagt opp som spareordninger i yrkesaktiv periode, der pensjonskapitalen ved medlemmets eventuelle død benyttes til ytelser til avdødes etterlatte. Det knytter seg således ikke såkalt dødelighetsarv til innskuddspensjon i arbeidstakernes yrkesaktive periode.

Lovutvalget som utarbeidet utkast til lov om innskuddspensjon foreslo at det også ble utarbeidet nødvendige endringer i lov om foretakspensjon, slik at den gir adgang til at pensjonsinnskuddene kan brukes til kjøp av forsikringer. Disse forholdene er bakgrunnen for det oppdrag som ble gitt arbeidsgruppen. Formålet er å legge grunnlag for en fullt ut forsikringsbasert pensjonsordning uten den usikkerhet for foretakene, når det gjelder størrelsen på framtidige premiebetalinger, som knytter seg til foretakspensjon med ytelsesbasert alderspensjon. Arbeidsgruppen har valgt å betegne dette som innskuddssikret alderspensjon. Det dreier seg her om en pensjonsordning som forsikringsmessig vil bygge på vanlige prinsipper for pensjonsforsikring samtidig som den kostnadmessig for foretakene har samme egenskap som innskuddspensjon. Arbeidsgruppen har utformet sitt utkast som endring i lov om foretakspensjon, slik at de forsikringsbaserte løsningene med dødelighetsarv samles i denne loven.

4.1.2 Høringsinstansenes merknader

Flere høringsinstanser er positive til hovedtrekkene i arbeidsgruppens lovutkast. Blant annet uttaler *Nærings- og handelsdepartementet*:

«Ytelsesbaserte pensjonsordninger innebærer en betydelig usikkerhet for foretakene mht. framtidige pensjonskostnader. Forslaget til endringer i lov om foretakspensjon gjør det mulig å eliminere denne usikkerheten ved at det åpnes for kjøp av forhåndsdefinerte engangsinnbetalinger. Etter NHDs syn er dette det viktigste elementet i det foreliggende forslaget.

Forslaget til endringer i lov om foretakspensjon innebærer en større fleksibilitet for foretakene i valget av pensjonsordning, og kan medvirke til at flere bedrifter, også små og mellomstore, ser seg i stand til å tilby sine ansatte en tjenestepensjonsordning. Gode tjenestepensjonsordninger vil trolig bli et stadig viktigere virkemiddel i konkurransen om å tiltrekke seg arbeidskraft. Dette vil kunne være viktig for bedriftenes utviklingsmuligheter.»

Norges Skogeierforbund uttaler:

«Vi ser det som nevnt i forbindelse med høringen om NOU 1999: 32 som en fordel - ikke minst for mange mindre bedrifter - at det også i Norge etableres en adgang til innskuddsbaserte pensjonsordninger. Det konkrete lovforslaget ser for oss ut til å være en hensiktsmessig løsning og vi har ingen særskilte merknader til arbeidsgruppens forslag.»

Også *Kommunenes Sentralforbund* støtter arbeidsgruppens anbefalinger, og gir sin støtte til at bestemmelsene innarbeides i lov om foretakspensjon.

Landsorganisasjonen i Norge uttaler:

«LO viser til utredningen der det gjøres klart at de foreliggende forslag er en (teknisk) oppfølging av tidligere vedtak om tjenstepensjoner og pålegg fra Stortinget om oppfølging.»

Rikstrygdeverket uttaler på den annen side bl.a.:

«Vi har for øvrig visse problemer med å se hvorvidt det er et vesentlig behov for denne tredje varianten av en tjenstepensjonsordning, og savner dermed en nærmere beskrivelse av de fordeler man ser i en ny innskuddssikret foretakspensjon og hvordan denne vil bidra til at man får bedre pensjonsløsninger og et mer helhetlig pensjonssystem. Etter vår oppfatning vil man ved å innføre flere typer av pensjonsordninger gjøre det vanskeligere for arbeidsgivere og arbeidstakere å orientere seg i markedet og foreta rasjonelle valg.»

Advokatforeningens permanente lovutvalg for forsikringsrett uttaler:

«Forslaget innebærer at unit-linked selskapene skal selge produktene med investeringsvalg. Norge er i dag det eneste land i Europa som opprettholder dette skille; «tradisjonelle» livsforsikringsselskaper skal selge ytelsesbaserte produkter og unit-linked forsikringsselskapene skal selge produkter hvor kundene kan velge investeringsprofil. Skillet er meget kunstig og bør bli avviklet.»

Den norske Aktuarforening, Sparebankforeningen, Finansnæringens Hovedorganisasjon og Norske Pensjonskassers Forening fremmer tilsvarende synspunkt.

Enkelte høringsinstanser har hatt merknader til begrepsbruken. *Den norske Aktuarforening* uttaler:

«Lovforslaget til innskuddssikret pensjon benytter begreper som blir unaturlige når LOF skal omfatte både ytelsesbaserte og innskuddssikrede ordninger.

For eksempel benyttes:

- Begrepet »innskuddssikret«, hvilket kan misforstås ved at man tror innskuddene er sikret (noe de nødvendigvis ikke er med mindre man tegner avkastningsgaranti), kanskje »innskuddsforsikret« er bedre.
- Begrepet «engangspremie» bør i stedet være for eksempel «innskuddspremie», jf. LOF §§ 4-3(2) og 5-2(4).
- Begrep som «tillegg til ytelsene» bør for eksempel være «tillegg til årets innskuddspremie», fordi innskuddene kan være uten avkastningsgaranti ved individuelt investeringsvalg, jf. LOF §§ 4-3(2) og 5-2(4).»

Kredittilsynet uttaler tilsvarende:

«Kredittilsynet er klar over at det kan være vanskelig å finne godt egnete begreper på området. Et mulig alternativ kan være å bruke betegnelsen «innskuddsbasert alderspensjon» (og tilsvarende «innskuddsbasert foretakspensjon» der det er naturlig).

(...) Kredittilsynet vil bemerke at i forhold til en del bestemmelser i loven om foretakspensjon vil det imidlertid være behov for å klargjøre hvilke regler som gjelder for innskuddssikret foretakspensjon i tradisjonelle livselskaper og i fondsforsikringsselskaper. De ovennevnte problemstillinger (avkastning/overskudd) er typisk noe som faller inn under denne kategori.»

Enkelte høringsinstanser har uttalt seg vedrørende det lovvalg som er lagt til grunn. *Aktuarforeningen* uttaler bl.a.:

«Med de store likhetene det er mellom innskuddssikret pensjon og innskuddspensjon, hvor forskjellen kun ligger i at innskuddssikret pensjon har dødelighetsarv, finner Aktuarforeningen det mest hensiktsmessig å samle disse to typer pensjonsordninger i en og samme lov. Det er av underordnet betydning for organiseringen av lovverket at innskuddssikret pensjon inneholder forsikringselement (i tillegg til sparing) og ikke bare er ren sparing.»

Næringslivets Hovedorganisasjon uttaler:

«Det som skiller denne ordningen fra de rene innskuddsordningene er i realiteten bare dødelighetsarven. De største problemene gjelder fastsettelsen av innskuddsstørrelsen og investeringsalternativene. Dette er regulert i lov om innskuddspensjon. Vi vil derfor anbefale at ordningen med innskuddssikret alderspensjon reguleres i lov om innskuddspensjon.

(...) Dersom ordningen likevel blir regulert gjennom bestemmelser i lov om foretakspensjon anbefaler vi at det offisielle navnet på ordningen bør være «innskuddssikret foretakspensjon».

Aktuarforeningen uttaler:

«Aktuarforeningen ser det som vanskelig å videreføre systemet som i dag gjelder for administrasjonsreserve i ytelsesbaserte pensjonsordninger, innenfor en innskuddsbasert eller innskuddssikret pensjonsordning. Både innskuddspensjon og innskuddssikret pensjon står i et så direkte konkurranseforhold til løsninger fra tilbydere som er fritatt fra forpliktelsen til å ha administrasjonsreserve, at det ville virke sterkt konkurransevridende å pålegge livselskapene administrasjonsreservekrav på disse produktområdene.

(...) Skulle det mot formodning bli stilt krav til administrasjonsreserver i innskuddssikrede ordninger, må dette hensyntas i bestemmelsene om maksimale innskudd til ordningen, slik at det gis de samme muligheter som ved andre løsninger for å etablere et ønsket ytelsesnivå.»

Kommunenes Sentralforbund er opptatt av at det skal være en likebehandling med hensyn til skattemessig fradragsrett for arbeidsgivers andel av pensjonspremien mellom privat sektors tjenstepensjonsordninger og tilsvarende offentlige tjenstepensjonsløsninger som er basert på tariffavtaler. Kommunenes Sentralforbund påpeker også at det kan synes nødvendig med en fullstendig gjennomgang av de ulike forslag og utredninger som er kommet vedrørende pensjonsforhold.

Norske Pensjonskassers Forening gir uttrykk for at det bør være adgang til å ha de to typer ordninger parallelt eller i kombinasjon, og at ytelsesbaserte ordninger bør kunne kombineres med ordninger etter innskuddspensjonsloven.

Verdipapirsentralen uttaler seg om behovet for krav til informasjon:

«For pensjonsordninger som blir opprettet i forvaltningsselskap for verdipapirfondet registrert i Verdipapirsentralen kan VPS tilby registrering med en egen pensjonskonto for hvert medlem.

(...) For at VPS skal kunne tilby de ovennevnte tjenestene er vi avhengige av at visse forhold i tilknytning til ordningen avklares. Dette gjelder kravet til informasjoninnholdet i de oppgaver som vi skal utarbeide, hvorvidt det er institusjonen eller foretaket som har ansvaret for pensjonsutbetaling, skatteinnberetning og annen offentlig eller privat rapportering, ansvarsforholdet ved utbetaling ved dødsfall, informasjonsplikt om tidligere ekteskap, tidspunkt for verdifastsetting av kapitalen for beregning av utbetaling, regler for avtaleforholdet mellom partene og organisering av alderspensjonskonti og bankkonti. Dersom VPS skal forestå utbetalinger på vegne av forvaltningsselskapene, må vi ha et forsikringsregister over kontohaverne. Vi antar at De vil utferdige forskrift som regulerer disse forholdene etter de eventuelle lovvedtak og at vi er høringsinstans i denne sammenheng.»

Enkelte av høringsinstansene har tatt opp spørsmålet om premier for kvinner og menn. *Kredittilsynet* uttaler i denne sammenheng:

«Det fremgår av lovutredningen at for en mann og en kvinne med samme alder og som det betales inn en like stor premie for, vil det kunne forventes å bli utbetalt like mye i alderspensjon over den samlede utbetalingsperiode. Siden menn statistisk sett har en høyere dødelighet enn kvinner, vil færre menn få utbetalt alderspensjon, og menn får forventningsmessig utbetalt pensjonen over færre år. Dette hensyntas i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen slik at en mann som faktisk overlever fram til et gitt utbetalingsår får en noe høyere pensjon enn en kvinne i tilsvarende situasjon. Dette forutsetter at det er betalt inn samme premie for de menn og kvinner som sammenlignes. Utvalget foreslår at det ved fastsetting av innskuddspremien bør kunne tas hensyn til at kvinner statistisk har høyere levealder enn menn.

Kredittilsynet er enig i utvalgets vurderinger på dette punkt, og har ved flere anledninger gitt uttrykk for at det er et riktig prinsipp at man fastsetter premien i forhold til faktisk risiko, og at dette også er i samsvar med sentrale bestemmelser i forsikringsvirksomhetsloven. Det er blant annet lagt vekt på at det ikke vil være mulig å opprettholde et system med en systematisk kryssubsidiering (hvilket det vil bli med like premiesatser for menn og kvinner) i et forsikringsmarked med konkurranse, blant annet fra utenlandske tilbydere.»

Aktuarforeningen uttaler:

«Aktuarforeningen anser at UNISEX-tariffer er et uaktuelt virkemiddel. Det er knapt noen eksempler på at det har vært mulig å opprettholde kjønnsnøytrale tariffer i et marked med konkurranse. Selv om alle selskaper pålegges kjønnsnøytrale tariffer, vil kjønns sammensetningen være ulik i de ulike selskaperes bestander. Tariffene blir dermed uansett forskjellige og de vil påvirkes direkte ved bestandsendringer, som f.eks. vil skapes når arbeidsgivere med en bestemt kjønns sammensetning blant de ansatte søker til det selskap som på akkurat det

tidspunktet har den gunstige tariff for den spesielle kjønns sammensetningen.»

Likestillingsombudet er i sin uttalelse opptatt av forholdet til likestillingsloven:

«Pensjonsytelser i arbeidsforhold er omfattet av likestillingslovens lønnsbegrep i § 5, jf. Ot.prp. nr 1 1977-78 s. 19. Utkastet til lovregler for innskuddssikret foretakspensjon reiser da også spørsmål som er av likestillingsmessig betydning.

Spørsmålet om forholdet til likestillingsloven reiser seg både ved fastsettelse av innskudd og utbetaling av pensjon. Kvinner har i gjennomsnitt lengre levealder enn menn. Dette tas det hensyn til i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen slik at en mann får en noe høyere utbetalt pensjon per måned enn en tilsvarende kvinne, forutsatt at det er innbetalt samme premie for kvinnen og mannen, jf. rapporten punkt 4.2.2. Forslaget åpner videre for at det ved fastsetting av innskuddspremien skal kunne tas hensyn til at kvinner som regel har lengre levealder enn menn, jf. § 5-2 fjerde ledd. Med andre ord kan en arbeidsgiver innbetale høyere premier for kvinner i den hensikt å sikre lik månedlig pensjonsutbetaling for begge kjønn.

Likestillingsombudet har tidligere stilt seg kritisk til å benytte kjønn som variabel ved risikoberegning. Det er også et spørsmål om slike ordninger er i strid med likestillingslovens diskrimineringsforbud, jf. §§ 3 og 5.»

Utenriksdepartementet uttaler at det synes rimelig om den økte premie som kvinners lengre pensjonisttilværelse gjør nødvendig, fordeles likt mellom de to kjønn.

4.1.3 Departementets vurdering

Departementet antar at det kan være foretak som ønsker mulighet til å ha en forsikringsbasert pensjonsordning med dødelighetsarv, men uten den usikkerhet som ligger i premiene knyttet til en ytelsesordning etter lov om foretakspensjon. Departementet er av den oppfatning at arbeidsgruppens forslag fyller denne målsetningen. Dødelighetsarv innebærer at midler etter avdøde forblir i ordningen, og benyttes til videre pensjonsformål til de som lever. Dette bidrar til at en slik ordning kan bli rimeligere enn en ordning hvor midler etter avdøde utbetales til arvingene.

Spørsmålet om slike bestemmelser bør innarbeides i lov om foretakspensjon eller i lov om innskuddspensjon er drøftet i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Departementet legger der til grunn at en slik forsikringsordning vil ha mange fellestrekk med foretakspensjonsordninger, og at det vil være mest hensiktsmessig å innarbeide bestemmelser for den som et tillegg til lov om foretakspensjon. Dette var også lagt til grunn i det mandat som ble gitt arbeidsgruppen. Departementet er av den oppfatning at det utkast til bestemmelser som arbeidsgruppen har utarbeidet er vel tilpasset lov om foretakspensjon.

Livsforsikringer med investeringsvalg kan bare tegnes i såkalte fondsforsikringsselskaper. Det har sammenheng med hvorledes forsikringsregelverket er bygd opp, bl.a. med overskuddsfordelingsreglene som skal sikre at kundene tildeles sin del av overskuddet. Gjennom overskuddsdelingen avhenger avkastningen på en kontrakt i et ordinært livsforsikringsselskap av det økono-

miske resultatet i hele virksomheten på en annen måte enn ved livsforsikring med investeringsvalg. Å endre dette regelverket vil være en meget omfattende oppgave som vil kreve gjennomgang og eventuelt endring i større deler av lovgivningen og øvrig regelverk for forsikring generelt. Dette var ikke omfattet av arbeidsgruppens mandat. Departementet viser for øvrig til at Banklovkomisjonen 13. juli 2000 ble gitt i mandat av Finansdepartementet å foreta en bred gjennomgang av virksomhetsreglene i forsikring som en oppfølging av Konkurranseflateutvalgets innstilling, jf. NOU 2000: 9. Formålet med en slik gjennomgang er å etablere et tidsmessig og helhetlig regelverk for å sikre norske selskaper rammevilkår for å møte et større innslag av internasjonal konkurranse, og for å gi grunnlag for effektiv drift og et best mulig tilbud til kundene.

Departementet har tatt til etterretning synspunkter som er fremmet i høringen om at begrepet «innskuddssikret» pensjon kan misforstås. Departementet foreslår i stedet at denne ordningen benevnes «engangsbetalt» pensjon. På denne måten får en fram at ordningen er basert på en serie av årlige engangsbetalte premier, men uten at en sikter mot en bestemt endelig ytelse fra ordningen, slik tilfellet er i ytelsesbasert foretakspensjon. På grunnlag av høringsinstansenes merknader er det for øvrig gjort enkelte justeringer og presiseringer av begrepsbruken, og som er omtalt i sammenheng med de relevante bestemmelser.

Spørsmålet om adgang til å kunne kombinere innskuddspensjon og foretakspensjon er drøftet i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, der det bl.a. heter:

«Departementet viser til at kombinasjoner av innskudds- og ytelsesordninger vil kunne virke forskjellig på ulike lønnsnivåer, og at det i praksis trolig ikke er mulig å sikre at prinsippene om forholdsmessighet og likebehandling oppfylles. Departementet vil for eksempel peke på at en kombinert ordning med en «moderat» ytelsesbasert ordning og en innskuddsbasert pensjon på toppen, vil kunne føre til at bare de med relativt høy lønn får vesentlig utbetaling fra ytelsesordningen, mens de med lavere lønn pga. høy kompensasjon fra folketrygden, ikke får vesentlige ytelser fra denne, men i praksis henvises til innskuddsordningen. Departementet vil i denne sammenheng påpeke at innskuddsordninger normalt vil eksponere arbeidstakerne sterkere mot finansiell risiko enn det som er tilfellet i ytelsesordninger. En bør unngå å åpne opp for ordninger som forskjellsbehandler grupper av ansatte i samme foretak med hensyn til hvilken risiko de eksponeres for. Spesielt må det anses som uheldig hvis de lavlønnte utsettes for større finansiell risiko enn de øvrige.»

Flertallet i finanskomiteen (alle unntatt Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti) fremmet i Innst.O. nr. 2 (2000-2001) følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen fremme lovforslag som åpner for adgang til parallelle innskudds- og ytelsesordninger.»

Departementet ser, ut fra behandlingen av lov om innskuddspensjon, liten grunn til ikke å gi adgang til at foretaket har pensjonsordning der enkelte er medlem i en ordning for engangsbetalt alderspensjon, mens andre er medlem enten av en innskudds- eller ytelsesbasert ordning. Det vises til omtale av dette spørsmålet i avsnitt 2.5.

Flertallet i Finanskomiteen fremmet i Innst.O. nr. 2 (2000-2001) videre følgende forslag:

«Stortinget ber Regjeringen komme tilbake til Stortinget med en vurdering av å legge innskuddspensjon på toppen av en ytelsesbasert pensjon.»

Departementet finner det således ikke naturlig nå å ta stilling til dette i tilknytning til engangsbetalt alderspensjon, men vil komme tilbake til spørsmålet i oppfølgingen av Stortingets behandling av lov om innskuddspensjon, jf. også omtale i avsnitt 2.5.

Verdipapirsentralen tar i sin høringsuttalelse opp behovet for å utarbeide forskrifter, bl.a. for å dekke visse informasjonsbehov. Departementet foreslår inntatt en generell bestemmelse om informasjonskrav i lovforslaget § 2-8. Bestemmelsen vil få anvendelse også for ytelsesbasert foretakspensjon. Behovet for eventuelle utfyllende forskrifter vil bli vurdert nærmere, og vil i så fall bli sendt på ordinær høring.

Departementet viser til at administrasjonsreservene i forsikring benyttes til å dekke fremtidige kostnader. Hvis administrasjonsreserven skulle utvikles, måtte en finne andre måter å løse dette på, uten at andre forsikringstakere måtte bære kostnaden. Dette kan i visse tilfeller være vanskelig, f.eks. hvis ordningen må opphøre pga. konkurs i foretaket. Departementet finner det derfor ikke aktuelt å oppheve disse bestemmelsene.

Forholdet mellom innbetalinger og ytelser for kvinner og menn er grundig drøftet i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, jf. avsnitt 7.3. Der heter det bl.a.:

«Departementet viser til at bestemmelsen av premieberegningsgrunnlaget ikke er knyttet til lov om innskuddspensjon eller tjenestepensjoner spesielt, men er knyttet til forsikringsvirksomhetsloven, hvor § 7-6 stiller krav om at et forsikringsselskap skal benytte premier som står i rimelig forhold til den risiko som overtas og i forhold til selskapets økonomi. Den årlige premien i livsforsikringsprodukter settes ut fra hvor sannsynlig det er at personer dør før utbetaling skal skje. Dette varierer etter kjønn og alder. Premien avhenger også av alder, slik at eldre er dyrere enn yngre. Denne effekten er mye sterkere enn kjønnsforskjellen. Den informasjon som benyttes må være objektiv, være like tilgjengelig for kunde og forsikringsselskap og ha klar statistisk sammenheng med sannsynligheten for at forsikringstilfellet skal inntre.»

Departementet viser i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) også til at spørsmålet om likebehandling innen en pensjonsordning er svært sammensatt, knyttet til bl.a. omfang av ordningen og utbetalingstid. Det vises også til soliditets- og konkurransemessige forhold i forsikringsnæringen. På denne bakgrunn varslet departementet at det vil bli tatt initiativ til at spørsmålet om kjønnsnøytrale premier utredes på bred basis. Departementet forbereder nå oppnevning av et slikt utvalg.

4.2 Innskuddspremieplanen

4.2.1 Innledning

I engangsbetalt foretakspensjon bestemmes medlemmenes premiereserve av de premier som betales, og av den avkastning som tilføres premiereserven. Det er denne reserven som senere danner det finansielle grunnlaget for utbetaling av pensjon. Bestemmelser om premiebetaling og om tilføring av avkastning til pensjonskapitalen er derfor sentrale for medlemmenes opparbeidelse av pensjonsrettigheter. I dette avsnittet gjennomgås innskuddspremieplanen, dvs. de regler som gjelder for foretakets årlige tilskudd til medlemmenes premiereserve for alderspensjon. For en nærmere gjennomgang av bestemmelsene om tilføring av avkastning til premiereserven, vises det til avsnitt 4.3 om forvaltningen av pensjonskapitalen.

4.2.2 Arbeidsgruppens utkast

Arbeidsgruppen foreslår at de nærmere reglene om innskuddspremiene i ordningen skal nedfelles skriftlig i regelverket, som en del av ordningens *pensjonsplan*, jf. lovforslaget § 2-3 første ledd. I denne pensjonsplanen skal også vilkårene for og omfanget av ytelsene fastsettes. I lovutkastet § 5-2 femte ledd (departementets lovforslag § 5-2 fjerde ledd) framgår at medlemmenes rett til innskuddspremie skal framgå av en *innskuddspremieplan*, som skal være en del av denne pensjonsplanen.

Etter lovutkastet § 9-6 første ledd skal innskuddspremieplanen gjelde på årlig basis, og kostnader etter beregningsgrunnlaget, bl.a. til administrasjon i pensjonsinnretningen, skal komme i tillegg til de premier som angis i planen. Premiene kan bare benyttes til kjøp av pensjonsforsikring med dødelighetsarv. Arbeidsgruppen foreslår videre at det forsikringsselskap eller den pensjonskasse hvor ordningen er opprettet skal garantere for de ytelser som er opptjent etter pensjonsplanen dersom ordningen er uten investeringsvalg eller er opprettet med kollektivt investeringsvalg, jf. lovutkastet § 2-3 annet ledd. Arbeidsgruppen skriver om dette at det i en ordning med investeringsvalg i utgangspunktet ikke avtales eller garanteres noe bestemt ytelsesnivå, men at et slikt nivå vil følge implisitt av en gitt premiereserve dersom det er et krav om en vedvarende avkastningsgaranti. Bestemmelsen må derfor ses i sammenheng med utkastet § 11-1 fjerde ledd om forvaltningen av pensjonskapitalen, som omtales i avsnitt 4.3. I den tredje varianten av engangsbetalt foretakspensjon hvor medlemmet selv velger sammensetningen av investeringsporteføljen, jf. lovutkastet § 11-2, er det ikke et tilsvarende krav om at forsikringsselskapet eller pensjonskassen skal garantere for ytelsene.

Innskuddspremieplanen skal etter lovutkastet § 5-2 femte ledd fastsettes etter samme prinsipper som gjelder for en innskuddsplan etter forslag til lov om innskuddspensjon, jf. lovutkastets kapittel 5. De vurderinger og drøftinger som er gjort i Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) kapittel 7 om innskuddsplanen har derfor relevans også for innskuddspremieplanen. Arbeidsgruppen har ikke foretatt noen ny utdypende vurdering av disse reglene, men skriver bl.a. (NOU 2000: 13 side 20):

«Innskuddsplanen er en del av ordningens regelverk som fastsettes av foretaket. Innskuddsplanen bestemmer foretakets årlige innskudd til

medlemmene, og kan endres etter de regler som gjelder for endring av regelverket for øvrig. Foretakets innskuddsplan skal bygge på et forholdsmessighetsprinsipp, bl.a. slik at pensjonsinnskuddene ikke kan utgjøre en stigende andel av lønn, likevel med enkelte begrensede unntak. Innskudd for det enkelte medlem kan fastsettes som:

- et bestemt beløp pr. medlem uavhengig av lønn,
- en bestemt prosent av et lønnsgrunnlag, eller
- et beløp for hvert medlem beregnet på grunnlag av ulike prosentsetser for medlemmets lønn i forhold til G.»

Det følger av utkastet § 5-2 tredje ledd at lønnsendringer tillegges virkning fra det tidspunkt de trer i kraft. Etter utkastet er det derfor ikke anledning til å forskuttere eller utsette virkningene av en lønnsøkning.

Utkastet innebærer at foretak som oppretter engangsbetalt foretakspensjon eller innskuddspensjon må foreta de samme vurderinger ved utforming av foretakets bidrag til pensjon. Dette bidrar til å sikre at de samme hensyn blir ivaretatt i de ulike ordningene, herunder bl.a. forholdsmessighetsprinsippet. Arbeidsgruppen har ikke foreslått konkrete grenser for hvor store premier som skal kunne betales, men foreslår i § 9-8 at Kongen gis hjemmel til å fastsette regler som innebærer at premiene for alderspensjon ikke overstiger et fastsatt beløp eller en fastsatt prosent av medlemmets lønn. Det kan fastsettes ulike prosentsetser for lønn inntil 6 G og for de deler av lønnen som ligger mellom 6 G og 12 G. Tilsvarende bestemmelse finnes for øvrig i forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 5-4, jf. Ot.prp. nr. 71 (1999-2000). Arbeidsgruppen peker videre på at det permanente innslaget av dødelighetsarv i engangsbetalt foretakspensjon innebærer at denne ordningen - alt annet likt - vil gi noe høyere årlig alderspensjon enn en ordning med innskuddspensjon for de medlemmer som overlever. Arbeidsgruppen legger derfor til grunn at det kan fastsettes andre øvre innbetalingsgrenser for innskuddssikret alderspensjon enn for innskuddspensjon.

Arbeidsgruppen uttaler at spørsmålet om likebehandling av kvinner og menn i pensjonsordninger er komplisert, bl.a. fordi sammenligningen kan foretas ut fra om hhv. ytelsesnivå eller innskuddsnivå er mål størrelsen. Dødeligheten for kvinner er i gjennomsnitt lavere enn for menn i samme alderskategori. Den dødelighetsarv forsikringsselskapene benytter er tilpasset dette ved at kvinner som lever fram til en gitt alder tilføres en noe lavere dødelighetsarv enn menn. Dette innebærer at en mann og en kvinne, med samme alder og som det betales inn en like stor premie for, kan forvente å få utbetalt like mye i samlet alderspensjon betraktet fra innbetalingstidspunktet. Av samme grunn vil et mannlig medlem som lever fram til et gitt utbetalingsår (etter at pensjonsalderen er inntrådt) få en noe høyere pensjon dette året enn et sammenlignbart kvinnelig medlem. Betales det inn mer for kvinner enn for menn, kan denne forskjellen i årlig pensjon utjevnes, men da slik at det blir kjønnsbestemte ulikheter i samlet forventet pensjon. Arbeidsgruppen foreslår derfor at lov om innskuddspensjon § 5-3 annet ledd skal komme til anvendelse også for engangsbetalt foretakspensjon, hvilket innebærer at det i regelverket kan fastsettes at det skal betales inn et høyere beløp eller en høyere prosentset av lønn eller lønnsgrunnlag for kvinner enn for menn.

Lov om foretakspensjon har i § 3-9 bestemmelser om at det i regelverket kan fastsettes at eldre arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til pen-

sjonsalder ikke skal opptas som medlemmer, eller at slikt opptak skjer på særskilte vilkår. Bestemmelsen må ses på bakgrunn av de kostnader foretaket kan ha for eldre arbeidstakere i ytelsesbaserte ordninger. Arbeidsgruppen foreslår at disse reglene ikke skal gis anvendelse for engangsbetalt foretakspensjon.

4.2.3 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet mener det ikke er naturlig å anse innskuddspremieplanen som en del av pensjonsplanen, slik det er lagt opp til i lovutkastet § 2-3 første ledd. *Kredittilsynet* mener at innskuddspremieplanen, som skal angi regler for fastsetting av premien, og hvor stor del av årlig avkastning som skal tillegges premiereserven, bør ha en helt selvstendig stilling.

Kredittilsynet mener at det er naturlig å betrakte den fastsatte premien for alderspensjon som en størrelse som inkluderer kostnader, og at en ikke bør trekke ut kostnader etter beregningsgrunnlaget. Etter lovutkastet § 9-6 annet ledd skal pensjonsordningen, om den omfatter uførepensjon og etterlattpensjon også tilføres årets premier til disse ytelsene. *Kredittilsynet* skriver at det anvendte begrepet «risikopremie» i denne sammenheng kan innebære en endring av prinsippene for finansiering av risikoytelsene, og antar at dette ikke har vært hensikten. *Kredittilsynet* skriver om dette:

«Uførepensjon og etterlattpensjon omtales i forsikringsterminologi som «risikoytelser». Dette innebærer imidlertid ikke at den premie som innbetales til finansiering av disse ytelsene uten videre kan betegnes som «risikopremie».

Innen tradisjonelle ytelsesbaserte pensjonsordninger består årets premie av en sparedel og en risikodel (og en kostnadsdel) for alle ytelser i pensjonsplanen. Sparedelen tilføres premiereserven for de respektive ytelsene, hvilket altså innebærer at de forsikrede er sikret opparbeidede rettigheter etter fratreden også når det gjelder uføre- og etterlattpensjoner. Risikodelen for uførepensjon og etterlattpensjon inngår i fellesskapets «risikopool» og anvendes til avsetninger til årets forsikringstilfeller som følge av uførhet eller død.

Ved rene risikoforsikringer for uførepensjon og etterlattpensjon innbetales en årlig risikopremie, og det foretas ikke noen oppsparing. Denne formen er hittil ikke benyttet i kollektive tjenstepensjonsordninger, og vi forstår lovforslaget om foretakspensjon slik at det fortsatt skal være et krav at det for samtlige pensjonsytelser opparbeides pensjonsrettigheter. Dette innebærer altså at det ikke skal gis skattefradrag for det tilfelle at eventuelle uføre- og etterlatteytelser er tegnet som rene risikoytelser.»

Kredittilsynet skriver at arbeidsgruppen ikke har angitt spesifikt om uførepensjon og etterlattpensjon skal etableres som tradisjonelle ytelser med oppsparing, eller om rene risikopremier også kan benyttes, og at dette spørsmålet heller ikke er nærmere omtalt i forarbeidene til lov om foretakspensjon. *Kredittilsynet* ber departementet klargjøre dette.

Kredittilsynet viser for øvrig til at det i forslag til lov om innskuddspensjon § 7-3 fjerde og femte ledd er en bestemmelse som sikrer at det ikke blir utbetalt høyere ytelser enn maksimalgrensene i lov om foretakspensjon, og stiller spørsmål ved om ikke tilsvarende begrensingsregler bør gjøres gjeldende for innskuddssikret alderspensjon.

Akademikerne mener at pensjonsplanen for de engangsbetalte ordningene må inneholde en beregning av den totale pensjonsytelsen basert på summen av de ytelser som hvert år er sikret på grunnlag av de årlige premiene, og at denne informasjonen årlig sendes ut til den enkelte. Akademikerne støtter forslaget om at også de med mindre enn 10 år igjen til pensjonsalderen må opptas som medlem i den engangsbetalte ordningen.

Flere høringsinstanser har i sine høringsuttalelser kommentert spørsmål knyttet til likestilling, felles premietariffer mv. Det redegjøres for disse spørsmålene i avsnitt 4.1. Enkelte høringsinstanser har også gitt uttrykk for mer konkrete synspunkter på arbeidsgruppens forslag om at foretaket skal kunne betale inn en høyere premie for kvinner enn for menn. *Den norske Aktuarforening* uttaler om dette:

«Det er foreningens syn at dette er den eneste måten for å sikre årlige ytelser på samme nivå for begge kjønn. Imidlertid minner vi om at det for de tradisjonelle kombinasjoner av alders-, etterlatte- og uføreytelser allerede i utgangspunktet vil være små forskjeller i det samlede premienivå for kvinner og menn og dermed begrenset behov for en differensiering av innskuddets størrelse mellom kjønnene.»

Arbeids- og administrasjonsdepartementet advarer mot adgangen til å betale inn mer for kvinnelige enn mannlige medlemmer, i det dette etter deres vurdering vil dempe foretakenes etterspørsel etter kvinnelig arbeidskraft. Siden forholdet mellom engangspremien for kvinner og menn for livsvarig pensjon fra 67 år ikke er konstant, uttaler *AktuarKonsulenters Forum* (AKF) at de ikke kan se noen praktisk metode for å sikre at menn og kvinner får samme pensjon. *Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon* (HSH) er enig med arbeidsgruppen i at det ved fastsetting av innskuddspremien bør kunne tas hensyn til at kvinner lever lenger enn menn. HSH skriver videre om innskuddspremieplanen at:

«HSHs primære standpunkt er at innskuddsplanen er overflødig i en innskuddsbasert pensjonsordning. HSH betrakter pensjon som en del av lønnsvilkårene. Det bør derfor være opp til arbeidsgiverne i forhandlinger med arbeidstakerne å bestemme hvor stor del av lønnsporten som skal settes av til pensjonsinnskudd i det enkelte år. Dette vil gi større valgfrihet for både arbeidsgivere og arbeidstakere til å prioritere ut fra hva de til enhver tid mener tjener de ansatte og bedriften.

Gitt at det skal innføres en innskuddsplan, så finner vi det rimelig at man regulerer hvor store innskudd det skal gis skattefradrag for. Innskuddsgrensene - det vil si hvor stor andel av lønn som skal gi skattefradrag - må fastsettes i lovteksten. Vi går sterkt i mot at lovutkastet åpner for at innskuddsgrensene skal fastsettes i forskrifter da dette gir liten forutsigbarhet for bedriftene.»

HSH gir videre uttrykk for at reguleringen av innskuddspremieplanen bør være tilsvarende som reguleringen av innskuddsplanen, men at det kan være behov for ulike øvre innbetalingsgrenser begrunnet ut fra det permanente innslaget av dødelighetsarv, og at dette hensynet må veies opp mot hensynet til å unngå for mye detaljregulering. Også *Sparebankforeningen* er opptatt av å unngå at foretakene forpliktes til å foreta visse innskudd, og uttaler:

«Skal ovennevnte innskuddsordninger framstå som reelle alternativer til foretakspensjon, er det (...) helt nødvendig at innbetalingene fra be-

driftene kan variere fritt fra år til år. Det er det så langt ikke lagt opp til for noen av ordningene. Det forutsettes at innbetalingene skal nedfelles i en forhåndsfastsatt innskudds/innskuddspremieplan, og utgjøre samme prosentsats av lønnen hvert år. Et innskudds-/premiefond skal fungere som en buffer. Bedriftene kan i gode år betale noe ekstra til fondet, som det så kan tæres på i trange tider. Bedriften kan imidlertid tilbakeføre midler fra innskudds-/premiefondet når det blir av en viss størrelse. Innskudds-/innskuddspremieplanen kan endres, men det er en omfattende prosess. Innbetalingsordningene for både innskuddssikret alderspensjon og innskuddspensjonen synes således altfor lite fleksible, og legger framtidige økonomiske bindinger på arbeidsgiveren (...). Sparebankforeningen mener det er tilstrekkelig at kun en eventuell maksimalgrense for årlig innbetaling nedfelles i regelverket.»

Den grunnleggende egenskapen ved innskuddsordninger er etter *Finansnæringens Hovedorganisasjon* (FNH) sin vurdering at medlemmets pensjonsrettigheter i innbetalingsperioden skal være begrenset til å eie sin pensjonskapital. FNH gir uttrykk for at denne egenskapen bør gjelde innskuddssikret alderspensjon. FNH mener derfor at det først ved pensjonering bør være aktuelt å innføre et generelt krav til at pensjonsrettigheter omdannes til sikrede ytelser. Organisasjonen skriver videre om dette:

«Arbeidsgruppens utkast til § 4-3 annet ledd definerer opptjent pensjon i innskuddsordningene. I arbeidsgruppens rapport, side 42, fremgår det at bestemmelsen skal forstås slik at tilveksten i premiereserven består av (1) årets innskuddspremie fra foretaket og (2) avkastning tilført medlemmets premiereserve. I selve bestemmelsen benyttes betegnelsen «pensjonsytelser som er sikret» og bestemmelsen kan oppfattes slik at medlemmet er sikret et visst nivå på opptjent pensjon.

Dette er ikke i tråd med utforminger med individuell investeringsportefølje i henhold til § 11-2. I motsatt fall vil utkast til § 4-3 innebære betydelig og unødig begrensning på innskuddssikret alderspensjon i forhold til innskuddspensjon i arbeidsforhold som vil virke konkurransevridende.

FNH vil vise til at i forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold, Ot.prp.nr. 71, gis en tilsvarende bestemmelse i § 3-6. Der defineres imidlertid pensjonskapital og ikke opptjent pensjon. Det gis også en særskilt definisjon av pensjonskapital i ordninger med egen pensjonskonto i bestemmelsen annet ledd.

FNH foreslår at § 4-3 opptjent pensjon strykes i sin nåværende form og erstattes av en definisjon som tilsvarer § 3-6 opptjent pensjonskapital i forslag til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. FNH antar at begrepet opptjent premiereserve kan benyttes i tilknytting til innskuddssikret alderspensjon. I loven bør det tydelig fremgå at pensjonsytelser ikke er sikret før oppnådd pensjonsalder, med mindre dette er nedfelt i ordningens regelverk og avtalt med institusjonen. I de ordninger hvor pensjonsytelsene ikke er garantert, vil det være naturlig at medlemmene blir gjort oppmerksomme på dette, jf § 2-7 i forslag til Lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.»

4.2.4 Departementets vurdering

Departementet støtter arbeidsgruppens vurdering av at foretaket skal fastsette en premiebetalingsplan, og at denne skal inngå som en del av ordningens pensjonsplan. Departementet mener samtidig at det er naturlig å se kravene

til innskuddspremieplanen i lys av Stortingets behandling av lov om innskuddspensjon. I Innst.O. nr. 2 (2000-2001) sier komiteens flertall, alle unntatt Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, at det bør være fleksible muligheter til å variere innskuddene fra år til år ut fra foretakenes økonomi. Departementet legger til grunn at disse vurderingene også har relevans i ordninger med engangsbetalt foretakspensjon, og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med nærmere vurderinger av dette forholdet sammen med de tilsvarende vurderinger som skal foretas knyttet til innskuddene etter lov om innskuddspensjon, jf. også omtale i kapittel 2.5.

Når det gjelder spørsmålet om hvilken premie som skal fastsettes i innskuddspremieplanen, legger departementet til grunn at arbeidsgruppens forslag om å holde kostnader etter beregningsgrunnlaget utenfor, er egnet til å gi medlemmene et best mulig inntrykk av den reelle pensjonssparingen. En slik løsning kan også være egnet til å unngå usikkerhet om hvordan kostnadene skal fordeles mellom medlemmene. Framgangsmåten vil imidlertid føre til at det for foretaket kan være vanskelig å forhindre at økte kostnader slår ut på foretakets pensjonsutgifter. Et alternativ er imidlertid å endre innskuddspremien. Hvis foretaket blir belastet kostnadene etter beregningsgrunnlaget, vil det dessuten ha incentiver til å holde disse kostnadene nede. Departementet støtter derfor arbeidsgruppens forslag om at innskuddspremieplanen skal angi den premie foretaket skal betale eksklusive kostnader etter beregningsgrunnlaget.

Departementet deler Kredittilsynets vurdering av at bruken av ordet «risikopremier» i arbeidsgruppens lovutkast § 9-6 kan tolkes dithen at eventuelle uføre- og etterlattepensjoner skal være uten oppsparing. Dersom disse risikoytelsene er finansiert med oppsparing, vil medlemmet ved fratreden ha rett til fripolise og tilhørende premiereserve for risikoytelsene. Dersom risikoen inntreffer etter opphørt medlemskap, vil fripolisen gi grunnlag for en viss uføre- og etterlappensjon. Et spareelement vil imidlertid påvirke kostnadsstrukturen i ordningen for foretaket, ved at en relativt større del av forpliktelsene til det enkelte medlem finansieres tidlig i medlemskapet. Departementet ser ikke grunn til å forby risikoytelser finansiert med et spareelement eller uten oppsparing. Forslaget til § 9-6 er derfor endret i forhold til arbeidsgruppens utkast slik at bestemmelsen ikke kan tolkes som et påbud om bruk av rene risikopremier uten oppsparing for de aktuelle ytelsene.

Det vises til at Kredittilsynet har reist spørsmål ved om det bør fastsettes en øvre grense for årlig pensjon fra en engangsbetalt pensjonsordning tilsvarende det som er foreslått gjort gjeldende fra en innskuddsordning, jf. lov om innskuddspensjon § 7-3 fjerde og femte ledd. Departementet er av den vurdering at utbetalingene av engangsbetalt foretakspensjon bør følge tilsvarende retningslinjer som innskuddspensjon. Dette innebærer at maksimal årlig pensjon beregnes med utgangspunkt i det maksimale pensjonsberettigede lønnsnivå etter lov om foretakspensjon § 5-5, dvs. 12 G. Samlet pensjon kan etter forslaget ikke utgjøre mer enn 10,2 G. Fra samlet pensjon skal det ved beregningen av hvor mye som maksimalt kan utbetales fra ordningen, gjøres fradrag for beregnet folketrygd etter reglene i lov om foretakspensjon § 5-5 første ledd. Eventuelt overskytende pensjon skal benyttes til å øke pensjonens varighet. Departementet foreslår inntatt bestemmelsen i § 5-13. Departementet foreslår videre inntatt i § 5-13 en bestemmelse som sikrer jevn utbetaling av

pensjon når årlig pensjonsytelse ikke er garantert. Tilsvarende bestemmelse finnes for øvrig i lov om innskuddspensjon § 7-3 tredje ledd. Bestemmelsen vil etter departementets vurdering også måtte komme til anvendelse på fripolise som forvaltes med individuelt investeringsvalg. Dersom det er behov for nærmere regulering av diskonteringsrenten knyttet til slik utbetaling, legger departementet til grunn at dette kan fastsettes i forskrift med hjemmel i loven § 1-3.

Departementet kan ikke se at det i høringsrunden har framkommet avgjørende innvendinger mot arbeidsgruppens forslag om at det i henhold til ordningens innskuddspremieplan skal kunne betales inn mer til alderspensjon for kvinner enn for menn, eller at innskuddspremiene skal kunne være like store. Større premiebetaling for kvinner er nødvendig for å bidra til at en kvinne på tidspunktet for premiebetalingen får en høyere premiereserve enn en tilsvarende mann, noe som er nødvendig for at ytelsene hvert år skal bli like store, uavhengig av kjønn. Innbetaling av like store premier for kvinner og menn vil føre til at et kvinnelig og et mannlige medlem forventningsvis får utbetalt like mye i samlet alderspensjon. I ordninger uten investeringsvalg innebærer bestemmelsen at innskuddspremien kan fastsettes slik at kvinner og menn garanteres like årlige ytelser, jf. § 2-3. Det vises for øvrig til at departementet i kapittel 4.1 varsler at det er under forberedelse oppnevning av et utvalg for å se nærmere på spørsmål om kjønnsnøytrale premier.

Forslaget § 2-3 annet ledd og § 4-2 annet ledd må ses i sammenheng. Forslaget § 2-3 innebærer at ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikringsselskapet eller pensjonskassen for så vidt ikke annet følger av reglene om individuelt investeringsvalg i § 11-2. Dette betyr at pensjonsinnretningen på premiebetalingstidspunktene skal garantere at dette årets innbetalte premie gir en viss minste årlig pensjonsytelse fra fastsatt pensjonsalder og fram til pensjonen etter pensjonsplanen opphører. Av disse garanterte pensjonsytelsene kan det avledes et krav til den premiereserve som skal være avsatt i pensjonsinnretningen for å sikre ytelsene. Det er etter forslaget § 2-3 bare i ordninger med individuelt investeringsvalg etter § 11-2 at det ikke er krav om at en slik minste pensjonsytelse skal være garantert. Også i slike ordninger er det imidlertid et krav at pensjonsrettighetene skal være sikret ved avsetninger i pensjonsinnretningen. Det spesielle for disse ordningene er imidlertid at verdien av investeringsporteføljen til enhver tid avgjør den økonomiske verdien av rettighetene (nåverdien av ytelsene), og derfor også kravet til avsetninger i pensjonsinnretningen. Departementet har på denne bakgrunn omarbeidet definisjonen av opptjent pensjon i forslaget § 4-2 annet ledd noe i forhold til arbeidsgruppens utkast, slik at den klarere får fram sammenhengen mellom summen av de pensjonsrettigheter som er sikret og premiereserven.

Forsikringer etter lov om foretakspensjon, hva enten disse er ytelses- eller engangsbetalte, reguleres av forsikringsavtaleloven og de bestemmelser som gjelder om informasjon i den loven, jf. bl.a. forsikringsavtaleloven § 9-3. Departementet mener likevel at også lov om foretakspensjon bør inneholde regler som sikrer arbeidstakerne et godt bilde av regelverket, medlemmenes rettigheter, premiene og hvilken alderspensjon medlemmene kan forvente å få, samt om endringer av betydning. Departementet foreslår tatt inn bestemmel-

ser om dette i forslag til ny § 2-8 om informasjon til arbeidstakerne. Bestemmelsen tilsvarende lov om innskuddspensjon § 2-7.

Departementet kan ikke se at det har innkommet merknader mot arbeidsgruppens forslag om at lov om foretakspensjon § 3-9, om at det kan fastsettes i regelverket at arbeidstakere som har mindre enn 10 år igjen til pensjonsalder ikke skal opptas som medlemmer, ikke skal gjøres gjeldende for engangsbetalt alderspensjon, og deler arbeidsgruppens vurdering av at bestemmelsen ikke bør få anvendelse for engangsbetalt alderspensjon, jf. lovforslaget § 3-9 nytt fjerde ledd.

4.3 Forvaltningen av pensjonskapitalen

4.3.1 Innledning

I lov om innskuddspensjon bygges alderspensjon opp gjennom innskudd og avkastning tilført pensjonskapitalen. Foretakets plikt til å foreta innskudd er fastsatt i innskuddsplanen og innskuddene beregnes særskilt for hvert år det foretas innskudd. Foretakets årlige brutto utgifter til pensjonsordningen følger derfor i en innskuddsordning i hovedsak direkte av innskuddsplanen. Foretakets netto utgifter kan derimot påvirkes av de nærmere reglene om fordeling av avkastning ved forvaltning av pensjonskapitalen mellom medlemmer og foretak. Foretakets adgang til å bestemme at avkastning fra pensjonskapitalen skal tilføres foretakets innskuddsfond avhenger etter lov om innskuddspensjon av hvordan kapitalforvaltningen er organisert. Pensjonskapitalen kan foreløpig forvaltes etter følgende modeller:

- a) *Alminnelig kapitalforvaltning* hvor institusjonen forvalter midlene samlet etter de regler som gjelder for den institusjonen hvor ordningen er opprettet.
- b) Som en ordning med *investeringsvalg for egen pensjonskonto*. Innskudd i verdipapirfond og i livsforsikringsselskap med investeringsvalg vil falle inn under denne modellen. Investeringsvalget er tillagt det enkelte medlem, og medlemmet må selv bære risikoen ved kapitalforvaltningen, når annet ikke avtales.

I loven er det lagt til grunn ulike løsninger for fordeling av avkastning mellom foretak og medlem avhengig av om ordningen er basert på investeringsvalg eller alminnelig forvaltning. Ved alminnelig kapitalforvaltning kan avkastningen deles mellom medlem og foretak. Avkastningen fordeles i tilfelle til medlemmenes pensjonskapital og foretakets innskuddsfond. Kongen er i loven gitt hjemmel til å bestemme hvor stor del av oppnådd avkastning som etter regelverket kan overføres til foretaket ved innskuddsfondet. I disse ordningene vil medlemmenes pensjonskapital være beskyttet mot finansielle tap. Er ordningen basert på investeringsvalg for egen pensjonskonto skal all avkastning tilføres pensjonskapitalen, og pensjonskapitalen reduseres dersom eien delene tilknyttet investeringsporteføljen faller i verdi. Ønsker medlemmet å redusere risikoen, kan det velge en mindre risikabel investeringsportefølje, og/eller kjøpe en avkastningsgaranti.

4.3.2 Arbeidsgruppens utkast

4.3.2.1 Innledning

Arbeidsgruppen har lagt til grunn at alderspensjon skal være obligatorisk for foretak som oppretter ordning med foretakspensjon, og at alderspensjon kan suppleres med de samme risikoytelser som innskuddspensjon og ytelsesbasert foretakspensjon. Risikoytelserne omfatter pensjon til medlemmet dersom vedkommende blir ufør, samt fortsatt premiebetaling ved uførhet (premiefrikak). I tillegg kan ordningen omfatte pensjon til barn, ektefelle, partner eller samboer, som utløses ved medlemmets død. Disse pensjonene skal være ytelsesbaserte, og kan ikke opprettes med investeringsvalg.

Arbeidsgruppens utkast innebærer at kapitalen som sikrer alderspensjonen i ordningen skal kunne forvaltes etter de samme tre prinsipper som var foreslått i Ot.prp. nr. 72 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon: uten investeringsvalg, med investeringsvalg for foretaket eller med investeringsvalg for det enkelte medlemmet. I tillegg foreslår arbeidsgruppen at ordningens premiefond skal kunne forvaltes med investeringsvalg. Arbeidsgruppen foreslår samme krav til sammensetning av en investeringsportefølje som etter lov om innskuddspensjon.

4.3.2.2 Forvaltning av premiereserve

Innskuddssikret foretakspensjon uten investeringsvalg

Arbeidsgruppen foreslår at innskuddssikret (engangsbetalt) foretakspensjon skal kunne opprettes som *ordning uten investeringsvalg*. Slik ordning kan opprettes i ordinært livsforsikringselskap eller pensjonskasse, i hovedsak ved at de vedtatte bestemmelser i lov om foretakspensjon gjøres gjeldende for innskuddssikret alderspensjon uten investeringsvalg.

I ordning uten investeringsvalg vil allerede opptjent pensjon og ytelser opptjent etter pensjonsplanen være garantert av pensjonsinnretningen, jf. lovutkastet §§ 2-3 annet ledd og 4-3 annet ledd (lovforslaget § 4-2 annet ledd), ved at premiene suksessivt benyttes til kjøp av forsikringskontrakter med en pålydende pensjon. Medlemmet vil på denne måten hvert år garanteres ytelser av en viss minimumsstørrelse, og summen av rettighetene vil være opptjent pensjon. Pensjonen skal utbetales fra oppnådd pensjonsalder og fram til pensjonisten dør, eventuelt så lenge utbetalingsperioden varer, minimum i 10 år. Det er foretaket som i pensjonsplanen bestemmer hvor lang utbetalingsperioden skal være.

Etter arbeidsgruppens utkast kan medlemmene i en innskuddssikret ordning tjene opp pensjonsrettigheter ved at foretaket betaler inn nye premier og ved at avkastning ut over grunnlagsrenten tillegges pensjonskapitalen. Dersom overskuddet i sin helhet tilføres premiefondet, vil medlemmets opptjente pensjon være helt avhengig av nye premiebetalinger fra foretaket. Allerede opptjent pensjon vil være gitt som et nominelt beløp «en gang for alle» beregnet ut fra innbetalte innskudd og avkastning i samsvar med beregningsgrunnlaget. Allerede opptjent pensjon vil da ikke vise noen utvikling, mens det normalt vil være en generell lønns- og prisvekst i samfunnet. Arbeidsgruppen foreslår derfor tatt inn hjemmel i § 9-7 om at Kongen kan fastsette at en bestemt andel av det overskuddet som tilføres pensjonsordningen, skal tilleg-

ges premiereserven og brukes til kjøp av pensjonsforsikring. Ut over eventuelle regler fastsatt etter denne hjemmelen vil det i ordning uten investeringsvalg etter utkastet være opp til regelverket om overskudd på premiereserven skal benyttes til kjøp av ytterligere pensjonsrettigheter, dvs. tilføres premiereserven på samme måte som systemet er for fripoliser, eller overføres til premiefondet. De nærmere regler om fordeling av avkastning mellom medlemmer og foretak skal framgå av ordningens innskuddspremieplan, jf. lovutkastet § 5-2 femte ledd annet punktum (lovforslaget § 5-2 fjerde ledd annet punktum).

Kollektiv investeringsportefølje

Arbeidsgruppen foreslår at ordning med innskuddssikret alderspensjon skal kunne opprettes med kollektivt investeringsvalg. Pensjonskapitalen i ordningen vil da forvaltes samlet av den institusjon hvor ordningen er opprettet, men etter retningslinjer gitt av foretaket. Det er foreslått nærmere regler om dette i utkastet § 11-1.

I utkastet § 2-3 foreslår arbeidsgruppen at ytelser opptjent etter pensjonsplanen i ordning med kollektivt investeringsvalg skal være garantert av forsikringsselskapet eller pensjonskassen. På side 25 og 26 i NOU 2000: 13 står det følgende om hvordan dette kravet skal forstås i en ordning med kollektivt investeringsvalg:

«I en forsikringskontrakt som innebærer investeringsvalg er det i utgangspunktet ikke avtalt eller garantert noe bestemt ytelsesnivå. Et slikt ytelsesnivå vil imidlertid følge implisitt av en gitt premiereserve dersom det er et krav om vedvarende avkastningsgaranti til forsikringen.»

Medlemmenes allerede opptjente rettigheter og tilhørende premiereserve bør etter arbeidsgruppens vurdering skjermes mot de eventuelle negative utfall foretakets disposisjoner kan resultere i, og som de selv har begrensede muligheter til å påvirke. Arbeidsgruppen foreslår derfor at medlemmets opptjente rettigheter og tilhørende premiereserve i en ordning med kollektivt investeringsvalg ikke skal kunne reduseres. Foretaket må derfor enten tegne en avkastningsgaranti med institusjonen, eller selv bære den finansielle risikoen ved kapitalforvaltningen. Om innholdet i denne avkastningsgarantien skriver arbeidsgruppen videre side 24-25:

«Premiereserven kan sikres som foreslått gjennom en avkastningsgaranti avgitt av institusjonen etter avtale med foretaket. En avkastningsgaranti gitt av institusjonen må i tilfelle betales som et særskilt tillegg til ordinær premie, jf. utkastet § 11-4 femte ledd. Tilsvarende krav er for øvrig også nedfelt i forskrift 23. april 1997 om forsikringsselskapers kapitalforvaltning § 17. En slik finansiell garanti vil eksponere institusjonen på noenlunde samme måte som grunnlagsrenten i ordinær forsikring, og kan maksimalt settes til 3 prosent p.a. i nye kontrakter.

Arbeidsgruppen foreslår videre at foretaket skal kunne sikre premiereserven gjennom primært å benytte premiefondet og for øvrig foretakets midler som buffer. Dette samsvarer med prinsippene for tilsvarende ordning i utkastet om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. Dette opplegget innebærer at foretaket som har investeringsvalget, også har det primære ansvar for å dekke opp manglende premiereserve. Institusjonen får i slike tilfeller et sekundært ansvar for å dekke opp eventuelt udekket verdireduksjon, jf. § 11-1 fjerde

ledd. Avsetningsplikten vedrørende medlemmenes opptjente rettigheter reduseres ikke som følge av foretakets investeringsvalg.»

Arbeidsgruppen skriver at det vanligvis er ved årsskifte og i forbindelse med fremleggelse av årsregnskap og årsberetning at institusjonen foretar en full forsikringsteknisk gjennomgang. Arbeidsgruppen har vurdert om foretakets forpliktelser til å fylle opp manglende premiereserve bør kunne knyttes til et lengre tidsrom. Arbeidsgruppen legger til grunn at dette ville være ensbetydende med at det i kortere eller lengre tid kunne være avsatt premiereserve i selskapet som er for liten i forhold til medlemmenes opptjente rettigheter. På den annen side vil det kunne være slik at negativ avkastning i ett år vil kunne dekkes opp av positiv avkastning i etterfølgende år. En vil imidlertid da også kunne risikere at underdekningen forverres over tid. Arbeidsgruppen har derfor lagt avgjørende vekt på at periodevis underdekning ville medføre usikkerhet om ordningens finansielle soliditet, og ville bryte med det grunnleggende prinsippet om at ordningen til enhver tid skal være fullt ut fondert ved avsetninger i forsikringsfondet. Det er videre grunn til å peke på at den faktisk avsatte premiereserven på et gitt tidspunkt vil kunne ha direkte betydning i forhold til medlemmer som slutter i foretaket, eller dersom pensjonsytelsene endres, se bl.a. lov om foretakspensjon §§ 4-7 og 5-8. Arbeidsgruppen foreslår derfor at foretakets forpliktelse til å fylle opp eventuelt manglende premiereserve skal gjelde på årsbasis på lik linje med en eventuell avkastningsgaranti gitt av institusjonen.

Arbeidsgruppen ser det som rimelig at foretaket, når dette har investeringsvalget, også kan ta del i den finansielle avkastningen som oppnås, og foreslår at nærmere regler om dette skal fastsettes i ordningens regelverk. I utkastet § 9-7 foreslås det at Kongen kan fastsette nærmere regler om fordeling av overskudd mellom medlemmene og foretak ved innskuddssikret foretakspensjon. Arbeidsgruppen legger til grunn at denne hjemmelen skal kunne benyttes også for fordeling av finansiell avkastning, selv om det ikke er vanlig å betegne slik finansiell avkastning som «overskudd» i selskap som tilbyr investeringsvalg.

Individuell investeringsportefølje

Etter utkastet § 11-2 kan foretaket i regelverket bestemme at ordningen skal opprettes med en egen pensjonskonto for hvert medlem, hvor hver pensjonskonto er tilordnet en egen investeringsportefølje.

Arbeidsgruppen legger til grunn at den forsikrede i en slik ordning alltid skal godskrives all avkastning. Avkastningen legges til premiereserven. Det er ikke krav om at ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert i ordning hvor medlemmet selv har investeringsvalget, jf. utkastet § 2-3 annet ledd. Lavere avkastning enn lagt til grunn ved beregning av opptjent pensjon bidrar isolert sett til at opptjent pensjon reduseres. Eventuelle tap vil bli belastet premiereserven og redusere grunnlaget for pensjon. Medlemmet kan, for å sikre seg mot slike tap, tegne en avkastningsgaranti på forsikringen. Forslaget innebærer videre at foretaket i regelverket skal kunne kreve at premiereserven forvaltes med slik avkastningsgaranti, jf. utkastet § 11-2 tredje ledd.

4.3.2.3 Premiefond med investeringsportefølje

Arbeidsgruppen foreslår at ordningens premiefond skal kunne forvaltes med investeringsvalg. Denne adgangen skal ikke være avhengig av om alderspensjonen er ytelsesbasert eller innskuddssikret, eller av om alderspensjonen er opprettet med investeringsvalg, jf. utkastet § 11-3. Det er i så fall foretaket som foretar investeringsvalget, og som i den grad risikoen ikke er avdekket gjennom en avkastningsgaranti, må ta de finansielle konsekvensene av at premiefondet eventuelt reduseres i verdi. Fordi premiefondet, både i innskuddssikret og ytelsesbasert pensjonsordning, er uten direkte betydning for opptjente rettigheter, foreslås imidlertid ingen plikt til å fylle opp eventuelt tapt verdi på premiefondet. Eventuelle tap av midler i premiefondet vil således først og fremst manifestere seg i at foretaket får reduserte muligheter til å benytte premiefondet til finansiering av framtidige premier.

4.3.2.4 Generelle krav til investeringsporteføljens sammensetning

Forsikring med investeringsvalg skal etter gjeldende regler tilbys av egne livsforsikringsselskaper, ofte kalt fondsforsikringsselskaper. I ordninger med investeringsvalg er det ikke institusjonen, men «kunden» som bestemmer hvordan kapitalen skal forvaltes. Forskrift 23. april 1997 om forsikringsselskapers kapitalforvaltning (kapitalforvaltningsforskriften) inneholder regler om hvilke eiendeler som kan inngå i en portefølje med investeringsvalg. Etter forskriften skal den enkelte forsikringskontrakt tilordnes spesifiserte eiendeler som forsikringsselskapet eier, jf. kapitalforvaltningsforskriften § 15. Dette kan være:

- andeler i verdipapirfond,
- andeler i en særskilt investeringsportefølje,
- bankinnskudd, kontanter og andre likvider.

Den særskilte investeringsporteføljen skal settes sammen etter retningslinjer fastsatt av institusjonen, og verdipapirfondloven (lov 12. juni 1981 om verdipapirfond) §§ 4-4 til 4-7 gjelder tilsvarende så langt de passer. I praksis innebærer kravet at en investeringsportefølje, dersom den skal bestå av risikofylte investeringsalternativer (dvs. ikke bare av kontanter og tilsvarende likvider), må ha en viss diversifisering. Bestemmelsen innebærer videre at det stilles enkelte kvalitetskrav til porteføljen og de verdipapirene som inngår, bl.a. om notering på børs mv.

Arbeidsgruppen har foreslått at det tas inn regler om sammensetning av investeringsportefølje i ordning med investeringsvalg i utkastet § 11-4. De foreslåtte kravene tilsvarer lov om innskuddspensjon § 3-4, og de krav som er stilt opp i kapitalforvaltningsforskriften. Arbeidsgruppen foreslår likevel inn tatt reglene i loven, bl.a. fordi dette sikrer en hensiktsmessig spredning av risiko for opptjent pensjon også i ordninger som er tegnet i filialer av utenlandske selskaper, og fordi de viktigste reglene om pensjonsordningen bør framgå direkte av pensjonslovgivningen. De foreslåtte kravene i utkastet § 11-4 får anvendelse for kollektiv investeringsportefølje, individuell investeringsportefølje og for premiefond med investeringsportefølje, jf. utkastet §§ 11-1 til 11-3.

4.3.3 Høringsinstansenes merknader

FNH mener reglene for innskuddssikret alderspensjon bør innebære at det er knyttet dødelighetsarv, og eventuelt rentegaranti, til deler av ordningens midler i innbetalingsperioden. FNH gir imidlertid uttrykk for at det bør åpnes for at deler av medlemmenes midler forvaltes uten dødelighetsarv, og at disse midlene i tilfelle av død i så fall anvendes på samme måte som etter forslag til lov om innskuddspensjon.

FNH går i mot det foreslåtte kravet om 0-prosent-garanti på premiereserven i ordninger hvor arbeidsgiver har investeringsvalget, og begrunner dette bl.a. på følgende måte:

«Etter FNHs oppfatning bør det legges betydelig vekt på at krav om 0-garanti vil kunne føre til lavere forventet avkastning over tid enn i en ordning uten slik garanti. I så måte fremstår ikke 0-garantien som en fordel for ordningens medlemmer. Hvis departementet til tross for disse anførsler likevel skulle legge vekt på at det er behov for å sikre rettighetene til medlemmer som slutter i foretaket og har rett til fripolise, så bør det vurderes andre løsninger enn å kreve en 0-garanti på hele premiereserven. En løsning som kan vurderes er å innføre en egen avsetning i forsikringsfondet som skal anvendes til å sikre opparbeidede rettigheter til medlemmer som slutter i foretaket på et tidspunkt hvor verdien av premiereserven er lavere enn ved utgangen av fjoråret. Et annet alternativ kan være at institusjonen knytter en garanti til eventuelle fripoliser ved å kreve et tillegg i årlig premie. Slike løsninger kan innebære færre begrensinger på investeringsvalgene, fremstå som mer kostnadsbesparende for foretaket, samt gi større grad av forutsigbarhet for foretaket når det gjelder fremtidige premier/tilskudd til pensjonsordningen.

FNH mener loven bør åpne for innskuddssikret pensjonsordning med investeringsvalg for foretaket hvor det ikke er krav om årlig 0-garanti og at all avkastning tilfaller premiereserven. I en slik ordning så vil det være hensiktsmessig at foretakene gis anledning til å opprette en investeringsportefølje med lavere risikoprofil for arbeidstakere med for eksempel mindre enn 7 år igjen til oppnådd pensjonsalder.»

Etter FNHs oppfatning er det behov for å klarlegge hva som skal skje i de tilfeller hvor foretaket ikke kan oppfylle sitt primæransvar etter utkastet § 11-1 fjerde ledd, og det heller ikke har inngått avtale om avkastningsgaranti med institusjonen. FNH gir videre uttrykk for at en i loven bør skille mellom renten i beregningsgrunlaget og avkastningsgarantien. Organisasjonen mener avkastningsgarantien, slik begrepet benyttes i lovutkastet kapittel 11, må oppfattes som en garanti knyttet til finansiell avkastning på institusjonens aktivaside. FNH gir uttrykk for at det ikke er korrekt å se på renten i beregningsgrunlaget som en garanti for avkastningen på aktivasiden, selv om institusjonen selvsagt har en plikt til å sørge for at de har eiendeler som dekker forpliktelsene. FNH antar at det primært er foretakets ansvar å dekke den finansielle risikoen ved investeringsvalget inntil renten i beregningsgrunlaget, dersom det ikke er tegnet en avkastningsgaranti med institusjonen.

Kredittilsynet er delt i spørsmålet om medlemmene bør beskyttes mot tap gjennom en obligatorisk avkastningsgaranti i ordninger som er underlagt kollektiv forvaltning. Et flertall i styret går inn for at det ikke skal være krav om slik avkastningsgaranti, og begrunner dette bl.a. med at:

«All erfaring viser at samlet verdi av selskaper i aksjemarkedene stiger dersom tidsperspektivet er tilstrekkelig langt, og reduksjon i investeringsporteføljens markedsverdi ett enkelt år vil derfor ikke føre til redusert pensjonskapital for arbeidstakerne med varig virkning. Tvert imot vil forventet alderspensjon til arbeidstakerne bli høyere når regelverket utformes uten de strenge krav til kapitalforvaltningen som vil måtte kreves dersom ytelsene skal garanteres. For øvrig kan arbeidsgivere som ønsker å sikre seg mot negativ avkastning sørge for dette ved å plassere midlene i aksjeindekserte obligasjoner eller lignende.»

Kredittilsynet viser til at det, for å unngå uheldige utslag av kraftige verdireduksjoner, bl.a. i England er en praksis for at medlemmer som har 5 - 7 år igjen til pensjonsalder flyttes over i en portefølje med langt lavere risiko for å unngå verdireduksjon de siste årene før pensjonsalder. Flertallet anbefaler at foretakets plikt til å dekke reduksjonen av investeringsporteføljens markedsverdi og institusjonens plikt til å gi en 0-garanti bortfaller dersom det avtalesfestes at hele avkastningen legges til pensjonskapitalen.

Mindretallet i Kredittilsynets styre, styreleder Erling Selvig, mener at prinsippene i lovutkastet § 11-1 fjerde ledd om foretakets ansvar for sine investeringsvalg bør gjelde fullt ut for innskuddssikret foretakspensjon. Mindretallet peker på at flertallets forslag innebærer at risikoen for foretakets disposisjoner plasseres hos arbeidstakerne, som kan få redusert sine pensjonsytelser. Dette vil etter mindretallets syn være i strid med den sosialpolitiske begrunnelse for foretakspensjon og bryte med prinsippet om at opptjente pensjonsytelser skal være sikret og garantert av pensjonsinnretningen, jf. lovutkastet § 2-3 annet ledd.

Når det gjelder tidspunkt for innfrielse av ansvaret for å dekke eventuell manglende premiereserve, peker Kredittilsynet på at dette gjøres minst hvert kvartal i alle selskaper, og ikke som arbeidsgruppen har lagt til grunn, ved hvert årsskifte. Kredittilsynet vil fraråde at det innføres lempninger i kravet om at det skal være full forsikringsteknisk dekning for rettighetene og at institusjonen er ansvarlig for at ytelsene er sikret til enhver tid. Kredittilsynet mener videre at bestemmelsen i lovutkastet § 9-1 om at premiereserven til enhver tid skal være så stor at den etter beregningsgrunnlaget for ordningen er tilstrekkelig til å sikre opptjente pensjonsrettigheter, også må gjelde innskuddssikret alderspensjon. Kredittilsynet foreslår derfor at overskriften i lovutkastet «Pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon» flyttes slik at den følger etter, og ikke kommer før, denne bestemmelsen.

Angående det foreslåtte minstekravet til diversifisering av porteføljen i utkastet § 11-4 skriver Kredittilsynet:

«Reglene i § 11-4 er en gjentakelse av reglene om sammensetningen av en investeringsportefølje i forskrift av 23. april 1997 om forsikringssekskapers kapitalforvaltning §§ 15 til 17. Kredittilsynet antar at hensikten med å gjenta disse bestemmelsene i § 11-4 i foretakspensjonsloven må være å gjøre reglene gjeldende også for filialer av utenlandske EØS-selskaper. Slik Kredittilsynet har forstått det, er den rettspraksis som har sitt utgangspunkt i den såkalte Bachmann-dommen og som er antatt å gi vertslandet en relativt vid adgang til å gi egne regler for skattefavorede forsikringsprodukter, basert på kontrollhensyn. Det kan imidlertid synes noe vanskelig å se at det foreligger skattemessige kontrollhensyn som kan begrunne reglene om hvilke typer eiendeler

en investeringsportefølje kan bestå av innenfor foretakspensjonsordninger.

Kredittilsynet stiller seg tvilende til at dette vil bli akseptert av de utenlandske selskapene eller de øvrige forsikringstilsynsmyndigheter innen EØS, som forenlig med den enerett myndighetene i selskapets hjemland har til å regulere finansielle forhold eller for øvrig restriksjonsforbudet i sin alminnelighet. En regulerer her forhold som antagelig vil bli oppfattet å være harmonisert gjennom livsforsikringsdirektivene, jf. tredje livsforsikringsdirektiv (Rdir. 92/96/EØF) artikkel 20 til 23. Til sammenligning vises det også til § 1-3 i verdipapirfondsloven, med tilhørende forskrift av 30. juni 1994 om utenlandske investeringsforetaks adgang til å tilby verdipapirfondsandeler i Norge. Her framgår det at det er hjemlandets regler basert på Rdir. 85/611/EØF og ikke verdipapirfondsloven som gjelder for sammensetning av porteføljene når investeringsforetaket har sitt hovedsete i et annet EØS-land. I den sammenheng viser Kredittilsynet også til de prosedyreregler som er nedfelt i artikkel 40 i tredje livsforsikringsdirektiv, som gjelder ved tilsyn og håndheving av vertslandsregler og som krever at Kredittilsynet involverer tilsynsmyndigheten i selskapets hjemland i slike saker.»

Kredittilsynet viser til at overskuddsbegrepet i livsforsikring består av overskudd på hvert av elementene rente, risiko og kostnader. Med avkastning menes vanligvis selskapets kapitalavkastning. Tilsynet mener at det er behov for å avklare bruken av begrepene avkastning og overskudd i utkastet, f.eks. i lovutkastet § 4-3.

Kredittilsynet viser til at utkastet åpner for at premiefondets midler forvaltes i et fondsforsikringsselskap også når ordningens midler for øvrig forvaltes av et ordinært forsikringsselskap. Tilsynet reiser spørsmål ved om det er behov for å klargjøre hvilke institusjoner som kan forvalte premiefondet for ordninger opprettet i tradisjonelle livsforsikringsselskaper, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 7-1.

Advokatforeningens permanente lovutvalg for forsikringsrett uttaler om arbeidsgruppens forslag om årlig 0-garanti ved kollektiv forvaltning at:

«Vi antar at dette innebærer at dersom foretaket ikke har kjøpt noen avkastningsgaranti, påtar foretaket seg å dekke opp premiereserven til markedsverdi dvs. avgir overfor sine ansatte en garanti på 0 %. Vi er enige i at den som forestår kapitalforvaltningen dvs. foretaket, er nærmest til bære risikoen for avkastningen overfor de ansatte. Men da dette vil kunne komme til å bli et svært viktig punkt fremover, burde enten loven eller forarbeidene vært meget tydeligere på hva foretakets ansvar innebærer.

Fjerde ledd, siste setning lyder:

«Institusjonen svarer for at udekket verdireduksjon i premiereserven blir dekket på annen måte».

Dette må innebære at forsikringsselskapet må dekke denne verdireduksjonen dersom foretaket ikke har egne midler og f.eks. går konkurs. Dette subsidiære ansvaret for forsikringsselskapet gjelder antatt bare det året tapet oppstår. Også denne bestemmelsen burde i lov eller forarbeid vært tydeliggjort da her er en risiko for uforutsette og uforutsigbare tilskudd kan være stor som kan virke begrensende på etableringen av denne type forsikringer.»

AktuarKonsulenters Forum (AKF) etterlyser en mer presis angivelse i lovutkastet § 11-1 av hvilke deler av pensjonsordningens midler som kan forvaltes med investeringsvalg. AKF mener videre at hovedpoenget med bestemmelsen i § 11-1 fjerde ledd, om at eventuelt redusert verdi på investeringsporteføljen skal dekkes av foretaket eller institusjonen, må være at premiereserven er tilstrekkelig til å sikre medlemmenes opptjente pensjon, og at bestemmelsen slik den nå er utformet ikke ivaretar dette hensynet. Etter AKFs syn kan underdekning oppstå selv om avkastningen på investeringsporteføljen er positiv, fordi premiereserven kan være basert på en grunnlagsrente på tre eller fire prosent. Videre kan verdien av investeringsporteføljen reduseres i løpet av et år fordi det er foretatt pensjonsutbetalinger og overføring av premiereserver ved fratredelse, uten at det av den grunn oppstår underdekning.

I forhold til bestemmelsen i lovutkastet § 11-2 om individuelt investeringsvalg skriver AKF:

«Det fremgår i bestemmelsen at kontohaveren, dvs. arbeidstakeren selv bærer risikoen hvis investeringsporteføljen blir redusert. Som beskrevet ... er det vesentlig at premiereserven er stor nok til å sikre opptjent pensjon. Det fremgår imidlertid ikke hvordan for lav avkastning og dermed underdekning i premiereserven skal fylles opp. Derfor bør kanskje individuell investeringsportefølje medføre at avkastningsgaranti blir obligatorisk, i det minste i en definert periode før alderspensjonering.»

Den norske Aktuarforening uttaler at:

«Aktuarforeningen oppfatter lovens kapittel 4 om regulering av løpende pensjon (§ 5-10) slik at uførepensjon og etterlattepensjon skal gis samme tillegg som i tilfelle gis til alderspensjon under utbetaling. Vi formoder at man her mener at bare den løpende pensjon, men også eventuelle og oppsatte pensjoner skal reguleres med samme tillegg. F.eks. hvis vedkommende er blitt ufør skal ikke bare uførepensjonen reguleres, men også eventuelle etterlattepensjoner og oppsatt alderspensjon skal reguleres med samme tillegg (prosentvis).

Er ordningen en tradisjonell ytelsesbasert foretakspensjon vil dette fungere, men slik er det ikke uten videre med innskuddssikret alderspensjon kombinert med risikoytelser sikret som ytelsesbasert foretakspensjon. Den innskuddssikrede alderspensjon vil kunne være sikret uten investeringsvalg eller med investeringsvalg, og da basert på kollektivt eller individuelt investeringsvalg. Når alderspensjonen er basert på investeringsvalg der porteføljens avkastning atskiller seg fra avkastningen på midlene knyttet til etterlatte- og uførepensjoner, blir reguleringskonseptet komplekst. Det er ikke utredet tilstrekkelig hva man her har ment og hvordan finansiering skal foretas. Vi heller til den oppfatning at det her vil kunne være aktuelt med ett overskuddsfond pr. avtale.»

Akademikerne gir uttrykk for at all avkastning på premiereserven generelt og uavhengig av hvilken forvaltning midlene er underlagt bør tillegges premiereserven, og at det ikke bør være anledning til å fastsette annet i regelverket.

Arbeids- og administrasjonsdepartementet (AAD) skriver at det i større grad enn for ytelsesbaserte ordninger er et behov for at det enkelte medlems risikoprofil avgjør plasseringsformen, og støtter arbeidsgruppens forslag til regler for investeringsporteføljene.

Landsorganisasjonen i Norge uttrykker skepsis til at individuelle investeringsvalg oppmuntres med skattefordel.

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) uttaler:

«HSH er enig med arbeidsgruppen i at foretaket skal fastsette prinsippene for fordeling av avkastning ut over beregningsrenten, men under forutsetning av at den som foretar investeringsvalget også skal bære risikoen knyttet til dette. Vi er derimot svært skeptisk til at man gjennom forskrifter skal kunne fastsette nærmere regler om fordeling av avkastning mellom foretak og medlem (i utredningen er det tenkt på bl a at opptjent pensjon kan beholde en viss kjøpekraft dersom avkastningen gir grunnlag for det). HSH mener at spørsmålet om fordeling av avkastningen mellom medlem og foretaket er et forhandlingstema mellom de ansatte og foretaket.»

Etter HSHs vurdering vil en årlig 0-garanti ved kollektiv forvaltning være til hinder for en mer langsiktig investeringsstrategi med høyere risikoprofil og høyere avkastningsmuligheter, og uttaler i denne sammenheng bl.a.:

«HSH mener det er rimelig å forlange at arbeidsgiveren har et økonomisk ansvar hvis avkastningen blir negativ i de tilfeller han står for investeringsvalget, og ikke bare økonomisk gevinst dersom avkastningen bli høy. Vi er enig med utvalget i at dette er viktig for insitentstrukturen i pensjonsordningen. Vi mener derfor at avkastningen på pensjonskapitalen må være positiv sett over et lengre tidsperspektiv. Det er imidlertid for strengt å kreve en null-garanti for hvert enkelt år. Vi foreslår derfor at null-garantien må gjelde gjennomsnittlig avkastning i siste femårs periode. Dersom en ansatt slutter i løpet av de fem første årene etter at innskuddspensjon er innført, så må vedkommende være sikret minst null i avkastning i løpet av den perioden han eller hun har vært i bedriften i disse fem årene. Slutter vedkommende etter f eks 2 år, må den gjennomsnittlige avkastningen for disse to årene være minst null».

HSH ser positivt på arbeidsgruppens forslag om at pensjonsordningens premiefond skal kunne forvaltes med investeringsvalg, uavhengig om alderspensjonen er ytelsesbasert eller innskuddssikret, og om alderspensjonen er opprettet med investeringsvalg.

AktuarKonsulenters Forum (AKF) mener det er uklart hvorfor premiereserven for eventuell uføre- og etterlattepensjoner ikke skal kunne forvaltes med investeringsvalg.

Norges Autoriserte Regnskapsføreres Forening uttaler at de ser positivt på forslaget om å åpne adgang for at foretaket selv kan gjøre sitt investeringsvalg.

4.3.4 Departementets vurdering

4.3.4.1 Innledning

Departementet støtter arbeidsgruppens forslag om at engangsbetalt foretakspensjon bør kunne opprettes med eller uten investeringsvalg for alderspensjon. Et eventuelt investeringsvalg skal kunne legges til det enkelte medlem (individuell investeringsportefølje). Ut fra merknadene fra flertallet i finanskomiteen i Innst.O. nr. 2 (2000-2001), vil departementet foreløpig ikke åpne for ordning med kollektivt investeringsvalg. Departementet er videre også enig i

at premiefond bør kunne forvaltes med investeringsvalg, og at det bør stilles visse krav til sammensetningen av investeringsporteføljen.

4.3.4.2 Forvaltning av premiereserve

Engangsbetalt foretakspensjon uten investeringsvalg

Høringsinstansene har hatt få merknader knyttet til reglene om forvaltning av midler i engangsbetalt alderspensjon uten investeringsvalg. I ordning uten investeringsvalg kjøper foretaket hvert år, på bakgrunn av premiene beregnet etter innskuddspremieplanen, en forsikring med en pålydende pensjon.

Ordning uten investeringsvalg vil kunne opprettes i ordinært livsforsikringsselskap eller i pensjonskasse. Det følger av forslaget § 2-3 annet ledd at medlemmenes ytelser skal være garantert av institusjonen, og sikret av pensjonsinnretningen på bakgrunn av den premiereserven som følger av beregningsgrunnlaget for forsikringsavtalen, jf. forslaget § 9-1. Det er derfor institusjonen som i en ordning uten investeringsvalg hefter for den pensjon som er opptjent på bakgrunn av de innbetalte premier. Beregningsgrunnlaget, herunder grunnlagsrenten, sikrer at institusjonen garanterer for ytelsene og den nødvendige utvikling i premiereserven. Ytelsene kan imidlertid over tid bli større enn det som opprinnelig ble sikret ved foretakets premiebetaling. Det skyldes at det overskudd som tilfaller kunden etter forsikringsvirksomhetsloven § 8-1, skal fordeles mellom medlemmene og ordningens premiefond etter regler som fastsatt i ordningens regelverk, jf. forslaget § 5-2 fjerde ledd. Avkastning som ikke tilføres medlemmene skal overføres til ordningens premiefond. Loven spesifiserer således at avkastning enten skal tilføres premiereserven og benyttes som engangspremie for nye ytelser, eller tilføres premiefondet. Departementet anser likevel at bestemmelsen ikke er til hinder for at ordningen opparbeider såkalte betingede rettigheter i form av tilleggsavsetninger og kursreserver, slik praksis er også for ytelsesbaserte ordninger.

Departementet er enig i arbeidsgruppens forslag til regler om kapitalforvaltning og fordeling av overskudd i ordning uten investeringsvalg. Ordlyden i forslaget § 4-2 annet ledd er noe endret i forhold til arbeidsgruppens utkast (§ 4-3 annet ledd) for tydeligere å få fram at det vil være avkastning ut over avkastning etter beregningsgrunnlaget som benyttes som engangspremie for tillegg til ytelsene.

Engangsbetalt foretakspensjon med kollektivt investeringsvalg

I Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) side 61 ga departementet, i tilknytning til forslaget om kollektivt investeringsvalg i innskuddspensjon, uttrykk for det syn at beslutningsmyndighet og risiko i hovedsak må plasseres samme sted, og at medlemmet derfor ikke skulle kunne belastes tap som følge av arbeidsgivers investeringsbeslutninger. Departementets forslag om regler for investeringsvalg tillagt foretaket var basert på dette syn. I Innst.O. nr. 2 (2000-2001) uttaler et flertall i finanskomiteen, alle unntatt medlemmene fra Arbeiderpartiet og Sosialistisk Venstreparti, at:

«Flertallet mener at et krav om årlig 0-garanti utgjør en uheldig fokusering på eventuell kortsiktig verdireduksjon i arbeidstakerens pen-

sjonskapital, og går inn for at dette årlige kravet bortfaller og ber Regjeringen komme tilbake med forslag i tråd med dette.»

Arbeidsgruppens utkast til regler om kollektivt investeringsvalg er basert på de samme forutsetninger om at beslutningsmyndighet og risiko bør høre sammen, som departementets forslag til regler om kollektivt investeringsvalg i ordning med innskuddspensjon, jf. Ot.prp. nr. 71 (1999-2000). I forhold til de innvendinger Finanskomiteen framførte mot de foreslåtte reglene om årlig 0-garanti i forslag til lov om innskuddspensjon, kan det bemerkes at arbeidsgruppens utkast tar som utgangspunkt at det er ytelsene, som for de flestes vedkommende først vil komme til utbetaling mange år fram i tid, som skal garanteres. Departementet har likevel funnet det hensiktsmessig å vurdere reglene for kollektivt investeringsvalg etter lov om innskuddspensjon og i ordning med engangsbetalt foretakspensjon samlet. Departementet vil derfor komme tilbake med en vurdering av regler om kollektivt investeringsvalg i engangsbetalt foretakspensjon etter lov om foretakspensjon i tilknytning til den varslede vurdering av reglene om kollektivt investeringsvalg i lov om innskuddspensjon, jf. kapittel 2.5.

Engangsbetalt foretakspensjon med individuell investeringsportefølje

Arbeidsgruppen foreslår at medlemmene skal kunne gis et individuelt investeringsvalg innenfor den pensjonsinnretning hvor foretaket har opprettet ordningen, jf. forslaget § 11-2. Verdien av medlemmets pensjonsrettigheter tilhørende en engangsbetalt foretakspensjon med individuell investeringsportefølje avhenger av verdiutviklingen på eiendelene, med mindre det er knyttet en avkastningsgaranti til avtalen. En slik avkastningsgaranti betales særskilt, og garanterer medlemmet en viss finansiell minsteavkastning på premiereserven. Medlemmene vil i en slik ordning ikke erverve rett til noen bestemt pensjonsytelse, men til en premiereserve som skal benyttes til pensjon ved oppnådd pensjonsalder.

Departementet legger til grunn at kollektiv forvaltning av kapitalen vil være relevant i mange foretaksordninger. Andre foretak kan mangle ønske eller ressurser til å ta på seg et slikt ansvar. Mulighet til å opprette ordninger med individuelt investeringsvalg innen de rammer loven gir, kan i slike tilfeller være et alternativ, og som kan bidra til at flere foretak oppretter pensjonsordning for sine ansatte.

Departementet kan ikke se at det i høringsrunden har framkommet tungtveiende innvendinger mot de foreslåtte regler om individuell investeringsportefølje, jf. forslaget § 11-2, og departementet slutter seg til arbeidsgruppens utkast til regler om slik ordning.

4.3.4.3 Premiefond med investeringsportefølje

Departementet deler arbeidsgruppens vurdering av at premiefondet også bør kunne forvaltes med investeringsvalg, og at dette bør ses uavhengig av om forvaltningen av midlene i ordningen for øvrig er basert på investeringsvalg. Bestemmelsen om investeringsvalg på midlene i premiefondet åpner for at disse midlene vil kunne forvaltes i fondsforsikringsselskap eller i forvaltnings-selskap for verdipapirfond.

Det er ikke knyttet såkalt dødelighetsarv til midlene i premiefondet. Etter forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 første ledd kan et forsikringsselskap bare drive forsikringsvirksomhet og virksomhet som naturlig henger sammen med forsikringsvirksomhet. Departementet antar at bakgrunnen for Kredittilsynets merknad om forholdet til forsikringsvirksomhetsloven § 7-1, baserer seg på at det ikke er knyttet risiko til liv eller helse til slik forvaltning av premiefondet. Det kan derfor reises spørsmål ved om et premiefond forvaltet med investeringsvalg i et fondsforsikringsselskap er å anse som et selvstendig kapitaliseringsprodukt, og at det derfor må knyttes en avkastningsgaranti til premiefondet. Etter departementets vurdering kan forvaltning av premiefondet anses som virksomhet som henger naturlig sammen med forsikringsvirksomhet, jf. forsikringsvirksomhetsloven § 7-1 første ledd. Departementet anser derfor at det ikke er nødvendig for fondsforsikringsselskaper å knytte en avkastningsgaranti til eventuell forvaltning av premiefondet.

4.3.4.4 *Generelle krav til investeringsporteføljens sammensetning*

Etter departementets vurdering er det et generelt behov for å sikre at kapitalen i pensjonsordninger med investeringsvalg forvaltes med et visst minimum av diversifisering og at de eiendelene som inngår for øvrig har en viss kvalitet. Arbeidsgruppen har foreslått regler om at en investeringsportefølje, i tillegg til kontanter og tilsvarende likvider, skal kunne bestå av eiendeler i verdipapirfond og andeler i en særskilt investeringsportefølje, jf. forslaget § 11-4. For den særskilte investeringsporteføljen gjelder verdipapirfondloven §§ 4-4 til 4-7 så langt de passer. Dette innebærer bl.a. at det må være en viss spredning også blant de eiendelene som inngår i en eventuell særskilt investeringsportefølje.

Etter departementets vurdering vil det foreslåtte kravet bidra til å redusere investeringsporteføljens markedsrisiko. Departementet anser at dette kan være en effektiv måte å redusere markedsrisikoen på i ordninger med investeringsvalg. Departementet er ikke av den oppfatning at EØS-avtalen er til hinder for at arbeidsgruppens forslag gjennomføres. Departementet viser i denne sammenheng til at forslaget har til hensikt å begrense risikoen i ordningene (enten for medlemmene eller foretaket), og ikke vil påvirke plasseringsmulighetene til de institusjoner som tilbyr ordningene for den kapital disse selv bærer risikoen for. Departementet vil i denne sammenheng understreke at kravet ikke vil få generell anvendelse for de produkter som selges, verken av institusjoner som har hovedsete i Norge eller i utlandet, men utelukkende får anvendelse på de relevante pensjonsproduktene. Alternative krav for å sikre pensjonsrettighetene i ordningen, f.eks. utvidede krav om bruk av avkastningsgaranti, ville videre kunne få vesentlig større betydning for porteføljens sammensetning enn de krav arbeidsgruppen har foreslått i § 11-4. Etter departementets syn vil reglene ikke være til hinder for fri bevegelse av kapital eller tjenester innenfor EØS-området. Departementet støtter derfor arbeidsgruppens forslag om at en investeringsportefølje skal kunne bestå av andeler i verdipapirfond, andeler i en særskilt investeringsportefølje og kontanter og tilsvarende likvider, jf. forslaget § 11-4.

4.3.4.5 Nærmere om løpende pensjoner

Bestemmelsene om regulering av løpende pensjoner på bakgrunn av midler i pensjonistenes overskuddsfond er av arbeidsgruppen foreslått flyttet uten realitetsvirkninger til §§ 5-10 til 5-12.

I ordninger med *ytelsesbasert foretakspensjon* vil pensjoner under utbetaling være garanterte. Avkastning, dvs. tilførsel av midler ut over det som følger av beregningsgrunnlaget for garanterte ytelser, på premiereserven til pensjoner under utbetaling skal etter forslaget § 11-1 tredje ledd overføres til pensjonistenes overskuddsfond. Bestemmelsene om regulering av pensjoner under utbetaling i forslaget § 5-10 til § 5-12, vil derfor ha samme grunnleggende funksjon i en ytelsesbasert ordning med investeringsvalg som i en ytelsesbasert ordning uten investeringsvalg. Departementet støtter derfor arbeidsgruppens forslag om å gjøre forslaget § 5-10 til § 5-12 gjeldende for ytelsesbaserte ordninger med investeringsvalg.

Har ordningen *individuell investeringsvalg*, vil eventuell positiv avkastning på premiereserven i sin helhet tilføres medlemmets pensjonskonto, og således senere danne grunnlag for høyere alderspensjon, jf. forslaget § 11-2 tredje ledd. Det er ikke gjort unntak for premiereserve knyttet til pensjon under utbetaling. Premiereserven i en slik ordning vil derfor, og dersom det er grunnlag for det, reguleres på bakgrunn av avkastningen også uten bestemmelser som angitt i forslaget § 5-10 til § 5-12. Bestemmelsen om regulering av pensjoner under utbetaling på bakgrunn av midler tilført pensjonistenes overskuddsfond, må derfor antas å ha mindre betydning i ordninger med individuelt investeringsvalg. Den finansielle bæreevnen til pensjonistenes overskuddsfond vil videre være vesentlig lavere enn i ordninger hvor fondet overføres overskudd på premiereserven til alderspensjoner under utbetaling. Skal alderspensjon omfattes blant de pensjoner som skal reguleres på bakgrunn av midlene i pensjonistenes overskuddsfond, vil dette i betydelig grad kunne svekke grunnlaget for regulering av eventuelle løpende uføre- og etterlattepensjoner. Ved individuelt investeringsvalg kan rett til tilskudd fra pensjonistenes overskuddsfond videre føre til at en eventuell gevinst beholdes, mens et eventuelt tap blir dekket. Dette vil kunne stimulere til uønskede avveininger av risiko blant pensjonistene. Departementet anser derfor at bestemmelsene om regulering av løpende pensjoner på bakgrunn av midler i pensjonistenes overskuddsfond ikke bør gjøres gjeldende for alderspensjon i ordninger med individuelt investeringsvalg. Departementet viser i denne sammenheng til lovforslaget § 4-7 første ledd annet punktum om at det skal utstedes fripoliser for medlemmer som går av med pensjon i ordninger med individuelt investeringsvalg. Etter departementets vurdering gjør ikke de samme hensyn seg gjeldende i engangsbetalt ordning uten investeringsvalg, og departementet foreslår derfor at forslaget § 5-10 til § 5-12 gjøres gjeldende for pensjon fra slik ordning. For nærmere omtale av årlig utbetaling av pensjon i ordning hvor pensjonen ikke er garantert vises det til omtale i kapittel 4.2.4.

4.4 Opphør av medlemskap og sammenslåing av pensjonsrettigheter

4.4.1 Innledning

Situasjonen ved opphør av medlemskap i en pensjonsordning og utstedelse av fripolise er regulert i lov om foretakspensjon kapittel 4 del II, §§ 4-6 til 4-15. Opphør av medlemskap i pensjonsordning kan være aktuelt ved arbeidsforholdets opphør, dersom opphøret skyldes andre grunner enn at vedkommende når pensjonsalder, for eksempel i forbindelse med arbeidstakers overgang til ny jobb. Arbeidstakers medlemskap i pensjonsordningen opphører fra det tidspunkt arbeidstakeren fratrer sin stilling i foretaket. Se nærmere omtale av dette i Ot.prp. nr. 47 (1998-99) om lov om foretakspensjon, side 89 til 100 og side 267 til 270.

Situasjonen der hele pensjonsordningen som sådan opphører er regulert i lov om foretakspensjon kapittel 15 om opphør og avvikling.

4.4.2 Arbeidsgruppens utkast

Arbeidsgruppen foreslår (NOU 2000: 13 side 26) at reglene om opphør av medlemskap og retten til opptjent pensjon og premiereserve i innskuddssikret ordning, baseres på reglene i lov om foretakspensjon.

Dersom opptjent pensjon er definert som en minste pensjonsytelse, hvilket vil være tilfelle dersom ordningen er tegnet i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse uten investeringsvalg for det enkelte medlem, legger arbeidsgruppen til grunn at fripolisen skal beregnes etter de retningslinjer som gjelder for ytelsesbasert pensjon. Dersom opptjent pensjon ikke er definert som en minste pensjonsytelse, f.eks. fordi det medlem som fratrer har eget investeringsvalg knyttet til sine pensjonsrettigheter, skal fripolisen utstedes på grunnlag av premiereserven. I tillegg kommer i alle tilfelle rettigheter vedrørende en eventuell uføre- og etterlattedekning. Etter arbeidsgruppens vurdering sikrer lovens §§ 4-6 annet ledd og 4-8 første ledd forannevnte, og gruppen kan derfor ikke se at innføringen av innskuddssikret pensjon foranlediger behov for endringer i loven på dette punkt. Fripolisen vil også her utgjøre et eget rettsforhold mellom innehaveren og selskapet.

Arbeidsgruppen mener at det bør åpnes adgang til sammenslåing av fripoliser fra ytelsesbaserte og innskuddssikrede pensjonsordninger. Det dreier seg - etter at fripolisene er utstedt - om likeartede forsikringsprodukter.

4.4.3 Høringsinstansenes merknader

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon (HSH) støtter arbeidsgruppens forslag om å åpne for adgang til å slå sammen fripoliser fra ytelsesbaserte og innskuddssikrede pensjonsordninger. *Akademikerne* anser disse reglene for gode og har for øvrig ingen kommentarer til dem.

Kredittilsynet peker på at arbeidsgruppen har foreslått at det skal være adgang til å slå sammen fripoliser fra en innskuddssikret pensjonsordning og en ytelsesbasert pensjonsordning, men at det ikke er foretatt noen spesifikk vurdering av problemstillingen. Kredittilsynet er i tvil om slik sammenslåing bør tillates, men antar at dette spørsmålet kan vurderes nærmere ved utarbeiding av forskrift i medhold av lovens § 4-15 tredje ledd.

I tilknytning til lov om foretakspensjon § 4-9 om forsikringsforholdet etter fripolise, uttaler Kredittilsynet at det i forslaget til lov om innskuddspensjon er åpnet for at innskudd som den enkelte selv innbetaler etter fratreden kan justeres for utviklingen i folketrygdens grunnbeløp, jf. forslaget til lov om innskuddspensjon § 6-5 annet ledd. Kredittilsynet mener det bør vurderes om fortsettelsesforsikring for ytelsesbaserte pensjonsordninger og for innskuddssikret alderspensjon bør ha samme mulighet for regulering av innbetalte beløp.

AktuarKonsulenters Forum (AKF) peker på at det ikke er noen udekket ytelse ved innskuddssikret alderspensjon, jf. lov om foretakspensjon § 4-9. AKF mener at en bestemmelse tilsvarende forslag til lov om innskuddspensjon § 6-5 hadde vært mer relevant.

FNH har forslag til «oppmyking» av regelverket for små fripoliser med sikte på å redusere administrasjonskostnadene. For å redusere kostnadene ved svært små fripoliser mener *FNH* det er viktig å få løst opp forholdet knyttet til premiereserven for alderspensjon. Administrasjonsreserven er i dag ikke splittet mellom de forskjellige ytelsene, så her må det gjøres et kostnadskrevende arbeid bare for å få splittet ut alderspensjonen. *FNH* peker også på problemet med kun å se på alderspensjonsreserven i de tilfellene hvor det kun er uføre- og/eller etterlattedekninger (for eksempel tilknyttet innskuddspensjon). *FNH* vil derfor foreslå følgende:

«Premiereserve under 20 prosent av G går til premiefond.

Premiereserve mellom 20 og 50 prosent av G blir behandlet som allerede angitt i Lov om foretakspensjon.»

Når det gjelder institusjonens sekundæransvar, uttaler *FNH* at i følge utkast til § 11-1 fjerde ledd har institusjonen et sekundæransvar for å dekke eventuell verdireduksjon dersom foretaket ikke kan oppfylle sitt primæransvar. *FNH* uttaler videre at:

«Dersom utkast til § 11-1 fjerde ledd skulle bli vedtatt, vil *FNH* bemerke at det ikke synes å være klarlagt hva som skal skje i de tilfeller hvor foretaket ikke kan oppfylle sitt primæransvar og det heller ikke har inngått avtale om avkastningsgaranti med institusjonen. *FNH* antar at pensjonsordningene i slike situasjoner vil bli avvirket, og at institusjonens ansvar begrenser seg til å dekke opp manglende pensjonskapital for det aktuelle avviklingsåret. Dette bør presiseres i lovens kapittel 15 Opphør og avvikling, f.eks. i tilknytning til § 15-1 tredje ledd.»

Når det gjelder avkastningsgarantien ved opphør av medlemskap så uttaler *Den norske Aktuarforening*:

«Vi antar at for de medlemmer som slutter i et foretak i løpet av et regnskapsår og skal ha sine fripoliserrettigheter, så må rentegarantien også oppfylles for disse. Dette bør presiseres i lovteksten.»

4.4.4 Departementets vurdering

Departementet slutter seg til arbeidsgruppens forslag om at reglene om opphør av medlemskap og retten til opptjent pensjon og premiereserve i engangs-betalt ordning, baseres på reglene i lov om foretakspensjon, jf. foretakspensjonsloven § 4-6.

Kredittilsynet har vist til at det i lov om innskuddspensjon § 6-5 tredje ledd er fastsatt at årlig innskudd til alderspensjon ikke kan overstige det beløp, justert for utviklingen i folketrygdens grunnbeløp, som ble innbetalt til alderspensjonskontoen siste år arbeidstakeren var medlem av pensjonsordningen. Departementet slutter seg til tilsynets uttalelse om at det bør vurderes om fortsettelsesforsikring for engangsbetalt alderspensjon bør ha samme mulighet for regulering av innbetalte beløp. Departementet kan imidlertid ikke se at det er tilstrekkelig grunnlag for en tilsvarende bestemmelse for ytelsesbaserte pensjonsordninger. Departementet foreslår etter dette at en tilsvarende bestemmelse som i lov om innskuddspensjon § 6-5 tredje ledd tas inn i lov om foretakspensjon § 4-9 annet ledd nytt annet punktum, og at denne kun gjelder engangsbetalte alderspensjonsordninger.

FNH foreslår at premiereserve under 20 prosent av G går til premiefondet for å unngå svært små fripoliser med relativt høye administrasjonskostnader. Departementet viser til at den nedre grense for rett til pensjonskapital i form av fripolise er definert ut i fra ansettelsesforholdets varighet og ikke ut i fra størrelsen på premiereserven. Den nedre grense er således satt til 12 måneders tjenestetid i så vel lov om foretakspensjon § 4-6 annet ledd som i lov om innskuddspensjon § 6-1 annet ledd. Departementet kan ikke se at det er grunnlag for å etablere en avvikende ordning for engangsbetalte pensjoner.

Departementet slutter seg videre til arbeidsgruppens forslag om at det bør åpnes for en adgang til sammenslåing av fripoliser fra ytelsesbaserte og engangsbetalte pensjonsordninger. Departementet viser til at en fripolise uansett er å anse som en forsikring. Departementet legger til grunn at seleksjonsproblemer således ikke vil være av noen vesentlig betydning. Adgangen til sammenslåing av fripoliser antas videre å redusere institusjonenes administrasjonskostnader knyttet til hvert enkelt forsikringsforhold. Departementet anser det på denne bakgrunn som en fordel dersom antallet små fripoliser kan reduseres som følge av muligheten til å slå sammen fripoliser.

Det kan stilles spørsmål ved om hvem som skal ha ansvaret for et eventuelt verdifall i en portefølje der medlemmet har sluttet i foretaket og arbeidsgiver betalte avkastningsgarantien. Spørsmålet er hvordan en eventuell fortsatt avkastningsgaranti skal finansieres når arbeidstakers oppsparte midler knytter seg til en fripolise. Etter departementets syn kan arbeidsgiver ikke være ansvarlig for å betale kostnaden ved en avkastningsgaranti etter at arbeidstaker har sluttet i foretaket.

Midler knyttet til fripolise utstedt til medlem som har sluttet i foretaket, omfattes ikke av pensjonsordningens midler. I motsetning til pensjonsplanen, som er et rettsforhold mellom institusjon og foretak, så er fripolisen et rettsforhold mellom institusjonen og det tidligere medlemmet. Institusjonen må ha særskilt godtgjørelse for dekning av garantirisikoen. Spørsmålet blir da om medlemmet selv må bære denne kostnaden, eller om kostnadene kan dekkes ved å tære på selve premiereserven. Det bør være opp til medlemmet selv å ta stilling til om det skal knyttes en avkastningsgaranti til fripolisen og om kostnadene skal dekkes av premiereserven eller av ytterligere tilskudd fra medlemmet selv. Departementet ser etter dette ingen grunn til å utelukke medlemmet fra muligheten til å dekke avkastningsgarantien fra premiereserven.

Det er altså medlemmet selv som må dekke institusjonens særskilte godtgjørelse for dekning av garantirisikoen (jf. forslaget § 11-5 tredje ledd). Der som medlemmet lar fripolisen bli stående i et fondsforsikringsselskap, og ikke eksplisitt tegner en avkastningsgaranti, forblir fripolisen uten avkastningsgaranti og medlemmet må selv bære risikoen for eventuell verdireduksjon. Departementet gjør oppmerksom på at medlemmet kan velge å flytte fripolisen til et ordinært livselskap.

4.5 Omdanning av engangsbetalt foretakspensjon

4.5.1 Innledning

Omdanning av innskuddsbasert pensjonsordning til ytelsesbasert pensjonsordning er regulert i lov om innskuddspensjon § 14-1. Loven her åpner for at et foretak ved regelverksendring kan omdanne en ytelsesbasert ordning til en engangsbetalt ordning og vice versa. Det foreslås ikke regler for omdanning av pensjonsordning etter loven her til ordning etter innskuddspensjonsloven. Det vises til at Stortinget ba Regjeringen fremme forslag om regler om adgang til å lukke ytelsesordninger for nye medlemmer, slik at de som i dag er inne i en ytelsesordning kan ha rett til å stå i ordningen fram til pensjonsalder, jf. Innst. O. nr. 2 (2000-2001) side 57 til 58, jf. også omtale i kapittel 2.5.

4.5.2 Arbeidsgruppens utkast

Arbeidsgruppen foreslår (NOU 2000: 13 side 27) at et foretak som har innskuddssikret pensjon etter loven her skal kunne omdanne denne til ytelsesbasert foretakspensjon eller til pensjonsordning etter forslag til lov om innskuddspensjon. Tilsvarende skal et foretak som har innskuddspensjonsordning kunne omdanne denne til innskuddssikret foretakspensjon. Slik omdanning vil også kunne være aktuell ved sammenslåing av foretak med ulike pensjonsordninger eller ved endringer i konserntilknytning.

Arbeidsgruppen antar at reglene om omdanning i forslaget til lov om innskuddspensjon kan anvendes også i forhold til innskuddssikret foretakspensjon. Omdannelse fra ytelsesbasert til innskuddssikret foretakspensjon, eller omvendt, vil kunne foretas ved regelverksendring. Arbeidsgruppen ser ikke behov for ytterligere lovregler om omdanning.

Omdanning av pensjonsordning skal etter arbeidsgruppens forslag ikke ha innvirkning på de rettigheter som tilkommer personer som får utbetalt alderspensjon, uføre- eller etterlapppensjon. Dette innebærer at rettighetene til medlemmer som har slike ytelser på tidspunktet for omdanningen, ikke skal berøres av omdanningen.

4.5.3 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet uttaler at omdanning vil være aktuelt ved overgang til annen type pensjonsordning etter arbeidsgivers ønske, eller ved sammenslåing av foretak med ulike pensjonsordninger, eller ved endringer i konserntilknytning. Kredittilsynet sier seg enig i at innskuddspensjonsordning må kunne omdannes til innskuddssikret foretakspensjon og omvendt, og at reglene for omdanning i forslag til lov om innskuddspensjon kan anvendes uten endringer.

Når det gjelder omdanning fra ytelsesbasert til innskuddssikret pensjonsordning og omvendt, uttaler Kredittilsynet at dette ikke synes å innebære spesielle problemer eller behov for særskilt lovregulering, og at Kredittilsynet således slutter seg til arbeidsgruppens vurdering på dette punkt.

Kredittilsynet viser videre til at arbeidsgruppen har gjort en antakelse om at det ikke er behov for ytterligere lovregler ved omdanning fra innskuddssikret til ytelsesbasert pensjonsordning. Kredittilsynet antar at arbeidsgruppen ved slik omdanning har lagt til grunn at premiereserven for innskuddssikret alderspensjon skal benyttes som premiereserve for ytelsesbasert alderspensjon. Kredittilsynet uttaler i tilknytning til dette at:

«Kredittilsynet vil bemerke at en ytelsesbasert pensjonsordning er underlagt krav om forholdsmessighet som er langt mer spesifikke enn for en innskuddssikret ordning. Videre er tjenestetid en avgjørende parameter. Premiereserven fra en innskuddssikret ordning vil alltid avvike fra nødvendig premiereserve i en ytelsesbasert ordning ved samme lønn og tjenestetid. Det bør derfor gis anvisninger i lovteksten, eller i det minste i spesialmerknadene, om hvordan det skal forholdes i de tilfelle hvor overført premiereserve er hhv. større og mindre enn det som kreves i den nye pensjonsordningen. Den mest naturlige løsning vil være å bygge på de prinsipper for medregning som er gjort gjeldende i lovens § 4-12. For øvrig nevnes at dersom den nye ytelsesbaserte pensjonsordningen etableres i en annen institusjon enn den innskuddssikrede, kommer problemstillingene knyttet til sikring av ytelser og premiereserve i forhold til flytteforskriften § 3-12 også inn i bildet.»

FNH deler arbeidsgruppens syn om at reglene om omdanning i forslag til lov om innskuddspensjon bør kunne anvendes i forhold til innskuddssikret foretakspensjon. *FNH* uttaler videre at:

«*FNH* er også enig i at foretak som har innskuddssikret pensjon etter lov om foretakspensjon skal kunne omdanne denne til ytelsesbasert foretakspensjon, eller omvendt. Etter *FNH*s oppfatning inneholder loven imidlertid ikke klare retningslinjer for hvordan slik omdanning skal skje. *FNH* viser spesielt til at reglene i §§ 5-8 og 5-9 ikke er tilpasset innskuddssikrede ordninger, især ordninger med individuelle investeringsvalg.»

Den norske Aktuarforening er enig i at sparesaldo i en innskuddssikret ordning kan flyttes til en ytelsesordning og at premiereserven i en ytelsesordning kan omdannes til en innskuddsordning ved at framtidig opptjening skjer etter ny plan. Aktuarforeningen foreslår forbud mot partiell flytting. Aktuarforeningen viser til at risikoytelsene i tilknytning til en innskuddssikret ordning vil kunne være annerledes priset enn i en normal ytelsesordning og at dette vil kunne gi seg utslag i at krav til reserveavsetning endres ved produktovergang. Aktuarforeningen uttaler videre at hvis det i tillegg dreier seg om en såkalt partiell flytting, så vil det avgivende selskap måtte holde tilbake de reserver som er nødvendig etter delingen og det mottagende selskap må foreta avsetning etter sitt grunnlag, dvs. eventuelt styrke disse. Aktuarforeningen foreslår på denne bakgrunn at enten så må alt eller intet flyttes.

Aktuarforeningen er videre av den oppfatning at regler for omdanning mellom ytelsesordninger og innskuddssikrede ordninger må tas inn i lov om foretakspensjon.

Aktuarforeningen gir videre uttrykk for bekymring for en betydelig større risiko for flyttarbitrasje fra tradisjonell forsikring til fondsforsikring og eventuelt tilbake igjen. Aktuarforeningen mener det er fare for at kundene kan sikre seg betydelige midler som en følge av at innskuddspremiefondet blir så høyt at det utløser en mulig plikt for selskapet til å tilbakebetale midler til kunden.

Akademikerne anser de foreslåtte reglene for gode og har for øvrig ingen kommentarer til dem.

4.5.4 Departementets vurdering

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at omdanning fra en innskuddsbasert pensjonsordning til pensjonsordning etter loven her må skje ved avvikling av den opprinnelige pensjonsordningen, jf. innskuddspensjonsloven § 13-3. Departementet er videre enig med arbeidsgruppen i at omdanning mellom ytelsesbasert foretakspensjon og engangsbetalt foretakspensjon ikke forutsetter en avvikling av den opprinnelige pensjonsordningen, men kan skje ved endringer i regelverket i pensjonsplanen, jf. foretakspensjonsloven § 5-8. Dette vil i tilfelle være en sak for foretaket og styringsgruppen, jf. § 2-4.

Departementet slutter seg til Aktuarforeningens forslag om å ta inn regler om omdanning i lov om foretakspensjon. Departementet går etter dette inn for å ta inn en egen bestemmelse i foretakspensjonsloven om omdanning fra ytelsesbasert til engangsbetalt pensjonsordning og omvendt, jf. forslaget til § 15-5.

Det vil kunne være noe ulike krav til reserveavsetning i ytelsesbaserte pensjonsordninger i forhold til innskuddsbaserte. Kravene til reserveavsetninger vil derfor kunne endres ved flytting eller omdanning. Kredittilsynet etterlyser nærmere regler om hvordan man da skal forholde seg, og mener at reglene i § 4-12 bør gjelde tilsvarende.

Departementet er enig i merknadene fra Kredittilsynet, FNH og Aktuarforeningen i at det er behov for nærmere lovbestemte regler om medregning og premiereserve ved omdanning fra engangsbetalt pensjonsordning til ytelsesbasert pensjonsordning, og legger til grunn at reglene i § 4-12 skal gjelde tilsvarende så langt de passer. Nærmere regler for engangsbetalte ordninger kan eventuelt gis i form av forskrift ved behov.

Kredittilsynet mener det må fastsettes regler om hvordan midler i tilleggsavsetninger skal anvendes ved flytting av ordning fra tradisjonelt livsforsikringsselskap til fondsforsikringsselskap. Departementet kan ikke se at det er behov for særskilte regler om dette (og i tilfellet tilsvarende for kursreserver). Departementet antar i likhet med Kredittilsynet at midlene i tilfelle vil måtte overføres til pensjonsordningens premiefond, dog slik at deler av tilleggsavsetningene vil måtte holdes tilbake i avgivende selskap i forhold til hvor stor del av pensjonskapitalen som blir holdt tilbake. Dersom premiefondet overstiger grensen på 10 ganger årets premie, legger departementet til grunn at overstykende midler må overføres til foretaket mot beskatning.

Ved partiell flytting vil det selskap som avgir et medlem kunne måtte sette av/holde tilbake reserver samtidig som det kan bli behov for å kapitalisere opp i medlemmets nye selskap. Departementet kan likevel ikke se at det er tilstrekkelig grunn til et lovpålagt forbud mot slik splitting. Departementet antar det eventuelt vil kunne tas inn regler i pensjonsplanen om dette. Hvis det

skulle vise seg å være behov for ytterligere regulering, kan det vurderes å gjøre dette i utfyllende forskrift.

Når det gjelder faren for ulemper i forbindelse med arbitrasje som Aktuarforeningen uttrykker bekymring for, så viser departementet til at det vil påløpe kostnader i forbindelse med omdanning og flytting som vil redusere incentivet til rent arbitrasjemotivert flytting. I tillegg til flyttekostnadene må pensjonsplanen endres. Departementet antar at dette vil redusere faren for arbitrasje vesentlig. Ellers viser departementet til muligheten til å fastsette nærmere bestemmelser i forskrift i henhold til den generelle forskriftshjemmelen i lov om foretakspensjon § 1-3.

5 Ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg

5.1 Innledning

I tillegg til sitt mandat om å utarbeide utkast til regler om engangsbetalt foretakspensjon, ble arbeidsgruppen bedt om også å utarbeide utkast til regler om investeringsvalg for anvendelse overfor ytelsesbasert foretakspensjon. Bakgrunnen for dette er å finne i finanskomiteens merknader til lov om foretakspensjon, jf. Innst.O. nr. 50 (1999-2000), som det er nærmere gjort rede for i kapittel 2.2 foran om arbeidsgruppens mandat.

Arbeidsgruppen har foreslått at ytelsesbasert foretakspensjon skal kunne opprettes med investeringsvalg for premiefondet og/eller for premiereserven for alderspensjon. Gruppen foreslår ikke adgang til investeringsvalg for premiereserve knyttet til eventuelle risikoytelser i pensjonsordningen. For arbeidsgruppens utkast til regler om investeringsvalg for premiefondet vises til omtale i kapittel 4.3 foran. Departementets vurdering av regulering av løpende pensjon er omtalt i kapittel 4.3.4.5. Nedenfor redegjøres det nærmere for arbeidsgruppens forslag til regler om investeringsvalg for premiereserven for ytelsesbasert alderspensjon.

5.2 Arbeidsgruppens utkast

Arbeidsgruppen har ikke avgrenset reglene om investeringsvalg i lovutkastet kapittel 11 til innskuddssikret pensjon, og har med dette ment at reglene så langt de passer skal kunne anvendes for premiereserven for alderspensjon i ytelsesbasert foretakspensjon. Arbeidsgruppen legger til grunn at reglene om individuelle investeringsporteføljer bare vil kunne anvendes for innskuddssikrede (engangsbetalte) ordninger. Dette skyldes at arbeidstaker i ordning med individuelt investeringsvalg i utgangspunktet er ansvarlig for resultatet av kapitalforvaltningen, noe som er uforenlig med at ordningen er ytelsesbasert. Arbeidsgruppen mener at bestemmelsene om kollektive investeringsporteføljer i utkastet § 11-1 vil kunne anvendes ved forvaltningen av premiereserven i ordninger med ytelsesbasert alderspensjon.

Arbeidsgruppen peker på at avkastningen på midlene i premiereserven ved investeringsvalg avhenger av de valg foretaket gjør, og at dette i utgangspunktet kan stå i motsetning til medlemmenes behov for sikkerhet for oppgjente pensjonsytelser og tilhørende premiereserve. I en ytelsesbasert ordning er det derfor behov for en mekanisme som hindrer at utviklingen i størrelsen på premiereserven påvirkes av avkastningen på midlene i investeringsporteføljen. Arbeidsgruppen foreslår at en eventuell reduksjon i premiereservens verdi gjennom regnskapsåret straks skal dekkes ved overføringer fra ordningens premiefond eller ved andre tilskudd fra foretaket, jf. utkastet § 11-1 fjerde ledd. Dersom foretaket ikke oppfylder forpliktelsen, eller foretaket har tegnet en avkastningsgaranti i institusjonen, vil det være institusjonen som må svare

for eventuelle reduksjoner i investeringsporteføljens verdi. Arbeidsgruppen skriver om dette på side 26 i NOU 2000: 13:

«Ytelsene er i det hele uavhengige av resultatet av forvaltningen, og kravet til premiereserven vil således være entydig gitt som en funksjon av ytelsene. Av samme årsak vil foretaket i forhold til pensjonsinnretningen fullt ut også måtte bære den finansielle risikoen ved investeringsvalget, likevel slik at foretaket kan redusere eller eliminere denne risikoen gjennom å tegne en avkastningsgaranti i institusjonen. Er dette ikke gjort, vil det i forholdet mellom foretak og institusjon være foretakets ansvar å sørge for tilskudd for å dekke tap ved den valgte kapitalforvaltning.»

I en ordning med kollektivt investeringsvalg vil foretaket etter arbeidsgruppens utkast i utgangspunktet kunne fastsette regler om fordeling av avkastning mellom foretaket og medlemmene. Arbeidsgruppen legger til grunn at dette ikke vil kunne være tilfelle ved anvendelse av investeringsvalgsreglene på en ytelsesbasert foretakspensjon. Her må avkastningen fullt ut tilføres foretakets premiefond. Pensjoner under utbetaling, og tilhørende premiereserve, skal likevel reguleres i den utstrekning avkastningen tilhørende premiereserve gir grunnlag for det, jf. lovforslaget om foretakspensjon §§ 5-10 til 5-12. Reguleringen kan ikke overstige den prosentvise økning av folketrygdens grunnbeløp.

Arbeidsgruppen gir uttrykk for at utkastet § 11-1 etter dens vurdering vil gi de forsikrede en sikkerhet for opptjent pensjon som i utgangspunktet ikke står tilbake for sikkerheten i ordninger uten investeringsvalg. Arbeidsgruppen gir imidlertid uttrykk for tvil i synet på om adgangen faktisk vil bli benyttet for å øke risikoen ved forvaltningen av midlene, og skriver om dette (NOU 2000: 13, side 26):

«Det er imidlertid grunn til å anta at institusjonen, for å være villig til å ta denne risikoen, vil kunne begrense egen risiko ved å legge føringer på foretakets investeringsvalg. Det er derfor ikke åpenbart i hvilken grad foretak ved å benytte § 11-1 faktisk vil øke risikoeksponeringen på midler knyttet til ytelsesbaserte pensjoner. Dette vil avgjøres av den pris (risikojustert avkastningskrav) foretaket eller eventuelt institusjonen krever for den risiko som følger av porteføljevalget. På den annen side vil foretak som ikke liker usikkerhet om framtidige pensjonskostnader, gjennom å kombinere avkastningsgaranti med forsiktige porteføljevalg, kunne redusere usikkerheten om nettokostnaden til pensjonsordningen, også i forhold til om ordningen var opprettet i livsforsikringsselskap uten investeringsvalg.»

5.3 Høringsinstansenes merknader

Kredittilsynet presiserer at i ytelsesbaserte ordninger skal ytelser opptjent etter pensjonsplanen være garantert av forsikringsselskapet eller pensjonskassen, jf. lovutkastet § 2-3. Kredittilsynet uttaler at avsetningskravet beregnes minst hvert kvartal i alle selskaper, og at det derfor ikke er riktig som arbeidsgruppen skriver at en full forsikringsteknisk gjennomgang vanligvis bare gjennomføres ved framleggelse av årsregnskapet. Kredittilsynet understreker viktigheten av at lovverket og forarbeidene utformes slik at det ikke gis rom for utsettelse med hensyn til manglende premiereserve for så vidt

gjelder institusjonens forpliktelser, og at institusjonens ansvar for ytelsene må presiseres.

Kredittilsynet understreker at det i henhold til solvensmargin- og kapitaldekningsregelverket vil bli betydelige krav til fondsforsikringsselskapenes egenkapital dersom de skal tilby årlige avkastningsgarantier. Tilsynet viser i denne sammenheng også til at det store flertall av kollektivkontraktene er tegnet med en grunnlagsrente på 4 pst., og at opparbeidede rettigheter etter en eventuell flytting må videreføres med samme rentesats/avkastningsgaranti. Kredittilsynet er for øvrig enig med arbeidsgruppen i at premiefondet i fondsforsikringsselskaper skal kunne benyttes til å dekke manglende premiere-serve, og mener at denne endringen tilsier at det ikke innføres en adgang til å ha tilleggsavsetninger i fondsforsikringsselskaper.

Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon mener det er viktig å gi medlemmene i en ytelsesbasert pensjonsordning med investeringsvalg sikkerhet for opptjent pensjon, uavhengig av verdiutviklingen på de eiendelene som inngår i investeringsporteføljen, men uttaler også at kravet til avsetninger må ses over et lengre tidsperspektiv enn ett år. Over tid og i gjennomsnitt bør kravene til avsetninger ikke være lempeligere enn det som gjelder for tilsvarende ordning uten investeringsvalg.

Næringslivets Hovedorganisasjon (NHO) uttaler seg i favør av at det etableres et system med investeringsvalg for arbeidsgivere som dekker sin pensjonsforpliktelse gjennom en ytelsesordning, og organisasjonen er positiv til at det innføres en slik adgang for de virksomheter som har opprettet slike ordninger etter lov om foretakspensjon. NHO uttaler at rettighetsopparbeidelsen må ses over et lengre tidsperspektiv. NHO mener at sikring av opparbeidet pensjon for medlemmer som slutter i foretaket og har rett til fripolise bør vurderes gjort på en annen måte enn ved å kreve årlig 0-garanti på hele premiereserven, f.eks. ved at det innføres en egen avsetning i forsikringsfondet. Denne avsetningen kan anvendes til å sikre opparbeidede rettigheter for medlemmer som slutter i foretaket på et tidspunkt hvor verdien av premiereserven er lavere enn ved utgangen av fjoråret.

Etter *Finansnæringens Hovedorganisasjons* (FNH) oppfatning er det viktig at det klargjøres hvordan foretakets primæransvar gjelder i forhold til renten i beregningsgrunnlaget, og at institusjonens sekundæransvar for eventuell verdireduksjon av premiereserven presiseres. FNH gir uttrykk for at renten i beregningsgrunnlaget og avkastningsgarantien prinsipielt og logisk sett bør ses på som to ulike begreper. Etter FNHs oppfatning er det behov for å presisere dette i tilknytning til lov om foretakspensjon. FNH uttaler videre om dette spørsmålet:

«I lovutkastets § 11-1 fjerde ledd fremgår det at institusjonen har et sekundært ansvar i det tilfelle hvor avkastningen er negativ og foretaket samtidig ikke kan oppfylle sine forpliktelser. Institusjonens sekundæransvar kan ikke oppfattes som en ordinær avkastningsgaranti, og skiller seg således fra garantien avledet av renten i beregningsgrunnlaget i ordinære ytelsesbaserte ordninger (...)

(...) Som nevnt over antar FNH at foretakets ansvar for å bære den finansielle risikoen ved investeringsvalget, også innebærer at foretaket har ansvar for å dekke eventuell manglende avkastning inntil renten i beregningsgrunnlaget, dersom det ikke er tegnet

avkastningsgaranti med institusjonen. I ytelsesordninger med investeringsvalg overtar således ikke forsikringsselskapet finansiell risiko fra foretaket gjennom renten i beregningsgrunnlaget på tilsvarende måte som i ytelsesbaserte ordninger uten investeringsvalg. Etter FNHs oppfatning er det behov for å presisere forholdet mellom renten i beregningsgrunnlaget og eventuelle avkastningsgarantier i motivene til kapittel 11.»

Etter FNHs vurdering må premietariffen med fastsatt rente for beregning av opptjent pensjon og premiereserve gjelde for hele kontraktsperioden, samtidig som nivået på avkastningsgarantier med tilhørende risikopremier kan fastsettes for ett år av gangen. FNH mener det i tilfeller hvor avkastningsgarantien og renten i beregningsgrunnlaget avviker, vil være nivået på renten i beregningsgrunnlaget som avgjør størrelsen på de pliktige avsetningene. FNH legger til grunn at det er foretaket som, i den utstrekning foretaket ikke har tegnet en avkastningsgaranti i institusjonen, har primæransvaret for å bidra med de nødvendige tilskudd som følge av eventuelt manglende avkastning i forhold til beregningsgrunnlaget.

Etter FNHs oppfatning bør det være like regler knyttet til ytelsesbaserte ordninger med og uten investeringsvalg når det gjelder hvor mye avkastning/overskudd som årlig kan tilføres premiereserven. FNH gir uttrykk for at lovutkastet § 11-1 tredje ledd knyttet til tilførsel av avkastning til premiereserve er til hinder for at premiereserven tilføres avkastning i henhold til renten i beregningsgrunnlaget med mindre denne renten er lik null, og at dette ikke samsvarer med intensjonen.

FNH mener for øvrig det bør innføres en adgang til å foreta tilleggsavsetninger i fondsforsikringsselskaper hvor det er opprettet ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg.

5.4 Departementets vurdering

Departementet støtter i hovedsak arbeidsgruppens forslag til regler, slik at ytelsesbasert foretakspensjon skal kunne opprettes med investeringsvalg knyttet til premiereserven for alderspensjon. Departementet er for øvrig enig med arbeidsgruppen i at foreslått § 11-1 legges til grunn i dette tilfellet.

I ytelsesbaserte ordninger med investeringsvalg for premiereserven er det nødvendig å fastsette et beregningsgrunnlag for ordningen, herunder en diskonteringsrente som benyttes for å beregne ytelsene. Arbeidsgruppen har ikke foreslått nærmere regler om hvordan dette beregningsgrunnlaget skal utformes. Etter departementets vurdering vil det ikke være hensiktsmessig å fastlegge nærmere regler om utformingen av beregningsgrunnlaget i lov om foretakspensjon. Departementet antar imidlertid at beregningsgrunnlaget for ordningene i praksis vil være slik utformet at institusjonen, i det minste for ett år om gangen, garanterer for beregningsgrunnlagets forutsetninger om kostnader og risiko, dvs. være økonomisk ansvarlige ved eventuelle underskudd på risiko- og omkostningselementet innenfor en slik tidshorisont (uten å justere beregningsgrunnlagets forutsetninger). Foretakets ansvar for å skyte til midler, jf. forslaget § 11-1 fjerde ledd, er således etter departementets vurdering særlig aktuelt, men ikke nødvendigvis avgrenset til de tilfeller hvor den

finansielle avkastningen på investeringsporteføljen er lavere enn den diskonteringsrente som er benyttet for ordningen.

Departementet legger til grunn at beregningsgrunnlaget vil måtte være av en slik karakter at det ut fra de ytelser som er opptjent, på en entydig måte bestemmer størrelsen på premiereserven, og at beregningsgrunnlaget vil måtte legges til grunn for beregningen av de pliktige avsetningene (premiereserven) i ordningen. Departementet mener ut fra dette at det, til et gitt beregningsgrunnlag, ikke vil være tvil om kravet til premiereservens størrelse. Departementet mener at begrepet avkastning i forslaget § 11-3 må ses i sammenheng med kravet til premiereservens størrelse, slik at midler tilført ordningen ut over det som er nødvendig for å tilfredsstillere dette kravet, er å anse som slik avkastning som etter forslaget § 11-1 tredje ledd skal overføres til premiefond eller pensjonistenes overskuddsfond. Det er derfor flere forhold enn selve fondsavkastningen (finansiell avkastning på investeringsporteføljen) som påvirker hvor stor avkastning foretaket etter forslaget § 11-1 tredje ledd kan og skal overføre til premiefondet. Bl.a. vil en høyere diskonteringsrente isolert sett føre til redusert avkastning etter forslaget § 11-1 tredje ledd. Departementet foreslår å endre ordlyden i § 11-1 tredje ledd noe i forhold til arbeidsgruppens utkast, slik at det ovenfor omtalte forholdet til ordningens beregningsgrunnlag kommer klarere fram. Departementet deler arbeidsgruppens syn på at slik avkastning i en ytelsesbasert ordning må overføres til foretakets premiefond. Unntaket fra denne regelen er den rett medlemmer med løpende pensjon har til å få denne regulert, i den grad avkastning på tilhørende premiereserve gir grunnlag for dette, jf. også foreslått § 11-1 tredje ledd. Bestemmelsen i forslaget § 11-1 tredje ledd gir således en utfyllende beskrivelse av hvordan avkastning på premiereserven for alderspensjon skal anvendes i den aktuelle ordning.

I en ytelsesbasert ordning med investeringsvalg er det helt sentralt at ansvaret for ordningens forpliktelser overfor de forsikrede og deres garanterte ytelser ivaretas på en god måte. Departementet er av den oppfatning at institusjonen etter lovforslaget har en selvstendig plikt til å påse at premiereserven i en ytelsesbasert ordning til enhver tid utvikler seg som forutsatt i ordningens beregningsgrunnlag. Dette følger etter departementets vurdering bl.a. av forslaget § 2-3, om at institusjonen skal garantere for opptjente ytelser, og forslaget § 9-1 om at premiereserven for en pensjonsordning til enhver tid skal være så stor at den etter beregningsgrunnlaget er tilstrekkelig til å sikre den rett til pensjon som medlemmene har opptjent. Det vises i denne sammenheng også til at institusjonen bl.a. har en plikt til å se til at det ved beregning av avsetningene for de enkelte forsikringskontrakter benyttes samme beregningsgrunnlag som ved beregningen av premien, jf. forskrift 15. september 1997 om premier og forsikringsfond i livsforsikring. Negativ eller utilstrekkelig (i forhold til forutsetninger i ordningens beregningsgrunnlag) verdiutvikling på investeringsporteføljen vil derfor etter lovforslaget verken påvirke opptjent pensjon eller tilhørende premiereserve. Sett fra institusjonens side vil imidlertid et slikt forløp, avhengig av forsikringsforholdets art, herunder om det er tegnet avkastningsgaranti (lik diskonteringsrenten i beregningsgrunnlaget), kunne utløse en fordring på foretaket, jf. forslaget § 11-1 fjerde ledd. Institusjonen må derfor ved opprettelse av ytelsesbaserte ordninger med

investeringsvalg, vurdere både markedsrisikoen på investeringsporteføljen og kredittverdigheten til foretaket.

Departementet mener premiereserven til en ytelsesbasert ordning med investeringsvalg må beregnes like ofte som i andre ytelsesbaserte ordninger, og uavhengig av om foretakets plikt til å foreta tilskudd for å dekke forpliktelsen utløses på årlig basis. Departementet anser for øvrig at forslaget § 11-1 fjerde ledd ikke er til hinder for at foretaket og institusjonen avtaler at foretakets tilskudd beregnes og foretas oftere enn en gang pr. år. Ved manglende tilskudd fra foretaket kan og skal ordningen bringes i opphør og fripoliser utstedes. Departementet vurderer det da slik at institusjonens ansvar for å kapitalisere ordningen iht. forutsetningene i beregningsgrunnlaget gjelder fram til det tidspunkt hvor fripoliser er utstedt, jf. nærmere omtale i avsnitt 4.4. Medlemmer som fortsatt ønsker å beholde garanterte ytelser, vil måtte overføre fripolisen til et ordinært forsikringsselskap. Dersom medlemmet eventuelt beholder fripolisen i institusjonen, vil medlemmet ha investeringsvalg på polisen og bære avkastningsrisikoen på vanlig måte. For eventuell avkastningsgaranti på slik fripolise skal institusjonen kreve en særskilt godtgjørelse på ordinære vilkår.

Som det framgår av drøftingen ovenfor, er departementet av den oppfatning at det i en ytelsesbasert ordning med investeringsvalg er nødvendig å skille mellom ordningens diskonteringsrente og den eventuelle finansielle avkastningsgaranti foretaket kan tegne i institusjonen. Departementet vil imidlertid presisere at dette skillet etter forslaget bare vil ha betydning for forholdet mellom foretaket og institusjonen. Institusjonen vil, uavhengig av foretakets tilskudd for å dekke eventuelt manglende finansiell avkastning, ovenfor de forsikrede garantere at premiereserven utvikler seg som forutsatt. For medlemmer vil altså diskonteringsrenten også framstå som en avkastningsgaranti. Dette framgår av forslaget § 11-1 fjerde ledd. Institusjonenes primære økonomiske ansvar vil være knyttet til den avkastningsgaranti som foretaket eventuelt har betalt for ved en særskilt premie, mens den vil ha et sekundært økonomisk ansvar også for diskonteringsrenten i beregningsgrunnlaget. Gitt at forutsetningene i beregningsgrunnlaget knyttet til risiko og omkostninger oppfylles, åpner lovforslaget i tråd med dette for følgende tre situasjoner:

- Dersom faktisk finansiell avkastning på investeringsporteføljen et år er høyere enn diskonteringsrenten, skal overskytende avkastning (avkastning etter § 11-1) overføres til foretakets premiefond, og bidra til at dette øker.
- Dersom faktisk finansiell avkastning et år er like stor som den benyttede diskonteringsrente, tilføres avkastningen i sin helhet premiereserven. Overføring etter § 11-1 vil da være lik null, og premiefondet påvirkes ikke.
- Dersom den finansielle avkastningen på investeringsporteføljen et år er lavere enn diskonteringsrenten tilføres premiereserven likevel midler som om finansiell avkastning var lik diskonteringsrenten. Om det er foretaket eller institusjonen som har det primære ansvaret for å bidra med de nødvendige midler, dvs. fyller opp for differansen mellom faktisk avkastning og diskonteringsrenten, avhenger av om foretaket har tegnet en avkastningsgaranti i institusjonen som tilsvarer diskonteringsrenten. Har foretaket ikke tegnet avkastningsgaranti, kan foretakets forpliktelse dekkes ved overføring fra premiefondet.

Livsforsikringsselskapenes adgang til å foreta tilleggsavsetninger, som er avsetninger som ikke er endelig fordelt til forsikringstaker eller forsikret, følger av forskrift 15. september 1997 om premier og forsikringsfond i livsforsikring. Av samme forskrift følger det at fondsforsikringsselskaper ikke kan foreta tilleggsavsetninger. Departementet kan ikke se at forslaget om adgang til investeringsvalg i ytelsesbasert foretakspensjon foranlediger behov for endringer i forskriften.

6 Skattemessig behandling

6.1 Arbeidsgruppens utkast

Arbeidsgruppen foreslår i NOU 2000: 13 at bestemmelsene om engangsbetalt foretakspensjon innarbeides i lov om foretakspensjon. Som en konsekvens av dette forslaget mener arbeidsgruppen at den skattemessige behandlingen bør følge de skattebestemmelsene som gjelder for pensjonsordninger etter foretakspensjonsloven. Det gjelder både arbeidsgiver- og arbeidstakersiden.

Etter arbeidsgruppens vurdering reiser imidlertid engangsbetalt foretakspensjon enkelte særlige problemstillinger i forhold til skattelovens bestemmelser om foretakspensjon. Det gjelder for det første spørsmålet om fradragsrett for foretaket for pliktig tilskudd i henhold til utkastet § 11-1 fjerde ledd. Videre foreslår arbeidsgruppen at det kan tegnes en særskilt avkastningsgaranti. Det følger av utkastet § 11-4 femte ledd at det skal kreves en særskilt godtgjørelse for en slik garanti. Det vises i denne sammenhengen til NOU 2000: 13, side 28:

«Arbeidsgruppen legger til grunn den samme vurderingen av om det skal være fradragsrett for foretaket for tilskudd etter utkastet § 11-1 fjerde ledd og § 11-4 femte ledd som for tilsvarende tilskudd og kostnader i innskuddspensjon i arbeidsforhold, jf. NOU 1999: 32. Gruppen finner det hensiktsmessig at den skattemessige løsningen blir den samme som foreslått i NOU 1999: 32 for pliktig tilskudd etter utkastet § 11-1 fjerde ledd. Det innebærer at det må tas inn en ny bestemmelse i skatteloven § 6-46 første ledd.

Når det gjelder foretakets kostnad til avkastningsgaranti i henhold til utkastet § 11-4 femte ledd, er arbeidsgruppen av den oppfatning at kostnaden ikke bør inngå som en del av årets premie etter skatteloven. Kostnaden bør ikke kunne påvirke beregningsgrunnlaget for fradraget til premiefond. Arbeidsgruppen foreslår dermed at det gis en egen bestemmelse om dette.»

Arbeidsgruppen foreslår også at medlemmet skal kunne ha en avkastningsgaranti, jf. utkastet § 11-4 femte ledd. Arbeidsgruppen finner det rimelig at arbeidstaker likestilles med arbeidsgiver med hensyn til retten til fradrag for slik garanti. Videre finner gruppen det mest konsekvent at garantikostnaden heller ikke på arbeidstakers hånd inngår som en del av årets premie, jf. skatteloven § 6-47. Det foreslås at det tas inn en egen hjemmel for dette fradraget.

6.2 Høringsuttalelser

Kredittilsynet uttaler om fradrag for kostnad til avkastningsgaranti:

«Når det gjelder foretakets kostnad til avkastningsgaranti i henhold til lovutkastet § 11 - 4 femte ledd, er arbeidsgruppen av den oppfatning at denne kostnaden ikke bør inngå som en del av årets premie etter skatteloven. Kostnaden bør ikke kunne påvirke beregningsgrunnlaget for

fradraget til premiefond. Arbeidsgruppen foreslår dermed at det gis en egen bestemmelse om dette.

Kredittilsynet stiller spørsmål ved en slik særbehandling av kostnader knyttet til avkastningsgarantien i forhold til det som gjelder i annen kollektiv pensjonsforsikring etter skatteloven. Tilsvarende kostnader har man i realiteten i ytelsesbaserte pensjonsordninger i form av kostnader knyttet til den garanterte rente (grunnlagsrenten), hvor som kjent kostnaden inngår som en del av årets premie.»

Det har ikke kommet andre høringsuttalelser som direkte berører den skattemessige behandlingen.

6.3 Departementets vurdering

Departementet er enig med arbeidsgruppen i at det er hensiktsmessig at engangsbetalt foretakspensjon skal skattlegges som foretakspensjon og ikke som innskuddspensjon i arbeidsforhold, når vilkårene for den engangsbetalte alderspensjonen reguleres i lov om foretakspensjon.

Departementet slutter seg til arbeidsgruppens vurdering av hvilke særlige skattespørsmål som reises i forbindelse med forslaget til endring i foretakspensjonsloven ved innføring av engangsbetalt foretakspensjon. For det første gjelder det spørsmålet om foretaket bør ha rett til inntektsfradrag for pliktig tilskudd for å dekke verdireduksjon av investeringsporteføljen, jf. lovforslaget § 11-1 fjerde ledd. For det andre må det vurderes om det skal gis inntektsfradrag for den særskilte avkastningsgarantien som kan tegnes etter lovforslaget § 11-5 tredje ledd. Den siste problemstillingen gjelder både foretaket og arbeidstaker som er medlem i en engangsbetalt foretakspensjonsordning.

Etter departementets vurdering bør det gis fradrag for pliktig kostnad etter lovforslaget § 11-1 fjerde ledd og særskilt fastsatt avkastningsgaranti etter lovforslaget § 11-5 tredje ledd, som for tilsvarende tilskudd og kostnader i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.

Departementet er videre enig med arbeidsgruppen i at den skattemessige løsningen bør være den samme for pliktig tilskudd etter lovforslaget § 11-1 fjerde ledd som for tilsvarende kostnad i innskuddspensjon. Det foreslås derfor at det tas inn en ny bestemmelse i § 6-46 første ledd.

Når det gjelder avkastningsgaranti etter lovforslaget § 11-5 tredje ledd, er dette en kostnad som etter departementets syn ikke skal sammenlignes med garantert rente i en ytelsesbasert foretakspensjonsordning uten investeringsvalg, jf. merknadene til § 11-4. Under enhver omstendighet bør kostnaden ikke inngå i beregningsgrunnlaget for fradrag til premiefond, da premiefondet ikke kan benyttes til å dekke framtidige kostnader til avkastningsgaranti. Det foreslås at det gis en egen hjemmel for fradrag for foretaket i skatteloven § 6-46. For arbeidstaker med avkastningsgaranti etter lovforslaget § 11-5 tredje ledd foreslås det en tilsvarende bestemmelse i skatteloven § 6-47.

7 Enkelte andre endringer i lov om foretakspensjon

7.1 Innledning

Lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon trer som nevnt i kraft 1. januar 2001.

Departementet viser til at Kredittilsynet i brev 24. mai 2000 har påpekt enkelte forhold i loven som det etter Kredittilsynets oppfatning vil være behov for å presisere før lovens ikrafttredelse. Det vises også til brev 21. mars 2000 fra Lovdata der det er pekt på enkelte språklige feil i lovteksten.

Departementet har vurdert de problemstillinger som er tatt opp i Kredittilsynets brev. Departementet legger til grunn at enkelte spørsmål kan løses gjennom tolkningsuttalelser fra departementet eller ved utfyllende forskrifter med hjemmel i gjeldende lovbestemmelser. Etter Finansdepartementets oppfatning er det imidlertid behov for presiseringer i loven på enkelte områder. Departementet viser for øvrig til at forslag til forskrifter til lov om foretakspensjon ble sendt på høring 14. september 2000, med frist 25. oktober 2000.

Departementet fremmer i denne proposisjonen forslag til enkelte endringer i lov om foretakspensjon. Forslaget omfatter rene tekniske endringer, herunder rettelser av trykkfeil, samt endringer av bestemmelser som bør presiseres. Videre foreslår departementet en endring knyttet til medlemskap i pensjonsordningen for å bringe lov om foretakspensjon i samsvar med lov om innskuddspensjon, i tråd med intensjonen som nevnt i innledningen. Departementet foreslår også en endring som følge av Stortingets behandling av Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold.

7.2 Livsforsikringssselskapets plikter

Lov om foretakspensjon § 2-5 omfatter bestemmelser om livsforsikringssselskapets plikter. Paragrafens tredje ledd lyder:

«Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder så langt de passer for pensjonskasser»

7.2.1 Bakgrunnen for lovforslaget

Lovdata har pekt på at «pensjons *kasser*» i denne bestemmelsen feilaktig er skrevet med tre s'er.

7.2.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å rette § 2-5 tredje ledd i tråd med dette.

7.3 Rett til medlemskap

Lov om foretakspensjon § 3-2 første ledd lyder:

«Arbeidstakere i foretaket kan opptas i dets pensjonsordning. Kredittilsynet kan samtykke i at arbeidstaker i annet foretak kan opptas som medlem.»

7.3.1 Bakgrunn for lovforslaget

I bestemmelsens første punktum heter det at arbeidstakere i foretaket kan opptas i foretakets pensjonsordning. Videre heter det i annet punktum at Kredittilsynet kan samtykke i at arbeidstaker i annet foretak kan opptas som medlem.

I NOU 1999: 32 Utkast til lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold ble en tilsvarende bestemmelse om at Kredittilsynet kan samtykke i at arbeidstakere i annet foretak kan opptas som medlem foreslått for innskuddspensjonsordninger. Det vises til utvalgets utkast til § 4-1 første ledd. Denne bestemmelsen ble imidlertid ikke videreført i proposisjonen, jf. Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) Om lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold (innskuddspensjonsloven). Det ble i proposisjonen vist til at bestemmelsen reiser skatterettslige problemstillinger knyttet til fradragsretten for foretaket, dersom det innbetales innskudd og opparbeides rettigheter i pensjonsordningen i den perioden vedkommende yter sin arbeidsinnsats i annet foretak. Det ble for øvrig vist til at det i reglene om permisjoner vil være tatt tilstrekkelig hensyn til medlemskap i pensjonsordningen for de arbeidstakere som midlertidig er ansatt i annet foretak. Det vises til omtalen på side 68 i proposisjonen.

7.3.2 Departementets vurdering

Departementet viser til at de samme skatterettslige hensyn som nevnt over vil gjøre seg gjeldende for pensjonsordninger etter lov om foretakspensjon, og at reglene for innskuddsordninger og ytelsesordninger bør være like på dette punktet. Det foreslås derfor at bestemmelsen i lov om foretakspensjon § 3-2 første ledd annet punktum oppheves.

7.4 Hvem skal være medlem

Lov om foretakspensjon § 3-3 første ledd lyder:

«Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet følger av regler i loven her med tilhørende forskrifter. Det kan fastsettes lavere alder i regelverket.»

7.4.1 Bakgrunn for lovforslaget

Lov om foretakspensjon er utformet med sikte på at et foretak bare skal ha én pensjonsordning. Lovens § 3-3 første ledd første punktum sier at med visse unntak skal alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år være medlem av denne ordningen. Stortinget ba ved behandlingen av lov om innskuddspensjon Regjeringen om å åpne for adgang til parallelle innskudds- og ytelsesordninger i samme foretak. Dette vil innebære at en del av arbeidstakerne er medlem av en innskuddsordning, mens de øvrige er medlem av en ytelsesordning.

7.4.2 Departementets vurdering

Etter departementets vurdering gir § 3-3 første ledd ikke hjemmel til å åpne for såkalte parallelle ordninger. Departementet anser at det er behov for en mer fullstendig gjennomgang av medlemskapskriteriene i lov om innskuddspensjon og lov om foretakspensjon før det kan foreslås nye lovregler i tråd med Stortingets vedtak. Inntil en slik gjennomgang er foretatt tar departementet sikte på å fastsette foreløpige regler i forskrift. Tilsvarende løsning er lagt til grunn i lov om innskuddspensjon.

På denne bakgrunn foreslår departementet at § 3-3 første ledd endres slik at ordlyden blir den samme som i lov om innskuddspensjon § 4-2 første ledd. Unntak kan dermed fastsettes direkte i forskrift.

7.5 Opptjening av pensjon

Lov om foretakspensjon § 4-2 første ledd lyder:

«I regelverket skal det kreves en tjenestetid i foretaket på minst 30 år, men ikke mer enn 40 år for å ha rett til fulle pensjonsytelser.»

Lov om foretakspensjon § 4-3 første ledd lyder:

«Opptjent pensjon skal til enhver tid utgjøre en så stor del av pensjonsplanens ytelser for medlemmet, som den pensjongivende tjenestetid utgjør i forhold til den tjenestetid som kreves for rett til full pensjon for medlemmet. Tjenestetiden som kreves er her tiden fra opptak i ordningen fram til pensjonsalder, men ikke mindre enn tiden som følger av § 4-2 første ledd.»

Det vises til at bestemmelsene i § 4-2 og § 4-3 i lovforslaget har byttet rekkefølge, jf. kommentarer i særmerknadene til kapittel 4. Omtalen her refererer seg til den opprinnelige versjonen av lov om foretakspensjon, slik den ble vedtatt av Stortinget og sanksjonert 24. mars 2000.

7.5.1 Bakgrunn for lovforslaget

Kredittilsynet tar opp spørsmålet om hvordan bestemmelsen i § 4-2 første ledd skal forstås i relasjon til begrepet «pensjonsplanens ytelser for medlemmet», jf. § 4-3 første ledd første punktum. Etter Kredittilsynets syn må «pensjonsplanens ytelser for medlemmet» forstås slik at det ved fastsettelse av opptjent pensjon skal tas utgangspunkt i de ytelser det enkelte medlem kan oppnå i pensjonsordningen, dersom vedkommende er medlem helt fram til pensjonsalder. For personer som ikke vil kunne oppnå kravet til tjenestetid etter § 4-2 første ledd, vil «pensjonsplanens ytelser for medlemmet» være avkortede pensjonsytelser i forhold til fulle pensjonsytelser.

Kredittilsynet viser videre til at bestemmelsen i § 4-3 om lineær opptjening ble gitt en annen utforming enn utvalgets opprinnelige forslag. Etter Kredittilsynets oppfatning medfører denne omformuleringen at bestemmelsen får utilsiktede virkninger. Kredittilsynet viser til at passusen «(...) men ikke mindre enn tiden som følger av § 4-2 første ledd» i § 4-3 første ledd annet punktum fører til at arbeidstakere som ikke kan oppnå full pensjon etter § 4-2 første ledd, vil opptjene for lite i forhold til intensjonen med bestemmelsen. Kredit-

tilsynet foreslår på denne bakgrunn at § 4-3 utformes i tråd med utvalgets opprinnelige forslag, jf. NOU 1998: 1.

7.5.2 Departementets vurdering

Departementet viser til at omformuleringen av § 4-3 i forhold til arbeidsgruppens opprinnelige forslag blant annet innebar at det ble tatt inn en tilføyelse i et nytt annet punktum som var ment å klargjøre at bestemmelsen i § 4-2 om minste opptjeningsstid for rett til full pensjon gjelder. Departementet slutter seg til Kredittilsynets vurdering av at den formulering bestemmelsen har fått er uheldig i relasjon til bestemmelsens første punktum som definerer hvordan opptjeningen skal skje og hvor stor pensjon medlemmet har opptjent på ethvert tidspunkt i opptjeningsperioden. Intensjonen med bestemmelsen i § 4-3 er at medlemmet hvert år skal opptjene en like stor andel av full pensjon for medlemmer i henhold til pensjonsplanen, som den pensjongivende tjenestetid utgjør i forhold til den tjenestetid som kreves for rett til full pensjon (det lineære opptjeningsprinsipp). Tjenestetiden som kreves for rett til full pensjon er tiden fra opptak i ordningen fram til pensjonsalder, men ikke mindre enn minstekravet til opptjeningsstid for rett til full pensjon som følger av § 4-2 første ledd. Departementet foreslår enkelte presiseringer i lovteksten for å klargjøre ovennevnte forhold.

7.6 Regler for medregning

Etter lov om foretakspensjon § 4-11 kan det i regelverket for pensjonsordningen fastsettes bestemmelser om medregning av tjenestetid og opptjent pensjon fra medlemskap i annen privat pensjonsordning. Medregning av tidligere opptjente rettigheter skal gjennomføres etter reglene i lovens § 4-12. Lovens § 4-12 første til tredje ledd lyder:

«Ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen dersom premiereserven for den pensjon som er opptjent der, er minst like stor som premiereserven ville være i den nye ordningen etter like lang opptjeningsstid. Ved beregningen av premiereserven i den nye ordningen legges de ytelser som gjelder for arbeidstakeren ved opptaket i den nye ordningen til grunn. Er premiereserven fra den tidligere ordningen mindre, avkortes tillegget i tjenestetid forholdsmessig.

Fradraget i pensjonsytelsene settes lik de pensjonsytelser som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen, men ikke mer enn de ytelser i den nye ordningen som svarer til den tidligere tjenestetid.

Foretaket kan likevel beslutte at ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen, og fradraget i pensjonsytelsene lik de pensjonsytelser som vil tilsvare premiereserven fra den tidligere ordningen.»

Det vises til at bestemmelsen i § 4-12 tredje ledd kom inn etter ønske fra et flertall i finanskomitéen i forbindelse med stortingsbehandlingen av lov om foretakspensjon. Bakgrunnen for komitéens forslag var forenklingssyn og hensynet til administrative kostnader.

7.6.1 Bakgrunn for lovforslaget

Kredittilsynet viser til at intensjonen med den nye bestemmelsen i § 4-12 tredje ledd er at foretaket skal kunne velge en forenklet framgangsmåte for fastsettelse av den tjenestetid som skal medregnes. Kredittilsynet har i utgangspunktet ikke noe å bemerke til dette. Imidlertid er Kredittilsynet av den oppfatning at fradraget i pensjonsytelsene, jf. § 4-12 annet ledd, bør fastsettes etter de samme regler, uavhengig av om medregnet tjenestetid fastsettes etter hovedregelen i første ledd eller etter det forenklete prinsipp i tredje ledd. Utformingen av bestemmelsen i tredje ledd vil etter Kredittilsynets oppfatning kunne bevirke at arbeidstakere som går over fra en pensjonsordning med høye pensjonsytelser til en ordning med vesentlig lavere pensjonsytelser ikke vil opptjene pensjonsrettigheter i det hele tatt i den nye ordningen. Dette vil inntreffe når premiereserven fra den tidligere ordningen er større enn engangspremien for fulle pensjonsytelser etter pensjonsplanen i den nye ordningen. Kredittilsynet antar det ikke er tilsiktet at arbeidstaker som går fra en god til en dårligere ordning ikke skal få utstedt særskilt fripolise. Etter Kredittilsynets oppfatning bør derfor bestemmelsen i § 4-12 annet ledd gjelde enten tjenestetiden ved medregning beregnes etter hovedregelen eller etter forenklingsregelen i tredje ledd, og foreslår på denne bakgrunn å endre lovteksten slik at annet og tredje ledd bytter plass, og slik at forenklingsregelen knyttet til beregning av fradrag i pensjonsytelsene i § 4-12 annet komma bortfaller.

Kredittilsynet tar også opp det forholdet at en streng praktisering i samsvar med ordlyden i § 4-12 første ledd tredje punktum kan føre til at tillegget i tjenestetid blir større enn det som svarer til den overførte premiereserve. Kredittilsynet antar at dette ikke er tilsiktet og foreslår at passusen «avkortet forholdsmessig» erstattes med «avkortet slik at det svarer til den overførte premiereserve».

7.6.2 Departementets vurdering

Finansdepartementet viser til at hovedregelen ved medregning er at tjenestetiden skal avkortes forholdsmessig dersom premiereserven knyttet til opptjeningstiden i gammel ordning ikke er tilstrekkelig til å gi tilsvarende tjenestetid i ny ordning. Fradraget i pensjonsytelsene skal settes lik pensjonsytelsene fra den tidligere ordningen, men ikke mer enn de ytelser i den nye ordningen som tilsvarer den tidligere tjenestetid. I de tilfeller premiereserven overstiger den tjenestetid som kan godskrives, skal overskytende midler, herunder midler knyttet til rett til ytelser som ikke kan videreføres i pensjonsordningen, sikres ved fripolise, jf. § 4-13. Etter departementets oppfatning må slik avkorting i tjenestetid skje i forhold til premiereservens størrelse. Departementet anser at det vil være hensiktsmessig å presisere dette i bestemmelsen og slutter seg på denne bakgrunn til Kredittilsynets forslag til endring av lovens § 4-12 første ledd tredje punktum.

Finansdepartementet viser til at § 4-12 tredje ledd som nevnt kom inn etter ønske fra finanskomitéen om å åpne for bruk av en enklere beregningsregel for beregning av tjenestetid og avkorting av ytelser ved medregning. Forenklingen innebærer at et medlem som ved flytting får med seg en premiereserve som ikke er tilstrekkelig til å oppnå tjenestetiden fra gammel ordning, likevel kan få godskrevet tidligere tjenestetid fullt ut i den nye pensjonsordningen. Forenklingen innebærer videre at fradraget i ytelser ved medregning kan set-

tes lik ytelsene i den forrige ordningen, selv om premiereserven ikke er tilstrekkelig til å sikre ytelsene i den nye ordningen.

I de tilfeller premiereserven overstiger det som er nødvendig premiereserve etter den nye ordningen, vil imidlertid arbeidstakere kunne tape rettigheter ved medregning dersom forenklingsregelen benyttes.

Finansdepartementet viser i denne forbindelse til følgende uttalelse fra flertallet i finanskomitéen i innstillingen til lov om foretakspensjon, jf. Innst.O. nr. 50 (1999-2000) vedrørende bakgrunnen for forslaget til en forenklet regel ved medregning:

«Flertallet viser (...) til at (...) § 4-12 vil kunne innebære store administrative kostnader i forhold til de som regel marginale overskudd som sikres gjennom fripolise.»

Etter departementets oppfatning vil de overskudd som genereres i mange tilfeller kunne være betydelige og medføre at arbeidstakere kan tape forholdsvis store rettigheter ved medregning etter forenklingsregelen. Departementet legger til grunn at dette neppe har vært tilsiktet fra finanskomitéens side. Departementet viser til at det i lov om foretakspensjon gjennomgående er lagt stor vekt på å forhindre at arbeidstakere skal tape rett til opptjent pensjon.

Av loven § 4-11 tredje ledd første punktum følger det at det i regelverket for en pensjonsordning skal fastsettes som vilkår for medregning at midler knyttet til pensjon opptjent på grunnlag av tidligere tjenestetid i annet foretak blir overført til pensjonsordningen. Videre følger det av § 4-13 tredje punktum at det ikke skal foretas medregning av tidligere rettigheter dersom et medlem ikke samtykker til slik overføring av premiereserve. Etter departementets oppfatning kan disse bestemmelsene bidra til å forhindre utilsiktede virkninger av forenklingsregelen i § 4-12 tredje ledd, ved at medlemmer som ser at de vil tape rettigheter ved medregning, velger å ikke gi sitt samtykke til overføring av premiereserve slik at medregning ikke kan gjennomføres. Imidlertid kan det etter departementets oppfatning ikke forventes at det enkelte medlem har så god innsikt i disse problemstillingene at en gjennom dette sikrer at medlemmer ikke taper rett til opptjent pensjon. Medlemmet er neppe automatisk sikret å få tilstrekkelig informasjon til å kunne avgjøre hvorvidt medregning av tidligere rettigheter vil være til gunst for vedkommende eller ikke.

Departementet finner grunn til å påpeke at den foreslåtte endringen kan medføre at forenklingsregelen i § 4-12 tredje ledd ikke lenger vil være like anvendelig, fordi det etter endringen likevel må foretas beregninger av ytelsene ved medregning av tidligere tjenestetid etter hovedregelen i lov om foretakspensjon § 4-12 annet ledd. Etter departementets syn bør imidlertid hensynet til at forsikringstakere ikke skal tape rett til allerede opptjente rettigheter veie tyngst i denne vurderingen.

I lys av dette foreslår departementet at det gjøres endringer i lovens § 4-12 som foreslått av Kredittilsynet.

7.7 Grense for samlede pensjonsytelser

Lov om foretakspensjon § 5-7 første ledd lyder:

«Pensjonsytelsene skal fastsettes slik at de samlede pensjonsytelser fra pensjonsordningen og beregnet folketrygd for hvert medlem ikke vil overstige:

- a) 100 prosent av medlemmets lønn inntil 6 G, og
- b) 70 pst. av den del av medlemmets lønn som ligger mellom 6 G og 12 G, og
- c) 0 pst. av den del av medlemmets lønn som overstiger 12 G.»

7.7.1 Bakgrunn for lovforslaget

Lovdata har pekt på at ordet «prosent» er skrevet på to ulike måter i bestemmelsen.

7.7.2 Departementets vurdering

Departementet foreslår å endre § 5-7 bokstav b og c slik at skrivemåten «prosent» benyttes. Dette er i tråd med hvordan ordet er skrevet andre steder i loven.

7.8 Barne- og ektefellepensjon

I lov om foretakspensjon kapittel 7 er det fastsatt regler for pensjon til etterlatte. Regelverket for pensjonsordningen kan inneholde bestemmelser om barnepensjon og ektefellepensjon. Loven § 7-1 første ledd lyder:

«Barnepensjonen skal løpe fra medlemmets død og skal senest opphøre når barnet fyller 21 år. Er barnet blitt ufør før opphørstidspunktet, utbetales barnepensjon så lenge uførheten varer».

Loven § 7-2 annet ledd lyder:

«Ektefellepensjon skal løpe fra medlemmets død og skal opphøre senest ved ektefellens død. Det kan i regelverket fastsettes at ektefellepensjonen skal opphøre når det er utbetalt ektefellepensjon i minst 10 år. Dersom det også utbetales barnepensjon, skal ektefellepensjon likevel løpe inntil retten til barnepensjon opphører».

7.8.1 Bakgrunn for lovforslaget

Kredittilsynet viser til at det av § 7-1 annet ledd framgår at dersom barnet er blitt ufør før opphørstidspunktet, utbetales barnepensjon så lenge uførheten varer. Videre vises det til en bestemmelse i § 7-2 annet ledd som sier at dersom det utbetales barnepensjon, skal ektefellepensjon løpe inntil retten til barnepensjon opphører. Etter Kredittilsynets oppfatning kan disse reglene forstås slik at ektefellepensjon skal løpe like lenge som barnepensjonen, selv om det i regelverket er fastsatt at ektefellepensjonen skal være opphørende. Kredittilsynet mener at det i lys av dette bør vurderes å gi § 7-2 annet ledd tredje punktum følgende tilføyelse: «dog ikke lenger enn til opphørstidspunktet for barnepensjon etter § 7-1 annet ledd.»

7.8.2 Departementets vurdering

Finansdepartementet viser til at hovedregelen etter § 7-2 annet ledd er at ektefellepensjon skal løpe til ektefelles død. I regelverket kan det likevel fastsettes

at ektefellepensjon skal være opphørende, men den skal uansett løpe i minst 10 år. Dersom det utbetales barnepensjon til barn som den etterlatte faktisk forsørger skal utbetalingstiden imidlertid forlenges. Departementet slutter seg til Kredittilsynets vurdering av at lovgivers intensjon ikke kan ha vært at ektefellepensjon skal fortsette å løpe *etter* barnet er 21 år, selv om barnet er uført. Departementet foreslår på denne bakgrunn å endre § 7-2 annet ledd som foreslått av Kredittilsynet. Departementet viser til at det bør framgå av bestemmelsen at ektefellepensjon som er fastsatt med opphørende virkning, men som fortsetter å løpe utover opphørstidspunktet fordi det utbetales barnepensjon, opphører senest på opphørstidspunktet for barnepensjon etter § 7-1 annet ledd, det vil si senest når barnet fyller 21 år. Etter departementets oppfatning løses dette enklest ved å ta inn en henvisning til § 7-1 annet ledd første punktum i den nevnte lovbestemmelsen.

7.9 Særregler for pensjonskasser

I lov om foretakspensjon § 8-6 annet ledd heter det:

«Vedtektene for en pensjonskasse kan fastsette at en del av overskuddet etter § 8-1 i lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1998 nr. 39, skal tilbakeholdes i pensjonskassen».

7.9.1 Bakgrunn for lovforslaget

Kredittilsynet viser til at årstallet i angivelsen av lov om forsikringsvirksomhet uriktig er satt til 1998.

7.9.2 Departementets vurdering

Korrekt henvisning i lov om foretakspensjon § 8-6 annet ledd skal være til lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1988 nr. 39, og departementet foreslår å endre bestemmelsen i tråd med dette.

8 Endring i forsikringsvirksomhetslovens bestemmelser om forsikringsfond

8.1 Gjeldende rett

Etter gjeldende bestemmelse i lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet (forsikringsvirksomhetsloven) § 8-2 annet ledd skal de forsikringstekniske avsetningene beregnes utfra en prospektiv metode, det vil si en metode basert på kontantverdien av fremtidige betalingsstrømmer. Etter tredje livsforsikringsdirektiv artikkel 18 skal EØS-medlemsstatene fastsette regler som sikrer tilstrekkelige avsetninger. Hovedregelen etter direktivet er at avsetninger skal foretas på bakgrunn av en «tilstrekkelig forsiktig prospektiv aktuar metode». Direktivet åpner imidlertid for å tillate anvendelse av en retrospektiv metode, dersom det kan godtgjøres at de forsikringstekniske avsetninger som følger av metoden, ikke er lavere enn de som følger av en prospektiv metode som er tilstrekkelig forsiktig, eller dersom det ikke er mulig å anvende en prospektiv metode for vedkommende avtaletype. Avsetninger etter en retrospektiv metode baserer seg på kontantverdien av betalingsstrømmer siden tegningstidspunktet.

8.2 Bakgrunnen for lovforslaget

Finansdepartementet viser til at det har blitt reist spørsmål ved anvendelsen av prospektiv metode for livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti. En prospektiv avsetningsmetode baserer seg på at avsetninger beregnes på grunnlag av fremtidige forpliktelser. For livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti er denne metoden ikke anvendbar fordi fremtidige forpliktelser i dette tilfellet ikke *kan* beregnes. For slike forsikringer må avsetninger i stedet foretas etter en retrospektiv metode, hvilket innebærer at forsikringsfondet til enhver tid tilsvare verdien av forsikringstakernes andeler. Avsetninger etter retrospektiv metode synes dermed ikke forenlig med forsikringsvirksomhetsloven § 8-2 annet ledd.

8.3 Høringsinstansenes merknader

Finansdepartementet sendte 16. desember 1999 på høring forslag om en tilføyelse i forsikringsvirksomhetsloven § 8-2 annet ledd som åpner for bruk av retrospektiv beregningsmetode for avsetninger i livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti. Forslaget ble sendt til Justisdepartementet, Kredittilsynet, Norske Pensjonskassers Forening, Den norske Aktuarforening og Finansnæringens Hovedorganisasjon. Justisdepartementet og Norske Pensjonskassers Forening oppga at de ikke hadde merknader til forslaget.

Finansnæringens Hovedorganisasjon og Den norske Aktuarforening tok i høringsrunden til orde for at adgangen til å benytte en retrospektiv beregningsmetode for avsetninger til forsikringsfondet burde favne videre og også omfatte livsforsikring *med* avkastningsgaranti, samt kontoprodukter i tradi-

sjonelle livselskaper. Finansnæringens Hovedorganisasjon og Den norske Aktuarforening foreslo på denne bakgrunn at tillegget i § 8-2 annet ledd ble gitt en ordlyd som åpner for at «annen forsikringsmatematisk akseptert metode kan benyttes, såfremt forsikringsfondet beregnet etter en slik metode ikke blir lavere enn beregnet etter en prospektiv metode, eller om denne metoden ikke kan benyttes for angjeldende forsikring». Finansnæringens Hovedorganisasjon foreslo alternativt en ordlyd som ligger nært opp til den ordlyd som er benyttet i tredje livsforsikringsdirektiv.

Kredittilsynet pekte i sin høringsuttalelse på at den prospektive reserveberegningemetode er anvendelig for alle typer livsforsikring, med unntak av for livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti. Etter Kredittilsynets oppfatning vil den foreslåtte utformingen av lovens regler være hensiktsmessig for alle produkter på det norske markedet.

8.4 Departementets vurdering

Finansdepartementet legger til grunn at høringsforslaget ivaretar fondsforsikringsselskaperens mulighet til å benytte en retrospektiv metode for beregning av avsetninger knyttet til avtaler om livsforsikring med investeringsvalg i de tilfeller avsetningskravet ikke kan beregnes på bakgrunn av en prospektiv metode. Departementet legger til grunn at forsikringsforpliktelsen art vil være avgjørende for om en slik prospektiv metode kan og skal anvendes. Etter departementets vurdering kan en slik prospektiv metode anvendes dersom institusjonen har avgitt avkastningsgaranti. Departementet legger videre til grunn at den prospektive metoden kan anvendes i ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg, jf. både at forslaget forutsetter avsetninger etter et beregningsgrunnlag og at fondsforsikringsselskapet etter forslaget har et ansvar overfor de forsikrede basert på dette beregningsgrunnlaget. Det vises til nærmere omtale av ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg i kapittel 5.

Finansdepartementet har ikke funnet det hensiktsmessig direkte å benytte ordlyden i tredje livsforsikringsdirektiv, slik Finansnæringens Hovedorganisasjon alternativt foreslår. Dette henger blant annet sammen med hvordan det norske forsikringsregelverket er bygget opp. Ved en direkte implementering av ordlyden i tredje livsforsikringsdirektiv, som åpner for bruk av retrospektiv beregningemetode, ville en etter Finansdepartementets oppfatning måtte vurdere å endre også § 8-2 annet ledd første punktum (hovedregelen). Etter Finansdepartementets syn er det på det nåværende tidspunkt ikke hensiktsmessig å gjøre mer omfattende endringer i dette regelverket enn det som anses nødvendig i forhold til å sikre mulighet til å etterleve avsetningskravene for alle forsikringstyper. Det vises i denne forbindelse til at Banklovkomisjonen for tiden arbeider med gjennomgang av virksomhetsreglene for forsikring.

Finansdepartementet viser også til at retrospektiv metode etter tredje livsforsikringsdirektiv kun kan tillates benyttet dersom forsikringsfondet beregnet etter denne metoden ikke blir lavere enn beregnet etter en prospektiv metode. Dette innebærer etter departementets oppfatning at i de tilfeller forsikringsfondet *kan* beregnes etter prospektiv metode, må slik beregning gjennomføres for å kunne avgjøre hvilken beregningemetode som gir høyest

resultat. Direktivteksten er dessuten utformet slik at medlemsstatene avgjør om det skal fastsettes regler som åpner for bruk av retrospektiv metode under de forutsetninger direktivet angir. Etter departementets syn innebærer høringsforslaget således ikke noen innstramming i forhold til ordlyden i tredje livsforsikringsdirektiv. Det vises til at slik implementering i alle tilfelle må tilpasses den samlede norske lovgivningen, innenfor det spillerom direktivet gir.

Finansdepartementet legger til grunn at lovendringen er en rent teknisk endring som nødvendiggjøres av at det i dag tilbys forsikringsprodukter på det norske markedet som ikke gir garanterte ytelser, hvilket medfører at avsetningene til forsikringsfondet ikke *kan* foretas i henhold til gjeldende bestemmelse i forsikringsvirksomhetsloven. Departementet legger til grunn at forslaget til bestemmelse om bruk av retrospektiv metode som ble sendt på høring er i tråd med bestemmelsen i tredje livsforsikringsdirektiv. Finansdepartementet foreslår på denne bakgrunn å endre forsikringsvirksomhetsloven § 8-2 annet ledd i tråd med høringsforslaget.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Hovedlinjene i departementets forslag er at foretakspensjon skal utvides til å omfatte et nytt opptjeningsalternativ for alderspensjon, kalt engangsbetalt foretakspensjon, og at ytelsesbasert foretakspensjon skal kunne opprettes med investeringsvalg.

Økonomiske konsekvenser

Forslaget om adgang til å opprette *engangsbetalt foretakspensjon* innebærer, ved siden av ytelsesbasert foretakspensjon og innskuddspensjon i arbeidsforhold, en tredje form for erverv av rettigheter for alderspensjon i private, foretaksopprettede ordninger opprettet med skattestimuli. På mange måter representerer engangsbetalt foretakspensjon en mellomvariant mellom ytelsesbasert foretakspensjon og innskuddspensjon i arbeidsforhold. Fordi det er dødelighetsarv i ordningen vil engangsbetalt pensjon være mindre utgiftskrevende for foretaket enn en innskuddspensjon som sikter mot samme pensjonsytelser. Dette fører isolert sett til at pensjon fra engangsbetalt pensjon framstår som mindre fradragskrevende enn pensjon fra tilsvarende ordning med innskuddspensjon. Denne virkningen er imidlertid usikker, bl.a. fordi dødelighetsarven kan tas ut i form av høyere pensjonsutbetalinger, innenfor de rammer regelverket setter.

Engangsbetalt foretakspensjon vil være et alternativ til ytelsesbasert foretakspensjon og innskuddspensjon for foretak som ønsker å opprette pensjonsordning for sine ansatte. I slike tilfeller vil ikke den totale utbredelsen bli påvirket. Hvis ordningen også får foretak som ellers ikke ville ha opprettet tjenestepensjonsordninger til å gjøre dette, vil totalomfanget øke, og dermed også den totale skattefavouriseringen. Departementet har ikke holdepunkter for å tallfeste denne effekten. Det vises for øvrig til Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) for en drøfting av skattemessige forhold.

Forslaget til *enkelte andre endringer i lov om foretakspensjon* omfatter i hovedsak rene tekniske endringer uten vesentlige økonomiske konsekvenser.

Forslaget om *investeringsvalg i ytelsesbasert foretakspensjon* innebærer at forventet avkastning og risiko knyttet til forvaltningen av midlene kan endres i forhold til det som gjelder i dag. Fører forslaget til økt forventet avkastning på midlene, vil foretakets forventede kostnader til ordningen reduseres, ved at en større del av årets premie kan betales fra premiefondet. Forventet premiebetaling fra foretaket vil bli tilsvarende redusert. For myndighetene vil dette innebære at de framtidige forventede fradrag i tilknytning til ordningen reduseres. Isolert sett vil dette bidra til mindre bortfall av skatteproveny.

Økt forventet avkastning i ytelsesbaserte ordninger vil neppe kunne oppnås uten økt risiko. Det tilligger foretaket og institusjonen å foreta disse avveiningene. Dersom slike investeringsporteføljer opprettes, vil medlemmenes opptjente pensjon være sikret av institusjonen på samme måte som i tilsvarende ytelsesbaserte ordninger uten investeringsvalg. Det følger av lovforslaget at foretaket og institusjonen må bære denne risikoen. Dersom foretaket

eventuelt ikke er i stand til å gjøre opp for de tap som måtte oppstå, innebærer forslaget at institusjonen vil måtte bære tapet. Det antas derfor at adgangen til å forvalte premiereserven for alderspensjon med investeringsvalg i ytelsesbaserte ordninger, kan innebære kostnader for institusjonen i enkelte isolerte tilfeller. Det må imidlertid antas at institusjonen tar seg betalt for slik risiko, og at forslaget ikke vil ha større økonomiske konsekvenser for institusjonene sett i et lengre perspektiv.

Finansdepartementet legger til grunn at forslaget til *endring i forsikringsvirksomhetslovens bestemmelser* om forsikringsfond er en presisering av gjeldende praksis når det gjelder avsetninger til forsikringsfondet for livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti, og at endringen ikke vil ha økonomiske konsekvenser for forsikringsselskapene eller for tilsynsmyndighetene.

Administrative konsekvenser

Departementet viser til at engangsbetalt foretakspensjon og ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg er nye produkter, og at det i denne sammenheng vil kunne oppstå behov for gjennomgang og eventuelt justering av enkelte forskrifter. Det vil også kunne være behov for veiledning i forhold til det nye regelverket. Dette kan medføre noe økt ressursbruk hos tilsyns- og skattemyndighetene, særlig i en overgangsperiode. Også departementet vil, spesielt i overgangsperioden, få oppgaver knyttet til fastsettelse av forskrifter og forvaltningen av det nye lovverket. Eventuelt økte utgifter for Kredittilsynet vil bli utlignet på tilsynsenhetene.

Forslaget til *enkelte andre endringer i lov om foretakspensjon* omfatter i hovedsak rene tekniske endringer uten vesentlige administrative konsekvenser.

Finansdepartementet legger til grunn at forslaget til *endring i forsikringsvirksomhetslovens bestemmelser* om forsikringsfond er en presisering av gjeldende praksis når det gjelder avsetninger til forsikringsfondet for livsforsikring med investeringsvalg uten avkastningsgaranti, og at endringen ikke vil ha administrative konsekvenser for forsikringsselskapene eller for tilsynsmyndighetene.

10 Merknader til de enkelte bestemmelser

10.1 Merknader til endringer i lov om foretakspensjon

Til kapittel 1 Virkeområde. Definisjoner

Til § 1-2

Ny **bokstav i** definerer ytelsesbasert alderspensjon. Det er henvist til § 5-2 første ledd bokstav a, b og c om alderspensjonens størrelse. Det er knyttet dødsrisiko til retten til ytelsesbasert pensjon. Nivået på pensjonsytelsene framgår av pensjonsplanen som er en del av regelverket. Med regelverket siktes det til den privatrettslige avtalen mellom institusjonen og foretaket som angitt i § 1-2 første ledd bokstav b. I lovverket stilles det visse krav til det privatrettslige regelverket. Se blant annet forslaget til § 2-8 om foretakets informasjonsplikt og § 3-1 om krav til regelverket. Det vises også til lov 16. juni 1989 nr. 69 om forsikringsavtaler (forsikringsavtaleloven) kapittel 11 om forsikringssselskapets og pensjonskassens informasjonsplikt og § 19-2 om krav til forsikringsavtalen.

Ny **bokstav j** definerer engangsbetalt alderspensjon. I definisjonen er det vist til § 5-2 annet ledd som angir systemet for opptjening av engangsbetalt alderspensjon. Alderspensjonen er et forsikringsprodukt med dødelighetsarv og kan bare opprettes i livsforsikringsselskap eller pensjonskasse.

Ny **bokstav k** definerer innskuddspremie. Det skal framgå av regelverket at foretaket plikter å betale innskuddspremie til forsikringsselskapet eller pensjonskassen på vegne av de enkelte medlemmer.

Ny **bokstav l** definerer innskuddspremieplan. Innskuddspremieplanen er en del av pensjonsplanen som igjen er en del av regelverket for pensjonsordningen. Innskuddspremieplanen fastlegger beregningsreglene for størrelsen på de årlige innskuddspremier, og skal også angi hvorvidt avkastningen på premiereserven for alderspensjon skal tilføres de forsikrede og gi grunnlag for økning av ytelsene, eller overføres til premiefondet. Innskuddspremieplanen knytter seg kun til nivået på den alderspensjon foretaket skal sikre arbeidstakerne, og ikke til eventuelle ytterligere risikopremier for uføre- og etterlattedekninger.

Til kapittel 2 Opprettelse av pensjonsordninger

Til § 2-1

Annet ledd annet punktum suppleres slik at foretaket kan opprette ordning med pensjon etter lovens kapittel 6 og 7. Dette innebærer at alderspensjonen i en *pensjonsordning* kan opprettes i en institusjon som angitt i § 1-1 annet ledd, og at uførepensjon, premiefritak og etterlappensjon kan sikres i en annen pensjonsinnretning. Dette vil være aktuelt hvis det knyttes investeringsvalg til forvaltning av premiereserven for alderspensjon, og gjelder uten hensyn til om pensjonsordningene skal omfatte både uføre- og etterlatteytelser eller bare en av delene. **Tredje ledd** angir lovens tosporede system. Lov om foretakspen-

sjon gir foretaket adgang til å opprette ytelsesbasert og engangsbetalt ordning for alderspensjon. Loven stenger ikke for at enkelte arbeidstakere er medlem av en ytelsesbasert ordning, mens andre er medlem av en engangsbetalt ordning. Foreløpig er det ikke åpnet for at en arbeidstaker er medlem av flere ordninger, jf. kapittel 2.5.

Opprinnelig tredje ledd blir nytt **fjerde ledd**.

Til § 2-3

Første ledd er noe endret. Etter første punktum skal pensjonsplanen i ordningen angi vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene. Annet punktum fastsetter at en engangsbetalt pensjonsordning må inneholde en innskuddspremieplan. I bestemmelsen vises det til de nærmere bestemmelsene om utformingen av innskuddspremieplanen i § 5-2 fjerde ledd.

Annet ledd bygger på tidligere første ledd annet punktum. Det innføres et unntak fra kravet om at opptjente ytelser etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikringsselskapet eller pensjonskassen for det tilfelle at det ved engangsbetalt alderspensjon er knyttet individuelt investeringsvalg til premiereserven, jf. § 11-2. Ved slik forvaltning bærer det enkelte medlem risikoen for resultatet av forvaltningen av investeringsporteføljen, og størrelsen av denne ved nådd pensjonsalder vil bli bestemmende for ytelsesnivået. Dette framgår for øvrig eksplisitt av definisjonen av opptjent pensjon i § 4-2 annet ledd.

Tidligere annet ledd blir nytt **tredje ledd**.

Til § 2-4

Tidligere første ledd anses som overflødig og foreslås opphevet. Overskriften endres noe som følge av dette. Regelen følger av pensjonskasseforskriften. Tidligere annet ledd blir nytt **første ledd**. Etter gjeldende regler skal foretak som har en pensjonsforsikring som omfatter 15 eller flere medlemmer opprette en styringsgruppe. Ordet pensjonsforsikring foreslås byttet ut med pensjonsordning, som i denne sammenheng er et mer dekkende begrep. Det vil være det samlede antallet personer i ordningen som avgjør om det skal opprettes en styringsgruppe også når pensjonsordningen er opprettet i en pensjonskasse. Ordninger for alders- og evt. etterlattpensjon ses i sammenheng selv om de kan være opprettet i ulike institusjoner, og det er derfor ikke nødvendig å opprette egne styringsgrupper for ordninger organisert etter § 2-1 annet ledd annet punktum. Styringsgruppens mandat omfatter i tilfelle også eventuell uføre- og etterlattpensjon.

Tidligere tredje ledd blir **annet ledd**.

Til § 2-5

I **tredje ledd** foreslås det en språklig endring. Endringen har ingen betydning for innholdet i bestemmelsen. Forslaget er nærmere omtalt i de alminnelige merknadene punkt 7.2.

Til § 2-8

Bestemmelsen om informasjon til arbeidstakerne i § 2-8 er ny, og vil få virkning både for ytelsesbaserte og engangsbetalte ordninger. Bestemmelsen tilsvarende § 2-7 i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold. **Første ledd** pålegger foretaket en plikt til å informere om pensjonsordningen. Foretakets informasjonsplikt retter seg mot arbeidstakerne, dvs. de ansatte, og også arbeidstakere som ikke er medlemmer har krav på informasjon. Arbeidstakerne skal gis en skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsordningen. Det skal legges vekt på at arbeidstakerne skal få et godt bilde av medlemmenes rettigheter, premiene og hvilken alderspensjon disse kan ventes å føre til. Det skal gis tilsvarende informasjon om forsikringer som gir uføreytelser eller ytelser til etterlatte.

Etter **annet ledd** skal arbeidstakerne motta skriftlig opplysning om endringer i regelverket. Dette gjelder likevel bare dersom endringene er av betydning.

Med hjemmel i **tredje ledd** kan Kongen fastsette nærmere regler om hvordan informasjonen etter første og annet ledd skal gis, og eventuelt fastsette bestemmelser om at det skal gis ytterligere informasjon.

*Til kapittel 3 Medlemskap i pensjonsordningen**Til § 3-2*

Første ledd annet punktum foreslås opphevet. Forslaget er nærmere omtalt i de alminnelige merknadene punkt 7.3.

Til § 3-3

Første ledd første punktum endres slik at unntak fra lovens hovedbestemmelse kan fastsettes direkte i forskrift. Bestemmelsen får etter endringen samme ordlyd som i lov om innskuddspensjon § 4-2 første ledd. Forslaget er nærmere omtalt i de alminnelige merknadene punkt 7.4.

Til § 3-9

Nytt **fjerde ledd** unntar ordning med engangsbetalt alderspensjon fra bestemmelsene i annet og tredje ledd. Unntaket fra annet ledd innebærer at retten til medlemskap i engangsbetalte pensjonsordninger for eldre nyansatte arbeidstakere med mindre enn ti år igjen til pensjonsalder, er regulert som for øvrige nyansatte arbeidstakere.

Til § 3-11

Annet ledd, om at arbeidstaker som har nådd pensjonsalder ikke har rett til alderspensjon i samme forhold som vedkommende mottar lønn fra foretaket, foreslås opphevet. Bestemmelsen foreslås innarbeidet i § 5-1 tredje ledd.

Til kapittel 4 Opptjening av pensjon

Lovens kapittel 4 om opptjening av pensjon deles inn i fem underkapitler, mot tidligere fire, ved at det før § 4-3 settes inn en ny underkapittel tittel «II Ytelses-

basert pensjon». Etterfølgende underkapitler omnummereres i tråd med dette. Rekkefølgen på paragrafene om opptjent pensjon og krav til tjenestetid (§ 4-3 og § 4-2) byttes om, slik at bestemmelsene om opptjent pensjon blir stående under underkapittel I Alminnelige regler, og bestemmelsen om krav til tjenestetid blir stående under underkapittel II Ytelsesbasert pensjon.

Til § 4-2

Bestemmelsen bygger på tidligere § 4-3.

Paragrafens overskrift er endret fra lineær opptjening til opptjent pensjon.

Første ledd beskriver det lineære opptjeningsprinsippet, og svarer til tidligere § 4-3. Bestemmelsen foreslås presisert, slik at det tydelig framgår av lovteksten hva opptjent pensjon er i henhold til det lineære opptjeningsprinsipp. Bestemmelsen fastsetter at opptjent pensjon for et medlem til enhver tid skal utgjøre en så stor del av full pensjon for medlemmet i henhold til pensjonsplanen som den pensjongivende tjenestetid utgjør i forhold til den tjenestetid som kreves for rett til full pensjon. Tjenestetiden som kreves for rett til full pensjon er tiden fra opptak i ordningen fram til pensjonsalder, men likevel ikke mindre enn kravet til opptjeningstid for rett til full pensjon etter § 4-3 første ledd (tidligere § 4-2). De foreslåtte presiseringene innebærer således også en klargjøring av forholdet mellom § 4-2 og § 4-3.

Forslaget er nærmere omtalt i de alminnelige merknadene punkt 7.5.

Ordet ytelsesbasert er føyd til i bestemmelsen for å poengtere at bestemmelsen ikke gjelder for engangsbetalt alderspensjon.

Annet ledd definerer opptjent alderspensjon i en ordning med engangsbetalt alderspensjon. Etter **annet ledd første punktum** skal opptjent alderspensjon i en engangsbetalt ordning til enhver tid utgjøre summen av de rettigheter medlemmet har ervervet i samsvar med regelverket og beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen. Regelverket inneholder ordningens pensjonsplan, herunder innskuddspremieplanen, jf. § 2-3. Etter § 2-3 annet ledd består retten til alderspensjon i ordninger uten investeringsvalg av garanterte pensjonsytelser. «Summen av de rettigheter til pensjon som medlemmet har ervervet» forstås i slike ordninger som summen av de pensjonsytelser som medlemmet er garantert.

I **annet ledd annet punktum** presiseres at midler tilført som avkastning til medlemmet hvert år skal benyttes som engangspremie for forhøyelse av opptjent pensjon. Slik forhøyelse av opptjent pensjon, altså garanterte eller beregningsmessige pensjonsytelser, jf. ovenfor, forutsetter at medlemmet tilføres midler ut over det som er lagt til grunn i beregningsgrunnlaget.

Første punktum gjelder også for ordning med individuelt investeringsvalg. Opptjent pensjon i slik ordning består imidlertid ikke av garanterte ytelser. I **annet ledd tredje punktum** angis det at opptjent pensjon i ordning med individuelt investeringsvalg ikke skal overstige den rett til pensjon som etter beregningsgrunnlaget for ordningen motsvarer det beløp som pensjonskontoen til enhver tid viser. Også i slike ordninger defineres derfor opptjent pensjon i forhold til framtidige pensjonsytelser. Bestemmelsen innebærer således at også ordninger med individuelt investeringsvalg skal fastsette en diskonteringsrente for beregning av opptjent pensjon. Denne diskonterings-

renten vil imidlertid være en beregningsmessig størrelse som ikke gjenspeiler en tilsvarende økonomisk forpliktelse for foretaket eller institusjonen. Opp-tjent pensjon i slike ordninger vil således over tid kunne variere også som følge av at avkastningen på investeringsporteføljen blir lavere enn beregningsmessig lagt til grunn.

Til § 4-4

I første ledd annet punktum, som gjelder tjenestetid og deltidsstilling, foreslås det inntatt en henvisning til kravet om full tjenestetid i ytelsesbasert ordning, jf. § 4-3 første ledd.

Til § 4-5

I første og annet ledd foreslås tatt inn henvisning til § 4-3 om kravet om full tjenestetid i ytelsesbasert ordning.

Tidligere tredje ledd, om omregning av pensjon for arbeidstakere som har nådd pensjonsalder, men som er ansatt i annet foretak, og som krever tilbakeholdelse av pensjon, foreslås opphevet. Bestemmelsen innarbeides i § 5-1 tredje ledd annet og tredje punktum, hvor den også vil få anvendelse for engangsbetalt alderspensjon.

Til § 4-7

Første ledd annet punktum er ny, og innebærer at det skal utstedes fripolise for premiereserve for alderspensjon for medlem som slutter i foretaket med rett til straks begynnende alderspensjon når ordningen har individuell investeringsportefølje. Hensikten med bestemmelsen er å sikre at medlemmene i utbetalingsperioden kan oppnå en garantert alderspensjon, noe som fordrer overføring fra individuelt investeringsvalg til forvaltning i ordinært livsforsikringselskap. Slik overføring er imidlertid ikke pliktig.

Til § 4-9

Det foreslås et nytt **annet ledd annet punktum** som svarer til lov om innskuddspensjon § 6-5 tredje ledd. Bestemmelsen gjelder kun engangsbetalt alderspensjon.

Til § 4-11

Tredje ledd tredje punktum viser nå til § 4-3 annet ledd i stedet for som tidligere § 4-2 annet ledd.

Til § 4-12

Paragrafen inneholder nærmere regler for hvordan medregning skal foretas.

I første ledd tredje punktum foreslås det å ta inn en presisering om at avkorting av tillegg i tjenestetid ved medregning skal svare til den overførte premiereserven.

Det foreslås å stryke nåværende **tredje ledd, annet komma** som fastsetter at fradraget i pensjonsytelsene kan settes lik de pensjonsytelser som vil til-

svare premiereserven fra den tidligere ordningen. Endringen er nødvendig for å sikre at medlemmer ikke risikerer å tape rett til opptjent pensjon dersom medregning praktiseres etter forenklingsregelen i § 4-12 tredje ledd og ikke etter hovedreglene for medregning, jf. § 4-12 første og annet ledd.

Det foreslås videre som en rent teknisk tilpasning å endre rekkefølgen på § 4-12 annet og tredje ledd, slik at nåværende tredje ledd blir annet ledd.

Forslagene er nærmere omtalt i de alminnelige merknadene punkt 7.6.

Til kapittel 5 Alderspensjon

Kapitlet er redigert i fem avsnitt. Bestemmelsene i nytt avsnitt IV (§§ 5-10 til § 5-12) er uten endringer flyttet fra lovens kapittel 11 (§§ 11-2 til 11-4).

Til § 5-1

Det foreslås nytt **tredje ledd**. Første punktum tilsvarende tidligere § 3-11 annet ledd. Annet og tredje punktum tilsvarende tidligere § 4-5 tredje ledd.

Til § 5-2

Første ledd «Alderspensjoner» foreslås byttet ut med «Ytelsesbasert alderspensjon». Dette for å klargjøre at bokstav a, b og c kun gjelder ytelsesbasert alderspensjon og ikke engangsbetalt alderspensjon. Det foreslås et nytt **annet ledd** som angir størrelsen på engangsbetalt alderspensjon. Den endelige størrelsen på engangsbetalt alderspensjon kan ikke fastsettes på samme måte som for ytelsesbasert alderspensjon, slik at annet ledd i stedet angir metoden for opptjening av pensjon i en engangsbetalt pensjonsordning.

Annet ledd blir nytt **tredje ledd**. Tredje ledd første punktum er språklig noe endret.

Fjerde ledd er nytt og angir at innskuddspremieplanen skal utformes i samsvar med lov om innskuddspensjon kapittel 5. Planen skal angi hvor mye av årets avkastning på medlemmets premiereserve som skal benyttes som engangspremie for ytterligere pensjonsopptjening, jf. for øvrig også § 4-2 annet ledd om opptjent pensjon i engangsbetalt ordning.

Til § 5-7

I **første ledd bokstav b og c** foreslås det en språklig endring. Endringen har ingen betydning for innholdet i bestemmelsen. Forslaget er nærmere omtalt i de alminnelige merknadene punkt 7.7.

Til § 5-8

Første ledd er nytt og svarer til lov om foretakspensjon § 11-1. Bestemmelsen presiserer at regulering av pensjonsytelsene skal skje ved endring av pensjonsplanen, jf. forslaget § 2-3 første ledd.

Tidligere første ledd blir nytt **annet ledd** og tidligere annet ledd blir nytt **tredje ledd**.

Til § 5-9

Overskriften er endret for å vise at bestemmelsen kun gjelder ytelsesbasert pensjon og ikke engangsbetalt alderspensjon.

Til § 5-10

Bestemmelsen svarer til tidligere § 11-2.

Til § 5-11

Bestemmelsen svarer til tidligere § 11-3.

Til § 5-12

Bestemmelsen svarer til tidligere § 11-4.

Til § 5-13

Etter **første ledd** kan årlig utbetaling av alderspensjon ikke overstige differansen mellom:

- a) 10,2 G, som er lik summen av 100 prosent av 6 G og 70 prosent av differansen mellom 12 G og 6 G, og
- b) beregnet folketrygd etter lov om foretakspensjon § 5-5 for lønn lik 12 G, der grunnpensjonen settes til grunnbeløpet.

Bestemmelse med tilsvarende innhold er gitt i lov om innskuddspensjon § 7-3 fjerde ledd. I en engangsbetalt ordning vil utbetalingsperiodens varighet være en del av forsikringsavtalen og regelverket for ordningen. Etter **annet ledd** skal utbetalingsperioden likevel forlenges for medlemmet dersom årlig alderspensjon blir høyere enn fastsatt i første ledd. Det må da foretas en forsikringsteknisk omregning av pensjonen. Bestemmelse med tilsvarende innhold er gitt i lov om innskuddspensjon i arbeidsforhold § 7-3 femte ledd. Forvaltes premiereserven med individuelt investeringsvalg, vil pensjonsytelsene normalt ikke være garantert. Etter **tredje ledd** skal årlig alderspensjon i slike tilfeller ikke være større enn at samme alderspensjon etter beregningsgrunnlaget vil kunne utbetales hvert år i gjenværende utbetalingsperiode. Beregningsgrunnlaget vil i slike tilfeller bl.a. bestå av en beregningsmessig fastsatt diskonteringsrente. Bestemmelsen vil få anvendelse for fripoliser som forvaltes med investeringsvalg, jf. bl.a. §§ 4-6 og 4-7.

Til § 6-3

Første ledd viser nå til § 4-3 tredje ledd i stedet for som tidligere § 4-2 tredje ledd.

*Til kapittel 7 Pensjoner til etterlatte**Til § 7-1*

Tredje ledd annet punktum viser nå til § 4-3 tredje ledd i stedet for som tidligere § 4-2 tredje ledd.

Til § 7-2

Annet ledd tredje punktum fastsetter at ektefellepensjon som er fastsatt med opphørende virkning fortsetter å løpe utover opphørstidspunktet dersom det fortsatt utbetales barnepensjon. Det foreslås å ta inn en henvisning i bestemmelsen til § 7-1 annet ledd første punktum for å klargjøre at retten til slik ektefellepensjon som er fastsatt med opphørende virkning opphører når barnet fyller 21 år, selv om det fortsatt utbetales barnepensjon fordi barnet er blitt uført før opphørstidpunktet for barnepensjonen, jf. § 7-1 annet ledd annet punktum.

Forslagene er nærmere omtalt i de alminnelige merknadene punkt 7.8.

Til § 7-4

Første ledd annet punktum viser nå til § 4-3 tredje ledd i stedet for som tidligere § 4-2 tredje ledd.

*Til kapittel 8 Alminnelige regler**Til § 8-4*

I **første ledd** tas det, for så vidt gjelder overføring av overskudd til premiefondet og pensjonistenes overskuddsfond, jf. første og annet ledd, forbehold for at andre regler kan gjelde for forvaltning med investeringsvalg i samsvar med reglene i nytt kapittel 11.

Til § 8-5

Tredje ledd er en forrangsregel som gjør unntak fra første og annet ledd i den utstrekning andre bestemmelser følger av § 9-7 eller kapittel 11. Bestemmelsene der om fordeling av overskudd passer ikke uten videre til en pensjonsordning med engangsbetalt pensjon, og særlig ikke til en pensjonsordning med investeringsvalg, jf. avsnitt 4.3 foran. Bestemmelsen må ses i sammenheng med forslaget § 5-2 fjerde ledd som krever at innskuddspremieplanen skal ha regler om hvilken avkastning som årlig skal tilføres pensjonskapitalen.

Til § 8-6

Det foreslås en endring i **annet ledd** for å angi korrekt henvisning til lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1988 nr. 39.

Til kapittel 9 Premie. Premiereserve

Bestemmelsene i lovens §§ 9-2 til 9-5 er tilpasset ytelsesbasert foretakspensjon. Disse bestemmelsene er derfor utskilt i et eget avsnitt I, og de tilsvarende bestemmelsene for engangsbetalt foretakspensjon er inntatt i et nytt avsnitt II. Bestemmelsene i lovens § 9-1 om krav til premiereserve for opp-tjente rettigheter gjelder begge former for foretakspensjon.

Til § 9-6

Første ledd presiserer at pensjonsordningen skal tilføres innskuddspremie for medlemmene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddspremieplanen.

Annet ledd fastsetter at årets premier for eventuell uførepensjon og etterlattpensjon kommer i tillegg til innskuddspremien for alderspensjon. Bestemmelsene i første og annet ledd skal bidra til å sikre at pensjonsordningen tilføres tilstrekkelig med midler.

I **tredje ledd** presiseres at kostnader etter beregningsgrunnlaget skal dekkes i tillegg til premie etter første og annet ledd.

Til § 9-7

Bestemmelsen gir Kongen hjemmel til å fastsette om en bestemt del av overskuddet eller avkastningen skal tilføres premiereserven. Med avkastning og overskudd siktes her til tilførsel av midler ut over den tilførsel som følger av beregningsgrunnlaget for den pensjon medlemmet på tidspunktet har tjent opp, jf. § 4-2 annet ledd. Avkastning ut over det som eventuelt tilføres premiereserven, tillegges premiefondet.

Til § 9-8

Bestemmelsen i **første ledd** gir Kongen hjemmel til å fastsette maksimale grenser for innskuddspremiene. Hjemmelen kan benyttes for å forhindre at innbetalingene, og derfor også forventede utbetalinger, blir urimelig store. Bestemmelsen er motivert av at pensjonsordningene, og derfor også ytelsene, delvis er skattefinansierte. Etter bestemmelsen kan det fastsettes ulike satser for lønn opp til 6 G og for de deler av lønnen som ligger mellom 6 G og 12 G.

Annet ledd presiserer at det ikke kan betales høyere innskuddspremier enn det som følger av bestemmelser fastsatt etter annet ledd.

Til kapittel 10 Premiefond

Til § 10-2

Bokstav c viser til ny § 5-12.

Til § 10-3

Første ledd bokstav a skal ikke lenger vise utelukkende til § 9-2, som kun gjelder årets premie for ytelsesbasert pensjon, men også til tilsvarende bestemmelse om innskuddspremien for engangsbetalt alderspensjon i § 9-6. Første ledd **bokstav b** viser til ny § 5-11. **Bokstav e** er ny, og viser til overføringer fra premiefondet som nevnt i § 11-1 fjerde ledd.

Til kapittel 11 Pensjonsordning med investeringsvalg

Lovforslaget til nytt kapittel 11 omhandler kollektive og individuelle investeringsporteføljer. Det vises til omtale av kapitalforvaltningen i slike ordninger i kapittel 4.3 og kapittel 5.

Bestemmelsen i lovens nåværende kapittel 11 om regulering av løpende pensjoner er uten realitetsendringer inntatt i forslaget §§ 5-8 første ledd og 5-10 til 5-12.

Til § 11-1

Bestemmelsen gjelder ytelsesbasert pensjonsordning med investeringsvalg for foretaket. Dersom ordningen er opprettet med investeringsvalg, er det etter **første ledd** opp til foretaket å inngå den nødvendige avtale med pensjonsinnretningen.

Bestemmelsen i **annet ledd** angir at styringsgruppen skal ha anledning til å uttale seg før foretaket endrer sammensetningen av investeringsporteføljen.

Tredje ledd angir at avkastning ut over beregningsgrunnlaget for pensjoner under utbetaling og oppsparing skal tilføres henholdsvis pensjonistenes overskuddsfond og premiefondet.

Lovens § 9-1 og § 4-2 inneholder regler som definerer opptjent pensjon og sikrer at premiereserven til enhver tid er tilstrekkelig til å sikre den pensjon som er opptjent. I **fjerde ledd** presiseres foretakets og institusjonens delte økonomiske ansvar for medlemmenes opptjente pensjon i de tilfeller hvor avkastningen på investeringsporteføljen er lavere enn forutsatt i ordningens beregningsgrunnlag. I slike situasjoner vil det oppstå et avvik mellom kravet til ordningens premiereserve og verdien på ordningens investeringsportefølje, jf. omtale i kapittel 5. Fjerde ledd fastslår at institusjonen overfor de forsikrede (medlemmene) uansett har et ansvar for at forutsetningene i beregningsgrunnlaget blir oppfylt, dvs. at premiereserven er tilstrekkelig til å sikre opptjent pensjon etter beregningsgrunnlaget. Bestemmelsen innebærer imidlertid at foretaket, overfor institusjonen, har en plikt til å bidra med de nødvendige midler for å dekke ovennevnte differanse, med mindre foretaket har tegnet avkastningsgaranti i institusjonen som sikrer at differansen blir dekket. Foretakets plikt til å bidra med midler er i bestemmelsen knyttet opp til en regnskapsperiode. Det forutsettes at nærmere regler om bl.a. hvilken regnskapsperiode som skal legges til grunn, må fastsettes i avtale mellom foretaket og institusjonen, men at bestemmelsen alltid vil komme til anvendelse ved avleggelse av hvert årsregnskap.

Til § 11-2

Paragrafen svarer i hovedsak til lov om innskuddspensjon § 3-3. Bestemmelsen gjelder for engangsbetalt alderspensjon med individuelt investeringsvalg.

Første ledd presiserer at det er foretaket, og ikke det enkelte medlem, som har kompetanse til å inngå avtale med institusjonen om opprettelse av individuelle pensjonskonti for medlemmene basert på individuelle investeringsporteføljer. Avtalen vil da omfatte slike konti for samtlige medlemmer.

Med kontohaver i **annet ledd** siktes det til det enkelte medlem med individuell investeringsportefølje. Hvis ordningen er opprettet med individuelle porteføljer, kan kontohaver endre investeringsporteføljen. Foretaket kan gjennom bestemmelser i regelverket begrense investeringsvalget til medlemmene. Det forutsettes at det framgår av regelverket som er fastsatt av institusjonen og foretaket, om kostnadene ved endring av investeringsportefølje skal belastes pensjonskontoen eller dekkes av kontohaveren.

I **tredje ledd** fastslås prinsippet om at pensjonskontoen årlig skal tilføres hele avkastningen av investeringsporteføljen. Bestemmelsen tar ikke sikte på å regulere forholdet mellom medlemmet og institusjonen, men mellom med-

lemmet og foretaket, og er til hinder for at foretaket tar del i avkastningen på medlemmets konto. Videre fastsettes det at ved individuelle investeringsporteføljer er det kontohaver selv som bærer risikoen for negativ avkastning med mindre annet er avtalt mellom kontohaveren og institusjonen eller følger av regelverket. Regelverket kan f.eks. inneholde bestemmelse om at det skal være knyttet avkastningsgaranti til kontiene. Regelverket det vises til, er en del av avtalen mellom foretaket og institusjonen.

Av **fjerde ledd** framgår det at de generelle flyttereglene gjelder tilsvarende, dvs. det er opp til foretaket å avgjøre om hele pensjonsordningen skal flyttes. Den enkelte kontohaveren har ikke adgang til å flytte sin egen konto ut av ordningen og til en annen institusjon så lenge vedkommende er medlem av ordningen.

Til § 11-3

Bestemmelsen gjelder både for ytelsesbasert og engangsbetalt pensjonsordning. Etter **første ledd** kan foretaket avtale med institusjonen at premiefondet kan gjøres til gjenstand for forvaltning som en investeringsportefølje.

Etter **annet ledd** skal hele avkastningen tilfalle foretaket, som også bærer avkastningsrisikoen.

Til § 11-4

Paragrafen svarer i hovedsak til lov om innskuddspensjon § 3-4 første og annet ledd.

Bestemmelsen fastsetter nærmere krav til både kollektive og individuelle investeringsporteføljer, herunder premiefondet, og bygger på tilsvarende bestemmelser i forskrift av 19. november 1999 nr. 1158 til utfylling og gjennomføring mv. av skatteloven av 26. mars 1999 nr. 14 § 6-47. **Første ledd** angir tre hovedgrupper av mulige plasseringer, mens **annet ledd** er en nærmere presisering av første ledd bokstav b.

Til § 11-5

Paragrafen svarer i hovedsak til lov om innskuddspensjon § 3-4 tredje til femte ledd. **Annet ledd** er en beregningsteknisk regel, mens **første ledd** presiserer at institusjonen skal holde orden på hvilke eiendeler som inngår i porteføljen. Dette er nødvendig bl.a. for å fastsette avkastning på porteføljen, og for at det kan gis nærmere informasjon til de forsikrede.

Tredje ledd må ses i sammenheng med forskrift 23. april 1997 nr. 377 om kapitalforvaltning i forsikringsselskaper § 17, der det er inntatt en tilsvarende bestemmelse.

Til kapittel 13 Sammenslåing av foretak

Til § 13-2

Fjerde ledd viser nå til § 5-8 tredje ledd i stedet for som tidligere § 5-8 annet ledd.

Til § 13-4

Første ledd viser nå til §§ 5-10 og 5-12 i stedet for som tidligere §§ 11-2 og 11-4.

*Til kapittel 14 Deling av foretak mv.**Til § 14-1*

Annet ledd viser nå til §§ 5-10 og 5-12 i stedet for som tidligere §§ 11-2 og 11-4.

*Til kapittel 15 Opphør og avvikling**Til § 15-3*

Annet ledd viser nå til §§ 5-10 og 5-12 i stedet for som tidligere §§ 11-2 og 11-4.

Til § 15-5

Bestemmelsen er ny og gjelder både engangsbetalt og ytelsesbasert pensjonsordning. **Første ledd** presiserer at det er tilstrekkelig med regelverksendring ved omdanning av ytelsesbasert alderspensjon til en ordning med engangsbetalt alderspensjon eller omvendt.

Av **annet ledd** framgår det at medlemmenes rettigheter er sikret i tilfelle av omdanning ved at premiereserven fra før omdanningen skal benyttes, samt at bestemmelsene i §§ 4-12, 5-8 og 5-9 gjelder tilsvarende.

Tredje ledd angir foretakets ansvar i de tilfeller der premiereserven ikke er tilstrekkelig til å sikre retten til pensjon etter den nye pensjonsplanen.

I **fjerde ledd** er det presisert at omdanning av en pensjonsordning ikke får tilbakevirkende kraft på allerede opptjente rettigheter som tilkommer personer som får utbetalt pensjon. Bestemmelsen svarer til lov om innskuddspensjon § 14-2. Det vises til Ot.prp. nr. 71 (1999-2000) side 181 der det blant annet er pekt på at det forhold at det ved opphør av pensjonsordningen skal utstedes fripoliser, også for løpende pensjoner, vil for ytelsesbaserte ordninger innebære at den framtidige regulering av pensjonene undergis andre prinsipper enn de som gjelder for ytelsesbaserte ordninger.

Til § 16-2

Bestemmelsen omhandler overgangsregler. Det er foretatt en del endringer i de henvisninger som er gjort til bestemmelser som nå foreslås flyttet. **Første ledd** viser nå til § 2-1 fjerde ledd i stedet for som tidligere § 2-1 tredje ledd. **Tredje ledd bokstav b annet punktum** viser nå også til § 5-1 nytt tredje ledd første punktum som svarer til tidligere § 3-11 annet ledd. **Fjerde ledd** viser nå til § 4-2 første ledd i stedet for som tidligere § 4-3. **Sjette ledd** viser nå også til § 5-1 nytt tredje ledd annet og tredje punktum som svarer til tidligere § 4-5 tredje ledd. I **niende ledd** er det føyet til et nytt **annet punktum** om at bestemmelsen i § 5-1 tredje ledd gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter det tidspunkt som regelverket er endret i henhold til første ledd. **Tiende ledd nytt annet punktum** fastslår at regulering av pensjon etter §§ 5-10 til 5-12 første gang foretas etter at pensjonistenes overskudd er tilført midler etter § 8-5 annet ledd. **Fjortende ledd første punktum** viser nå til § 4-2

første ledd i stedet for som tidligere § 4-3 første ledd. **Tjuende ledd** slår fast at for pensjonsordninger som er opprettet før loven er trådt i kraft, gjelder §§ 11-1 og 11-3 fra det tidspunkt regelverket er endret i samsvar med første ledd.

10.2 Merknader til endringer i skatteloven

Forslaget til endringer i lov om foretakspensjon krever enkelte endringer i skatteloven. For en nærmere omtale av departementets forslag til endringer av skatteloven vises det til kapittel 6 Skattemessig behandling.

10.3 Merknader til endringer i forsikringsvirksomhetsloven

Forsikringsvirksomhetsloven § 8-2 annet ledd fastsetter regler for forsikringsfond i livsforsikring. Hovedregelen etter § 8-2 annet ledd er at avsetninger til forsikringsfondet skal beregnes på grunnlag av fremtidige forpliktelser (prospektiv beregningsmetode). Etter § 8-2 annet ledd nytt annet punktum skal avsetninger til forsikringsfondet for forsikringer med investeringsvalg uten avkastningsgaranti, der beregninger etter en prospektiv metode ikke kan benyttes, utgjøre verdien av den investeringsporteføljen som forsikringen er tilordnet (retrospektiv beregningsmetode). Bestemmelsen impliserer at prospektiv metode skal benyttes såfremt avsetninger lar seg beregne etter en slik metode. Dette innebærer videre at avsetninger knyttet til forsikringskontrakter som ikke gir noen eksplisitt avkastningsgaranti, men der avkastningsgaranti følger implisitt ved at kontrakten garanterer visse fremtidige ytelser, skal beregnes etter hovedregelen i § 8-2 første ledd. Dersom ordning med ytelsesbasert foretakspensjon opprettes med investeringsvalg, skal den prospektive beregningsmetode benyttes, jf. at institusjonen i slike ordninger ovenfor de forsikrede garanterer for opptjent pensjon, jf. forslag til endring i lov om foretakspensjon § 11-1 fjerde ledd.

Forslaget er nærmere omtalt i kapittel 8.

Finansdepartementet

t i l r å r :

At Deres Majestet godkjenner og skriver under et framlagt forslag til proposisjon til Stortinget om lov om endringer i lov om foretakspensjon mv.

Vi HARALD, Norges Konge,

s t a d f e s t e r :

Stortinget blir bedt om å gjøre vedtak til lov om endringer i lov om foretakspensjon mv. i samsvar med et vedlagt forslag.

Forslag til lov om endringer i lov om foretakspensjon mv.

I

I lov 24. mars 2000 nr. 16 om foretakspensjon gjøres følgende endringer:

§ 1-2 første ledd ny bokstav i til l skal lyde:

- i. *Ytelsesbasert alderspensjon: Alderspensjon som gir rett til ytelser fastsatt etter § 5-2 første ledd a, b eller c, beregnet i samsvar med bestemmelser i regelverket.*
- j. *Engangsbetalt alderspensjon: Alderspensjon tilsvarende de rettigheter som angitt i § 5-2 annet ledd, beregnet i samsvar med bestemmelser i regelverket.*
- k. *Innskuddspremie: Premie som foretaket etter innskuddspremieplanen skal innbetale for de enkelte medlemmer og som årlig skal benyttes til å gi medlemmene rett til alderspensjon i samsvar med bestemmelser i regelverket.*
- l. *Innskuddspremieplan: Plan som angir hvordan de årlige innskuddspremier for medlemmene skal beregnes.*

§ 2-1 annet ledd annet punktum skal lyde:

Foretak som har pensjonsordning kan opprette særskilt pensjonsordning for pensjonsytelser etter lovens kapittel 6 og 7.

§ 2-1 tredje ledd skal lyde:

(3) Alderspensjonen i pensjonsordningen kan utformes som ytelsesbasert alderspensjon eller som engangsbetalt alderspensjon.

Nåværende tredje ledd blir nytt fjerde ledd.

§ 2-3 første og annet ledd skal lyde:

(1) Det skal fastsettes en pensjonsplan som angir vilkårene for og omfanget av pensjonsytelsene. Har pensjonsordningen engangsbetalt alderspensjon, skal pensjonsplanen også inneholde en innskuddspremieplan i samsvar med § 5-2 fjerde ledd.

(2) Ytelser opptjent etter pensjonsplanen skal være garantert av forsikrings-selskapet eller pensjonskassen for så vidt annet ikke følger av reglene om investeringsvalg i § 11-2.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

Overskriften i § 2-4 skal lyde:

§ 2-4 Styringsgruppe

§ 2-4 første ledd oppheves.

§ 2-4 nåværende annet ledd blir første ledd og skal lyde:

(1) Foretak som har *pensjonsordning* som omfatter 15 eller flere medlemmer skal opprette en styringsgruppe for pensjonsordningen på minst tre personer. Minst en av personene skal velges av og blant medlemmene.

Nåværende tredje ledd blir annet ledd.

§ 2-5 tredje ledd skal lyde:

(3) Bestemmelsene i første og annet ledd gjelder så langt de passer for pensjonskasser.

Ny § 2-8 skal lyde:

§ 2-8. Informasjon til arbeidstakerne

(1) Foretaket skal gi arbeidstakerne en skriftlig oversikt over regelverket for pensjonsordningen. Det skal legges vekt på å gi arbeidstakerne et godt bilde av medlemmenes rettigheter, premiene og hvilken alderspensjon disse kan ventes å gi. Tilsvarende gjelder opplysninger om forsikring som vil gi uføreytelser eller ytelser til etterlatte.

(2) Foretaket skal gi arbeidstakerne skriftlig opplysning om endringer i regelverket av betydning.

(3) Kongen kan fastsette regler om hvilken informasjon som skal gis fra institusjon eller foretak i tilknytning til ordningen.

§ 3-2 første ledd annet punktum oppheves.

§ 3-3 første ledd første punktum skal lyde:

Pensjonsordningen skal omfatte alle arbeidstakere i foretaket som har fylt 20 år, med mindre annet er fastsatt i loven her eller i forskrifter fastsatt av Kongen.

§ 3-9 nytt fjerde ledd skal lyde:

(4) Bestemmelsene i annet og tredje ledd gjelder ikke ordning med engangsbetalt alderspensjon.

§ 3-11 annet ledd oppheves.

§ 4-2 skal lyde:

§ 4-2. Opptjent pensjon

(1) Opptjent ytelsesbasert pensjon for et medlem skal til enhver tid utgjøre en så stor del av full pensjon for medlemmet i henhold til pensjonsplanen, som den pensjongivende tjenestetid utgjør i forhold til den tjenestetid som kreves for rett til full pensjon (lineær opptjening). Tjenestetiden som kreves for rett til full pensjon er tiden fra opptak i ordningen fram til pensjonsalderen, men ikke mindre enn tiden som følger av § 4-3 første ledd.

(2) Har pensjonsordningen engangsbetalt alderspensjon, skal opptjent pensjon til enhver tid utgjøre summen av de rettigheter til pensjon som medlemmet har ervervet i samsvar med regelverket og beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen. Avkastning i tillegg til midler tilført etter beregningsgrunnlaget skal hvert år benyttes som engangspremie for forhøyelse av opptjent pensjon. Har medlemmet egen pensjonskonto etter § 11-2, skal opptjent pensjon likevel ikke overstige den rett til pensjon som etter beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen motsvarer det beløp som til enhver til framgår av pensjonskontoen.

Kapittel 4 nr. II skal omfatte §§ 4-3 til 4-5 og skal lyde:

II. Ytelsesbasert pensjon

Nåværende § 4-2 blir § 4-3.

§ 4-4 første ledd annet punktum skal lyde:

Har en arbeidstaker ved oppnådd pensjonsalder en samlet tjenestetid i det samme foretaket på mer enn kravet til tjenestetid *etter § 4-3 første ledd*, kan det ses bort fra at tjenestetid ut over det fastsatte minste antall år er i deltidstilting.

§ 4-5 første og annet ledd skal lyde:

(1) Arbeidstaker som ved oppnådd pensjonsalder ikke har opptjent full pensjon *etter § 4-3 første ledd* og som etter oppnådd pensjonsalder fortsatt har stilling i foretaket, skal godskrives etterfølgende tjenestetid. For øvrig gjelder bestemmelsene i § 4-4 tilsvarende.

(2) Har arbeidstakeren *etter § 4-3 første ledd* opptjent full pensjon ved oppnådd pensjonsalder eller for øvrig før fratredelsen, skal det foretas omregning av pensjonen ved fratredelsen på grunnlag av den premiereserve som da er knyttet til opptjent pensjon. Forsikringsteknisk kontantverdi av ytelsene skal være den samme før og etter omregningen.

Nåværende kapittel 4 nr. II, III og IV blir kapittel 4 nr. III, IV og ny nr. V.

§ 4-7 første ledd annet punktum skal lyde:

Tilsvarende gjelder for medlem av ordning etter § 11-2 som slutter med rett til straks begynnende alderspensjon.

Nåværende annet punktum blir tredje punktum.

§ 4-9 annet ledd nytt annet punktum skal lyde:

Årlig premie for fortsettelsesforsikring for engangsbetalt alderspensjon kan likevel ikke overstige det beløp, justert for utviklingen i folketrygdens grunnbeløp, som ble innbetalt til alderspensjonskontoen siste år arbeidstakeren var medlem av pensjonsordningen.

§ 4-11 tredje ledd tredje punktum skal lyde:

For medlemmer som ikke samtykker til slik overføring eller på annen måte ikke oppfyller vilkåret, skal tjenestetiden beregnes etter § 4-3 annet ledd uten hensyn til tidligere tjenestetid i annet foretak.

§ 4-12 første ledd tredje punktum skal lyde:

Er premiereserven fra den tidligere ordningen mindre, avkortes tillegget i tjenestetid *slik at det svarer til den overførte premiereserve.*

Nåværende tredje ledd blir annet ledd og skal lyde:

(2) Foretaket kan likevel beslutte at ved medregning av tjenestetid for medlemskap i annen pensjonsordning skal tillegget i tjenestetid settes lik tjenestetiden i den tidligere ordningen.

Nåværende annet ledd blir tredje ledd.

§ 5-1 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) Arbeidstakeren har ikke rett til utbetaling fra pensjonsordningen så lenge og i samme forhold som arbeidstakeren mottar lønn fra foretaket, jf. § 3-11. Er en arbeidstaker etter å ha fratrudd sin stilling ved oppnådd pensjonsalder ansatt i annet foretak, kan arbeidstakeren kreve at pensjon ikke skal utbetales i den utstrekning det blir utbetalt lønn fra foretaket. § 4-5 annet ledd gjelder tilsvarende ved omregning av pensjon etter leddet her.

§ 5-2 skal lyde:

§ 5-2. Alderspensjonens størrelse

(1) Ytelsesbasert alderspensjon kan fastsettes til:

- a. et beløp fastsatt ut fra lønn og beregnet folketrygd etter § 5-5,
- b. en bestemt del av medlemmets lønn, beregnet etter regler angitt i regelverket,
- c. et bestemt beløp pr. medlem, fastsatt i forhold til og ikke høyere enn folketrygdens grunnbeløp.

(2) Engangsbetalt alderspensjon tilsvarer summen av de pensjonsrettigheter som et medlem etter regelverket hvert år erverver som følge av innbetaling av årlig innskuddspremie tillagt årlig avkastning.

(3) Endring i lønn som følge av særskilt avtale eller av den alminnelige lønnsutvikling i foretaket, skal tillegges virkning fra det tidspunkt endringen trer i kraft. Det samme gjelder når pensjonen er fastsatt som en bestemt del av folketrygdens grunnbeløp. (4) I pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon skal innskuddspremieplanen utformes i samsvar med reglene gitt i eller i medhold av lov om innskuddspensjon kapittel 5. Innskuddspremieplanen skal angi hvor stor del av årlig avkastning som skal tilføres premiereserven og benyttes som engangspremie for tillegg til pensjonsrettighetene.

Kapittel 5 nr. II skal omfatte §§ 5-3 til 5-7 og skal lyde:

II. Ytelsesbasert alderspensjon

§ 5-7 første ledd bokstav b og c skal lyde:

- b. 70 prosent av den del av medlemmets lønn som ligger mellom 6 G og 12 G, og
 - c. 0 prosent av den del av medlemmets lønn som overstiger 12 G.
- Nåværende kapittel 5 nr. II blir nytt kapittel 5 nr. III.

§ 5-8 første ledd skal lyde:

(1) Regulering av pensjonsytelsene kan skje ved endring av pensjonsplanen i samsvar med bestemmelsene i loven her.

Nåværende første og annet ledd blir annet og nytt tredje ledd.

Overskriften i § 5-9 skal lyde:

§ 5-9. Nedsettelse av ytelsesbasert pensjon

Nytt kapittel 5 nr. IV skal omfatte §§ 5-10 til 5-13 og skal lyde:

IV. Regulering av løpende pensjoner

Ny § 5-10 skal lyde:

§ 5-10. Årlig regulering

(1) Midler tilført pensjonistenes overskuddsfond skal hvert år benyttes som engangspremie for tillegg til ytelsene til pensjonistene. Alle pensjoner skal gis samme prosentvise tillegg.

(2) Omfatter pensjonsordningen uførepensjon eller etterlattepensjoner i tillegg til alderspensjon, skal slike pensjoner gis samme prosentvise tillegg som i tillegg gis til alderspensjon under utbetaling.

(3) Tillegg til pensjoner kan i et enkelt år prosentvis ikke overstige den prosentvise økning av folketrygdens grunnbeløp i året. Det kan likevel gis høyere tillegg for at reguleringen av pensjonene i året og de to foregående år til sammen skal svare til den prosentvise økning av grunnbeløpet i disse tre årene.

Ny § 5-11 skal lyde:*§ 5-11. Tilskudd til pensjonistenes overskuddsfond*

(1) Er midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år ikke tilstrekkelige til å dekke engangspremien for tillegg etter § 5-10 i samsvar med den prosentvise økningen av folketrygdens grunnbeløp i året, kan foretaket bestemme at de nødvendige midler skal overføres fra premiefondet eller foretaket til overskuddsfondet.

Ny § 5-12 skal lyde:*§ 5-12. Overskudd i pensjonistenes overskuddsfond*

(1) Overstiger midlene i pensjonistenes overskuddsfond i et år det beløp som trengs til engangspremie for tillegg til pensjoner fastsatt etter § 5-10, skal resten av midlene tilføres premiefondet, senest ved utgangen av året.

Nytt kapittel 5 nr. V skal omfatte § 5-13 og skal lyde:*V. Utbetaling av pensjon.***Ny § 5-13 skal lyde:***§ 5-13. Grense for årlig utbetaling av engangsbetalt alderspensjon*

(1) Årlig utbetaling av alderspensjon kan ikke overstige differansen mellom 10,2 G og beregnet folketrygd etter § 5-5 første ledd for lønnsgrunnlag lik 12 G, der grunnpensjonen settes til grunnbeløpet.

(2) Gir premiereserven grunnlag for større årlige utbetalinger enn det som framkommer av første ledd, skal utbetaling av alderspensjon fordeles over flere år.

(3) Dersom institusjonen ikke garanterer alderspensjonen, skal pensjonen i ett enkelt år ikke være større enn at samme alderspensjon etter beregningsgrunnlaget vil kunne utbetales hvert år i gjenværende utbetalingsperiode.

§ 6-3 første ledd skal lyde:

(1)Uførepensjonen skal svare til den alderspensjon medlemmet ville ha rett til etter regelverket dersom lønnen på tidspunktet for uførheten og den tjenstetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn.

§ 7-1 tredje ledd annet punktum skal lyde:

Dør medlemmet før pensjonsalderen er oppnådd, skal den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn.

§ 7-2 annet ledd tredje punktum skal lyde:

Dersom det også utbetales barnepensjon, skal ektefellepensjon likevel løpe inntil retten til barnepensjon opphører *i henhold til § 7-1 annet ledd første punktum.*

§ 7-4 første ledd annet punktum skal lyde:

Dør medlemmet før fastsatt pensjonsalder, skal den tjenestetid som følger av § 4-3 tredje ledd legges til grunn.

§ 8-4 første ledd skal lyde:

(1) Pensjonsordningens midler skal forvaltes i samsvar med de regler for kapitalforvaltning i livsforsikringselskaper og pensjonskasser som gjelder til enhver tid *med mindre det i samsvar med bestemmelse i regelverket avtales forvaltning med investeringsvalg etter reglene i kapittel 11.*

§ 8-5 nytt tredje ledd skal lyde:

(3) *Bestemmelsene i paragrafen her gjelder ikke for så vidt annet følger av regler gitt med hjemmel i § 9-7 eller av reglene om avkastning av investeringsportefølje i kapittel 11.*

§ 8-6 annet ledd skal lyde:

(2) Vedtektene for en pensjonskasse kan fastsette at en del av overskuddet etter § 8-1 i lov om forsikringsvirksomhet av 10. juni 1988 nr. 39, skal tilbakeholdes i pensjonskassen.

Nytt kapittel 9 nr. I skal omfatte §§ 9-2 til 9-5 og skal lyde:

I. Pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon

Nytt kapittel 9 nr. II skal omfatte §§ 9-6 til 9-8 og skal lyde:

II. Pensjonsordning med engangsbetalt alderspensjon

Ny § 9-6 skal lyde:

§ 9-6. Innskuddspremie mv.

(1) *Pensjonsordningen skal tilføres innskuddspremie for medlemmene i samsvar med det som er fastsatt i innskuddspremieplanen.*

(2) *Omfatter pensjonsordningen også uførepensjon og etterlattpensjon, skal pensjonsordningen hvert år også tilføres årets premier for slike ytelser, jf. § 9-2 første ledd. § 9-3 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.*

(3) *Kostnader etter beregningsgrunnlaget skal dekkes i tillegg til premie etter første og annet ledd.*

Ny § 9-7 skal lyde:

§ 9-7. Avkastning

(1) Kongen kan fastsette at premiereserven for opptjent alderspensjon, i tillegg til midler tilført etter beregningsgrunnlaget, årlig skal tilføres en bestemt del av overskudd eller annen avkastning som tilføres pensjonsordningen.

Ny § 9-8 skal lyde:

§ 9-8. Grense for innskuddspremie

(1) Kongen kan fastsette nærmere regler om at innskuddspremie for alderspensjon ikke skal overstige et fastsatt beløp for hvert medlem eller en fastsatt prosent av medlemmets lønn. Det kan fastsettes ulike proSENTSATSER for lønn inntil 6 G og for de deler av lønnen som ligger mellom 6 G og 12 G.

(2) Ved beregning av innskuddspremie etter innskuddspremieplanen kan det ikke benyttes høyere beløp eller proSENTSATSER enn det som til enhver tid er fastsatt av Kongen i henhold til paragrafen her.

§ 10-2 første ledd bokstav c skal lyde:

–c. overskudd som etter § 8-5 eller § 5-12 tilordnes foretaket,

§ 10-3 første ledd bokstav a og b skal lyde:

–a. årets premie for pensjonsordning etter § 9-2 og § 9-6,

–b. overføring til pensjonistenes overskuddsfond etter § 5-11,

§ 10-3 første ledd ny bokstav e skal lyde:

–e. overføring som nevnt i § 11-1 fjerde ledd.

Kapittel 11 skal lyde:

Kapittel 11. Pensjonsordning med investeringsvalg

§ 11-1. Ytelsesbasert foretakspensjon med investeringsvalg

(1) Foretaket kan i samsvar med bestemmelser i regelverket avtale at midler tilsvarende pensjonsordningens premiereserve for alderspensjon skal forvaltes som en investeringsportefølje tilordnet pensjonsordningen.

(2) Før foretaket endrer sammensetningen av investeringsporteføljen, skal styringsgruppen gis anledning til å uttale seg.

(3) Avkastning ut over det som er lagt til grunn i ordningens beregningsgrunnlag overføres premiefondet. Er avkastningen på den del av investeringsporteføljen som motsvarer premiereserve knyttet til pensjoner under utbetaling høyere enn lagt til grunn i ordningens beregningsgrunnlag tilføres overskytende avkastning pensjonistenes overskuddsfond.

(4) Er avkastningen på investeringsporteføljen i en regnskapsperiode ikke så stor som forutsatt i beregningsgrunnlaget for pensjonsordningen, skal institusjonen straks kreve at differansen blir dekket ved overføring fra premiefondet eller ved tilskudd fra foretaket, med mindre differansen dekkes under avkastningsgaranti som nevnt i § 11-5 tredje ledd. Institusjonen svarer overfor de forsikrede for at differansen blir dekket.

§ 11-2. Individuell investeringsportefølje

(1) Når pensjonsordningen har engangsbetalt alderspensjon, kan foretaket i samsvar med bestemmelse i regelverket avtale at det skal opprettes egen pensjons-

konto for hvert medlem og at hver pensjonskonto skal tilordnes en investeringsportefølje tilsvarende premiereserven for den alderspensjon medlemmet har oppjent.

(2) Kontohaveren skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen. Kostnadene ved endring belastes pensjonskontoen eller dekkes av kontohaveren.

(3) Avkastningen på investeringsporteføljen skal hvert år tilføres pensjonskontoen. Kontohaveren bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er fastsatt i regelverket eller ved avtale med institusjonen.

(4) Midler knyttet til egen pensjonskonto kan bare flyttes til en annen institusjon etter reglene i § 8-7.

§ 11-3. Premiefond med investeringsportefølje

(1) Foretaket kan avtale at midler i premiefondet skal forvaltes som en investeringsportefølje. Foretaket skal ha adgang til å endre investeringsporteføljen.

(2) Avkastningen på investeringsporteføljen skal hvert år tilføres premiefondet. Foretaket bærer risikoen for at verdien av investeringsporteføljen blir redusert, når annet ikke er avtalt med institusjonen.

§ 11-4. Krav til investeringsportefølje

(1) En investeringsportefølje kan bestå av

- a) andeler i verdipapirfond,
- b) andeler i en særskilt investeringsportefølje, og
- c) kontanter og tilsvarende likvider.

(2) En særskilt investeringsportefølje sammensettes etter retningslinjer fastsatt av institusjonen. Verdipapirfondloven §§ 4-4 til 4-7 gjelder tilsvarende så langt de passer.

§ 11-5. Registrering og endring av investeringsportefølje

(1) Eiendeler tilordnet den enkelte investeringsportefølje skal registreres slik at det til enhver tid er klart hvilke eiendeler som inngår i porteføljen.

(2) Ved endring av en investeringsporteføljes sammensetning skal markedsverdien av eiendelene legges til grunn ved avregningen.

(3) Knytter institusjonen avkastningsgaranti til en investeringsportefølje, skal institusjonen kreve særskilt godtgjørelse for dekning av garantirisikoen.

§ 13-2 fjerde ledd skal lyde:

(4) Tredje ledd annet punktum gjelder tilsvarende dersom beregningsgrunnlaget for den nye pensjonsordningen innebærer endring som nevnt i § 5-8 tredje ledd.

§ 13-4 første ledd tredje punktum skal lyde:

Før overføringen skal overskudd i en tidligere ordning være fordelt etter reglene i §§ 5-10, 5-12 og 8-5.

§ 14-1 annet ledd annet punktum skal lyde:

Før delingen av midlene skal overskudd i pensjonsordningen være fordelt etter reglene i §§ 5-10, 5-12 og 8-5.

§ 15-3 annet ledd annet punktum skal lyde:

Før fordelingen skal overskudd være fordelt etter reglene i §§ 5-10, 5-12 og 8-5.

Ny § 15-5 skal lyde:*§ 15-5. Omdanning*

(1) Omdanning av pensjonsordning med ytelsesbasert alderspensjon til en ordning med engangsbetalt alderspensjon, eller omvendt, gjennomføres ved at det blir foretatt nødvendige endringer i regelverket og pensjonsplanen.

(2) Premiereserve for rett til pensjon opptjent før omdanningen skal benyttes til å sikre rett til pensjon etter den nye pensjonsplanen. §§ 5-8 og 5-9 gjelder tilsvarende. Skal pensjonsordningen etter omdanningen ha ytelsesbasert alderspensjon, gjelder reglene om medregning av tjenestetid i § 4-12 tilsvarende ved beregningen av medlemmenes rett til pensjon etter den nye pensjonsplanen.

(3) Er premiereserven for rett til pensjon opptjent før omdanningen ikke tilstrekkelig til å sikre retten til pensjon etter den nye pensjonsplanen, dekkes det manglende ved overføring fra premiefondet eller ved tilskudd fra foretaket.

(4) Omdanning av en pensjonsordning er uten innvirkning på de rettigheter som tilkommer personer som får utbetalt pensjon.

§ 16-2 første ledd skal lyde:

(1) Regelverket for pensjonsordninger som er opprettet før loven er trådt i kraft, skal være endret i samsvar med kravet i § 2-1 fjerde ledd senest to år etter at loven trådte i kraft.

§ 16-2 tredje ledd bokstav b annet punktum skal lyde:

Bestemmelsene i § 3-11 og § 5-1 tredje ledd første punktum gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter det tidspunkt som er nevnt i første punktum.

§ 16-2 fjerde ledd første punktum skal lyde:

(4) For pensjonsordninger opprettet før loven trådte i kraft, gjelder § 4-2 første ledd bare opptjening av pensjon på grunnlag av tjenestetid etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

§ 16-2 sjette ledd skal lyde:

(6) Bestemmelsene i § 4-5 gjelder arbeidstakere som når pensjonsalderen etter at regelverket er endret som nevnt i første ledd.

§ 16-2 niende ledd nytt annet punktum skal lyde:

Bestemmelsen i § 5-1 tredje ledd gjelder arbeidstakere som har nådd pensjonsalderen etter dette tidspunkt.

§ 16-2 tiende ledd nytt annet punktum skal lyde:

Regulering av pensjoner etter §§ 5-10 til 5-12 foretas første gang etter at pensjonistenes overskuddsfond er tilført overskudd etter § 8-5 annet ledd.

§ 16-2 fjortende ledd første punktum skal lyde:

Dersom en pensjonsordning opprettet før loven trådte i kraft, har premie-reserve etter § 9-1 som ikke er tilstrekkelig dersom opptjent pensjon for alle medlemmene beregnes etter § 4-2 første ledd på grunnlag av samlet tjenestetid i foretaket, skal manglende premiereserve tilføres fra premiefondet eller fra foretaket innen 10 år etter at loven er trådt i kraft.

§ 16-2 tjuende ledd skal lyde:

(20) For pensjonsordninger som er opprettet før loven er trådt i kraft, gjelder §§ 11-1 og 11-3 fra det tidspunkt regelverket for pensjonsordninger er endret i samsvar med første ledd.

II

I lov 26. mars 1999 nr. 14 om skatt på formue og inntekt (skatteloven) gjøres følgende endringer:

§ 6-46 første ledd ny bokstav d og e skal lyde:

- d. pliktig tilskudd i henhold til lov om foretakspensjon § 11-1 fjerde ledd.*
- e. kostnad i henhold til lov om foretakspensjon § 11-5 tredje ledd.*

§ 6-47 bokstav b skal lyde:

- b. den tryggedes tilskudd til foretakspensjonsordning i arbeidsforhold, som omhandlet i § 6-46 første ledd a, e og tredje ledd.*

III

I lov 10. juni 1988 nr. 39 om forsikringsvirksomhet mv. (forsikringsvirksomhetsloven) gjøres følgende endringer:

§ 8-2 annet ledd skal lyde:

Forsikringsfondet skal minst utgjøre forskjellen mellom kapitalverdien av selskapets fremtidige forpliktelser som nevnt i første ledd og kapitalverdien av de fremtidige nettopremier (prospektiv beregningsmetode). For forsikringer med investeringsvalg uten avkastningsgaranti, der beregninger etter en prospektiv metode ikke kan benyttes, skal avsetninger til forsikringsfondet utgjøre verdien av den investeringsporteføljen som forsikringen er tilordnet.

IV

Endringene under I, II og III trer i kraft fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan bestemme at endringene under I og III skal tre i kraft til ulik tid. Kongen kan gi overgangsregler til endringene under I og III.

